

BRANSCH- ÖVERSIKTEN

”STARK BRANSCH UNDER FÖRÄNDRING
AV GLOBALISERING OCH DIGITALISERING

En svensk, nordisk och
internationell kartläggning av
arkitekt-, teknikkonsult- och
industrikonsultbranschen

Svenska Teknik &
Designföretagen
• almega

NYCKELTAL 2017 (2016)

86
miljarder

Branschen omsatte i Sverige 86 miljarder kronor (73,7 miljarder)

8
procent

Omsättningstillväxten var 8 % jämfört med 2016¹

17,4
miljarder

Svenska koncerner omsatte 17,4 miljarder kronor i dotterbolag utomlands (16,9 miljarder)

66 200
medarbetare

Branschen sysselsatte 66 200 medarbetare i Sverige (60 500)

5
procent

Personaltillväxten var 5 % jämfört med 2016²

16 000
medarbetare

Svenska koncerner sysselsatte 16 000 medarbetare i dotterbolag utomlands (15 800)

12 000
företag

Branschen bestod av cirka 12 000 företag i Sverige (11 000)

1 300
kkkr

Omsättningen per anställd var 1 300 kkr (1 218 kkr)

7,4
procent

Den genomsnittliga rörelsemarginalen var 7,4 % (7,2 %)

7,1
procent

Den genomsnittliga vinstmarginalen var 7,1 % (7,2 %)

4,7
procent

Den genomsnittliga nettomarginalen var 4,7 % (5,1 %)

¹ I årets bevakning har företag, som tillsammans omsätter drygt 6,4 miljarder kr, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 8 % och inte 17 %.

² I årets bevakning har företag, som tillsammans sysselsätter 2 700 medarbetare, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 5 % och inte 9 %.

OM BRANSCH- ÖVERSIKTEN

Branschöversikten har publicerats av Svenska Teknik&Designföretagen sedan 1995. Branschöversikten är en sammanställning över arkitekt-, teknikkonsult- och industriarkitektbranschen i Sverige, Norden och Europa. I rapporten presenteras ranking-listor över de största företagsgrupperna på respektive marknad, intressanta nyckeltal, nyheter kring strukturaffärer samt information om utvecklingen och konjunkturen inom sektorn under det senaste året.

Sedan 2005 medverkar STD-företagens motsvarigheter i de nordiska grannländerna. Samarbetsorganisationerna i årets rapport är FRI i Danmark, RIF & Arkitektbedriftene i Norge, SKOL i Finland samt FRV & Samark på Island.

Siffrorna i rapporten bygger på senast tillgängliga siffror som vi kunnat få tag på för respektive företag. För drygt hälften av företagen motsvarar detta kalenderboksutslut för 2017. Resterande företag har brutet räkenskapsår 2017/18. Vi redovisar siffror från senast tillgängliga boksutslut. För enkelhetens skull refererar vi till de sammanställda siffrorna som gällande för 2017.

Företagsinformationen i rapporten har samlats in via databaserna Soliditet (Sverige) och Dow Jones Companies & Executives (Europa), från de nordiska organisationerna, direkt från företagen eller via företagens hemsidor. Bevakningen omfattar omkring 2000 företag i Sverige, Norden och Europa. Att samla in informationen är ett omfattande arbete och i vissa fall går det inte att få tag i tillförlitlig information. Informationen för de internationella företagen är svårare att få tag i. I Sverige är årsredovisningar publika dokument. Så är det inte i alla länder och många företag lämnar ogärna ut sina siffror. I de fallen använder vi den senaste tillgängliga informationen vi kan finna. Alla företag som förekommer eller borde förekomma i rapporten uppmanas därför att kontakta STD-företagen och skicka in sina uppgifter för att säkerställa att informationen om dem blir korrekt.

Tack till alla företag som hjälpt oss genom att skicka in sina siffror /årsredovisningar!

Vi vill även speciellt tacka Mikael Vatn (Etteplan Sverige), Kaj Möller (Sweco International), Johanna Frelin (Tengbom), Mickey Johansson (WSP), Tore Strandgård (Inco-ord), Gert Wingårdh (Wingårdhs), Tryggvi Jónsson (Mannvit), Siri Bakken (Oslo Works & NTNUI), Øyvind Mork (Asplan Viak), Ib Enevoldsen (Ramboll) och Jyrki Keinänen (A-Insinööri) för deras medverkan i intervjuer!

DAVID CRAMÉR
MARKNADSANALYTIKER,
SVENSKA TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN
DAVID.CRAMER@STD.SE
+46 8 762 67 02

OM SVENSKA TEKNIK&DESIGN- FÖRETAGEN

► Svenska Teknik&Designföretagen (STD-företagen) är en bransch- och arbetsgivarorganisation som representerar innovativa företag inom den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Vårt uppdrag är att skapa förutsättningar för en världsledande arkitekt- och ingenjörbransch.

STD-företagen grundades 1910, så vi har en lång historia i att driva förändring genom innovativ design som blir världsledande lösningar. Vi representerar 765 medlemsföretag, som tillsammans har ca 37 000 anställda, vilket är två tredjedelar av branschens. Vi ingår i Almega, som är Sveriges ledande organisation för tjänsteföretag och den största medlemskretsen inom Svenskt Näringsliv. Almega organiserar mer än 10 700 medlemsföretag inom ett 60-tal olika branscher.

Vi erbjuder service och rådgivning i bransch- och arbetsgivarfrågor, samt fokuserar på ett antal viktiga områden för att skapa goda förutsättningar för medlemsföretagen att verka både som affärsmässig part och som arbetsgivare.

MAGNUS HÖIJ
VD SVENSKA
TEKNIK&
DESIGNFÖRETAGEN

DAVID CRAMÉR
MARKNADS-
ANALYTIKER
SVENSKA
TEKNIK&
DESIGNFÖRETAGEN

MIKAEL VATN
VD ETTEPLAN
SVERIGE OCH
STYRELSE-
ORDFÖRANDE
SVENSKA
TEKNIK&DESIGN-
FÖRETAGEN

Omslagsbild: New Beacons; det vinnande bidraget för utformningen av stationer och torn i Göteborgs nya stadslinbana. Framtaget av UNStudio och Kjellgren Kaminsky Architecture.
Bild: UNStudio

Svenska Teknik&Designföretagen
i samarbete med Pär Ek Grafisk Form
Tryck: Brandfactory Stockholm 2018

INNEHÅLL

Förord, STD-företagens VD Magnus Höij	4
Fem aktuella trender i branschen	4

DEN SVENSKA MARKNADEN 6

Sektorns utveckling 2017 och 2018	6
Ekonomisk utveckling	7
Intervju, Gert Wingårdh, Wingårdhs	10
Jämförelse med andra branscher	12
Intervju, Tore Strandgård, Inco-ord	13
Nyckeltal för de största svenska konsultföretagen	14
Intervju, Johanna Frelin, Tengbom	15
De 50 största arkitektgrupperna	16
De 50 största grupperna inom industri-teknik	17
Intervju, Mikael Vatn, Etteplan Sverige	18
Svenska strukturaffärer	20
De 30 största koncernerna i Sverige	21
De 300 största koncernerna i Sverige	22

DEN NORDISKA MARKNADEN 28

Nordisk jämförelse av nyckeltal	30
Intervju, Mickey Johansson, WSP Sverige	32
De 10 största koncernerna i Norden	33
Nordens 50 största arkitektgrupper	34
FRI – Danska marknaden	35
Intervju, Ib Enevoldsen, Ramboll Danmark	38
Danmarks 100 största koncerner	40
RIF – Norska marknaden	42
Intervju, Øyvind Mork, Asplan Viak AS	43
AB – Norska marknaden	46
Intervju, Siri Bakken, Oslo Works & NTNUI	48
Norges 100 största koncerner	50
FRV – Isländska marknaden	52
Islands 20 största koncerner	54
Intervju, Tryggvi Jónsson, Mannvit	55
SKOL – Finska marknaden	57
Intervju, Jyrki Keinänen, AINS Group	58
Finlands 100 största koncerner	60

DEN INTERNATIONELLA MARKNADEN 62

Internationell utveckling	64
Resultatutveckling Europas topp 200	64
Världens 10 största koncerner	64
Börsnoterade teknik-konsultföretag – en jämförelse	65
Intervju, Kaj Möller, Sweco International	66
Europas 50 största arkitektgrupper	67
Europas 200 största koncerner	68

EN ÖNSKAD FÖRÄNDRING I RÄTT TID

► Just nu sker en lång rad förändringar inom vår sektor. Företag köps upp, marknaden konsolideras. Företagen professionaliseras. Globaliseringen blir allt tydligare. Förändring ska helst genomföras när man har kraft, inte när man är försvagad, sägs det. Företagen inom Svenska Teknik&Designföretagen, ofta rådgivande ingenjörsföretag och arkitektkontor, står mycket starka på marknaden just nu. Det har varit en mycket god konjunktur för både bostadsbyggandet, infrastrukturuområdet och för industrins behov av smarta tjänster och utvecklingsstöd. Därför sker förändringen i vår sektor i en tid då vi kan stärka en redan stark affär och göra företagen ännu starkare i både nationell och internationell konkurrens.

Det sägs också ofta att förändring ska genomföras för att man vill, inte för att man måste.

Många gånger tvingas företag eller branscher till förändringar på grund av viktiga marknader, tekniskiften eller andra omvärldsfaktorer. I vårt fall är det en kombination av nyfikenhet, insikter och kundernas nya krav som fått våra företag att utvecklas.

När våra medlemmar söker sig utanför sina naturliga habitat är det med en trygghet i att vi inte överger något, vi växer. Det saknas inte utmaningar, varken på företagsnivå eller i de strukturer som en branschorganisation jobbar med.

Men vår sektor tar för sig, just i rätt tid. Och med rätt drivkraft.

MAGNUS HÖIJ
VD SVENSKA
TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN

FEM AKTUELLA TRENDER I BRANSCHEN

1

INNOVATION

Behovet av nya lösningar ökar överallt. Det gäller byggandet, i samhällsplaneringen, i näringslivet i stort. Och i allt högre utsträckning behöver företag och organisationer hjälp med sina innovationsprocesser och att hitta dessa innovativa lösningar. Ingenjör- och arkitektföretagen har alltid erbjudit smarta och innovativa lösningar, men nu ökar intresset stort och blir ofta ett bärande inslag i leveransen, i både små och stora projekt.

2

ARTIFICIELL INTELLIGENS

Det är ingen tvekan om att artificiell intelligens, AI, blir allt mer kapabel och förmår allt mer. saker vi tidigare trodde var omöjligt för en maskin att göra utför nu IBMs eller Googles maskiner utan problem – ofta bättre än människan. Hur de tidiga, kreativa skedena påverkas av den artificiella intelligensen vet vi lite om: resan har bara börjat. Men att den kommer att ha stor påverkan är allt fler bedömare eniga om. Och den kommer att rita om kartan för vem som gör vad. Och hur.

3

ROBOTISERINGEN

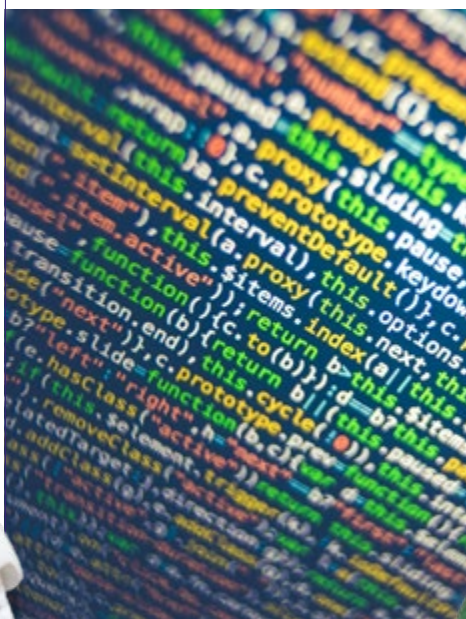
Parallellt med teknikens framsteg inom AI sker en lika snabb utveckling av robottekniken. Robotarna har sedan länge varit självklara i våra fabriker, nu tar de allt större plats i byggprocessen. Robotar som monterar sten, robotar som murar väggar, 3D-skrivare som sprutar ut betong. Men 3D-skrivarna blir allt viktigare också i designarbete, i små serier och för prototyper. Det är ingen tvekan om att designarbete och planering kommer att påverkas i grunden av att en robot ska utföra det arbete som tidigare gjordes av en människa.

4

BIG DATA

Digitaliseringen ändrar mycket. AI och robotisering är två konsekvenser av digitaliseringen, men tillgången till stora datamängder är en tredje. Möjligheten att analysera vår fysiska miljö, oavsett om det handlar om en fastighet, en bro eller en lastbil, ökar när sensorer och annan data samlas in. Det ger oss bättre förutsättningar att förstå vad vi ska utveckla och hur. Men sensorerna och digitala verktyg gör det också enklare att underhålla det vi redan skapat.

5

HÅLLBAR UTVECKLING

Miljöutmaningen syns allt oftare, blir allt mer krävande och omfattar allt fler. Företag med mycket ingenjör- och arkitektkunnande har länge varit drivande i hållbarhetsfrågor: det är just våra medlemmar som sitter på kunskapen för att lösa hållbarhetsfrågorna. Men nu ökar intresset och behovet kraftigt. Mer behöver göras: behovet av omfattande och innovativa lösningar blir allt större.

SEKTORNS UTVECKLING 2017 OCH 2018

Teknikkonsult-, industrikonsult- och arkitektbranschen fortsatte att växa i Sverige även 2017. 12 000 företag omsatte 86 miljarder kronor och sysselsatte 66 200 medarbetare under 2017. Det motsvarar en tillväxt på 8%³ mätt i omsättning och 5%⁴ mätt i antal anställda. Branschen har befunnit sig i en rekordstark period under några år, vilket även påverkat lönsamheten som förbättrats. Den genomsnittliga rörelsemarginalen ökade till 7,4 % 2017, från 7,2 % under 2016, men den genomsnittliga vinstmarginalen minskade till 7,1 % från 7,2 % under 2016. Omsättningen per anställd ökade till 1 299 kkr under 2017, från 1 218 kkr under 2016.

Företagen i branschen

Branschen definieras i den här rapporten som teknikkonsultföretag inom bygg, anläggning och industri samt arkitektföretag. Det förekommer även en del kontroll- och certifieringsföretag i bevakningen.

Branschen består av cirka 12 000 företag. 10 900 av dessa företag har 0–2 anställda. 20 företag har fler än 500 anställda och 12 koncerner har fler än 1 000 anställda. Konsolideringstrenden håller i sig och bidrar till att de stora koncernerna blir större och de mellanstora företagen färre. De tio största koncernerna sysselsatte 43 481 medarbetare under 2017, mot 40 051 under 2016. De har alltså vuxit med nästan 3 500 medarbetare på ett år.

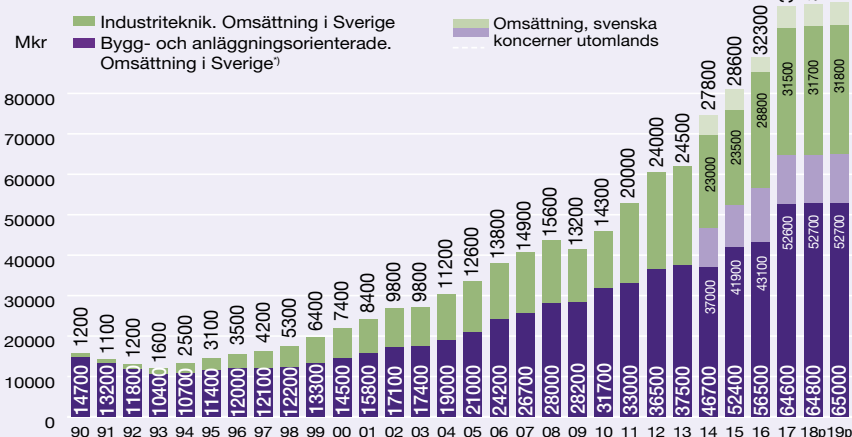
Storleksfördelningen ser ut enligt följande:

Antal anställda	Antal företag
501 –	19
101 – 500	50
51 – 100	51
21 – 50	175
11 – 20	240
3 – 10	1375
0 – 2	10090
	12000

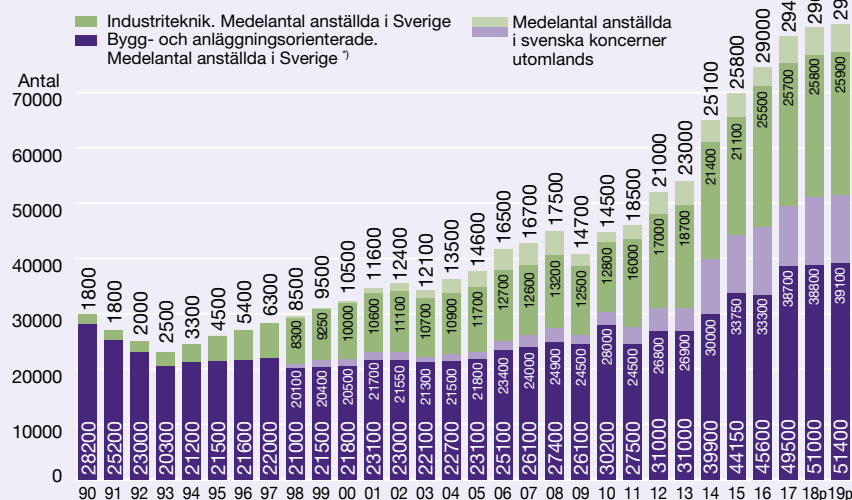
³ I årets bevakning har företag, som tillsammans omsätter drygt 6,4 miljarder kr, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 8 % och inte 17 %.

⁴ I årets bevakning har företag, som tillsammans sysselsätter 2 700 medarbetare, lagts till i bevakningen. Därför blir den reella tillväxten 5 % och inte 9 %.

Branschens omsättning, Mkr

Medelantalet anställda i branschen

^{*)} Av de bygg- och anläggningsorienterade företagen representerade arkitektföretagen i Sverige 11 000 MSEK i omsättning och 9 000 anställda under 2017.

Certifierings- och kontrollföretag representerade 2 000 MSEK i omsättning och 1 800 anställda. Dessa ingår ej i staplarna ovan.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

**”DEN SVENSKA BRANSCHEN
OMSATTE 86 MILJARDER
KRONOR OCH SYSSELSATTE
66 200 MEDARBETARE UNDER 2017.**

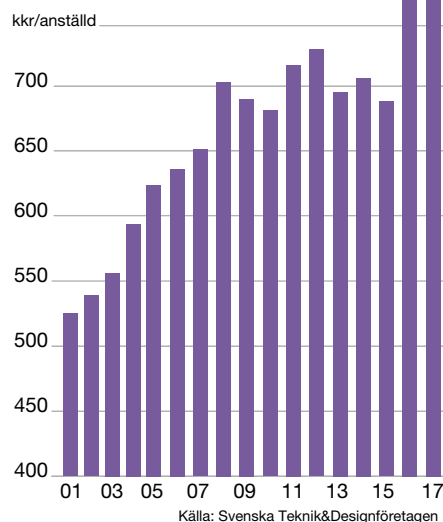
Nyckeltal

Arkitekt-, teknikkonsult- och industri-konsultbranschen i Sverige växer vidare. Den sammanlagda omsättningen ökade till 86 miljarder kronor under 2017 från 73,7 miljarder kronor under 2016. Antalet anställda i branschen ökade till 66 200 under 2017, från 60 500 året innan. Antalet företag som ingår i bevakningen har ökat vilket förklarar en del av tillväxten. Den faktiska tillväxten var omkring 6 miljarder kronor och 3 000 anställda, eller 8% respektive 5%. De svenska koncernernas dotterbolag utomlands omsatte 17,4 miljarder kronor och sysselsatte 16 000 medarbetare, mot 16,9 miljarder kronor och 15 800 medarbetare under 2016. I branschen ingår också en del kontroll- och certifieringsföretag. De omsatte 2 miljarder kronor och sysselsatte 1 800 medarbetare under

2017. Den genomsnittliga omsättningen per anställd i branschen ökade till 1 299 kkr, från 1 218 kkr under 2016. Med den utlandsbaserade verksamhet var omsättningen per anställd 1 264 kkr, upp marginellt från 1 187 kkr året innan.

Lönsamheten stärktes ytterligare en aning 2017. Rörelsemarginalen (EBIT) ökade till 7,4% från 7,2% under 2016. Rörelsemarginalen innan avskrivningar (EBITDA) var dock 9,2%, mot 8,6% under 2016. Vinstmarginalen (resultat efter finansiella poster) var 7,1% under 2017. Alltså något lägre än de 7,2% som registrerades under 2016. Även nettomarginalen (årets resultat, efter skatt) minskade, till 4,7% från 5,1% föregående år. Men rörelsemarginalen är troligtvis det nyckeltal som är mest rättvisande för hur lönsamheten i branschen utvecklas. Många utlandsägda bolag skickar koncernbi-

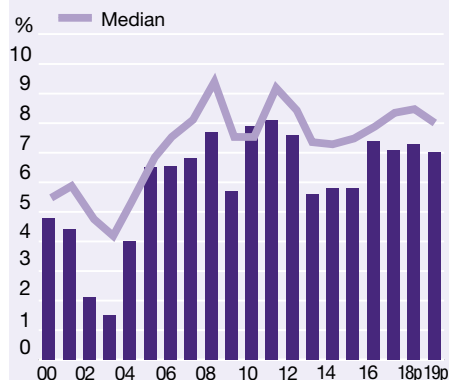
Förädlingsvärdet i de 300 största företagen

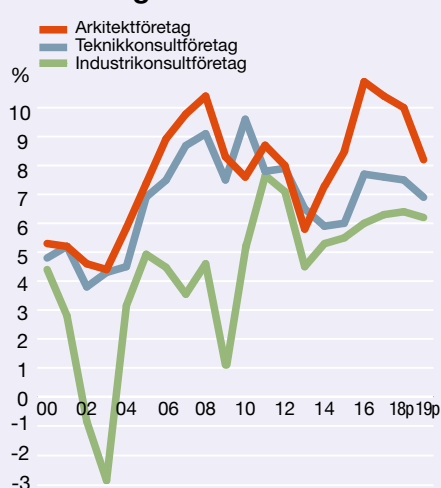
Ekonomisk utveckling (löpande priser)

	Omsättning kkr per anställd													Resultat efter finansiella poster kkr per anställd												
	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18p	19p	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18p	19p		
De 300 ¹ största koncernerna	1 037	1 017	1 065	1 130	1 161	1 150	1 165	1 182	1 230	1 302	1 297	1 291	78	46	85	92	88	64	67	69	91	94	95	87		
Byggorienterade	1 102	1 086	1 125	1 150	1 171	1 194	1 181	1 213	1 286	1 354	1 348	1 341	101	81	104	92	92	76	71	77	106	107	108	96		
varav																										
Arkitektföretag	1 063	1 098	1 099	1 132	1 158	1 214	1 159	1 177	1 264	1 283	1 271	1 259	110	87	84	98	92	63	84	100	138	133	127	103		
Teknikkonsultföretag	1 107	1 184	1 129	1 153	1 174	1 093	1 184	1 219	1 290	1 372	1 368	1 362	101	80	107	90	92	79	70	73	106	103	103	94		
Industrikonsultföretag	949	964	954	1 099	1 148	1 093	1 143	1 136	1 153	1 237	1 234	1 229	44	-17	45	91	82	49	61	58	70	79	79	76		

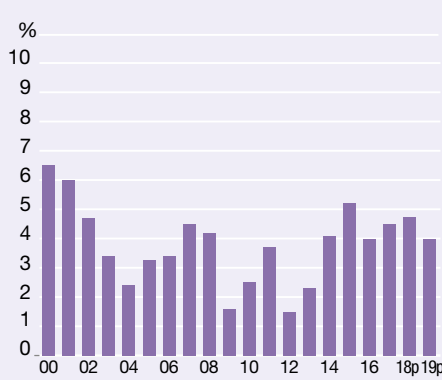
Vinstmarginaler i de 300 största konsultföretagen

Vinstmarginal

Lönekostnadsökning per årsarbete

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

**RÖRELSEMARGINALEN
ÖKADE TILL 7,4 % UNDER
2017, FRÅN 7,2 % UNDER 2016.**

drag till sina moderbolag vilket påverkar både vinstmarginalen och nettomarginalen för den svenska branschen.

Förväntningarna är att lönsamheten för 2018 landar på liknande nivåer som för 2017, med vissa variationer. Arkitekternas lönsamhet förväntas minska en aning medan industrikonsulternas lönsamhet förväntas öka. För 2019 är det troligt att lönsamhetsutvecklingen i branschen stannar av och kanske minskar något. En avmattande bostadssektor, en ökad andel offentliga beställare och

något lägre genomsnittsarvoden ligger bakom dessa förväntningar.

Arkitektföretagen

Arkitektbranschen omsatte 11 miljarder kronor i Sverige under 2017, vilket är en rejäl ökning jämfört med de 10,1 miljarder den omsatte 2016. Antalet anställda ökade till 9 000 jämfört med 8 200 under 2016. Omsättningen per anställd var 1 222 kkr under 2017, mot 1 232 kkr under 2016. Svenska arkitektföretag omsatte 1 miljard kronor i utländska dotter-

bolag och sysselsatte omkring 800 medarbetare. Lönsamheten avtog en aning under 2017. Vinstmarginalen minskade till 10,3%, från 10,9% under 2016. Rörelsemarginalen ökade dock till 11,4% 2017 från 10,4% föregående år.

Industrikonsultföretagen

Industrikonsultbranschen omsatte 31,5 miljarder kronor i Sverige under 2017, mot 28,8 miljarder kronor under 2016. Antalet anställda var 25 700, mot 25 500 året innan. Omsättningen per anställd ökade till 1 226 kkr, från 1 129 kkr 2016. Svenska industrikonsulter omsatte 5,4 miljarder kronor i utländska dotterbolag och sysselsatte 4 900 medarbetare. Lönsamheten förbättrades under 2017. Vinstmarginalen ökade till 6,3% från 6,0% under 2016. Rörelsemarginalen ökade till 6,6% från 6,1% föregående år.

Teknikkonsultföretagen

Teknikkonsultföretagen omsatte 41,6 miljarder kronor under 2017 och sysselsatte 29 700 medarbetare, mot 33 miljarder kronor och 25 100 medarbetare under 2016. En stor del av den ökningen förklaras dock av ett utökat bevakningsunderlag i bearbetningen av den här rapporten. Nära 6 miljarder kronor och 3 000 medarbetare har lagts till i bevakningsunderlaget, så tillväxten var i verkligheten omkring 3 miljarder kronor och knappt 2 000 medarbetare. Omsättningen per anställd var 1 400 kkr under 2017, mot 1 315 kkr under 2016. Lönsamheten försämrades under 2017 jämfört med 2016. Vinstmarginalen var 7,3% under 2017 mot 7,7% under 2016. Rörelsemarginalen var 7,4% under 2017 mot 7,8% under 2016.

Kontroll- och certifieringsföretagen

Kontroll- och certifieringsföretagen omsatte 2 miljarder kronor och sysselsatte 1 800 medarbetare under 2017 mot 1,8 miljarder kronor och 1 700 medarbetare under 2016. Det ger en omsättning per anställd på 1 179 kkr vilket är högre än de 1 059 kkr som redovisades för 2016. Lönsamheten förbättrades under 2017. Vinstmarginalen var 3,0% mot 1,4%

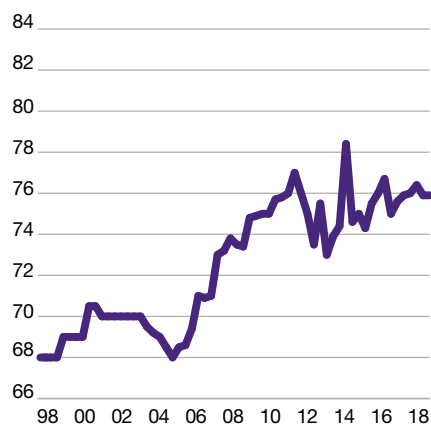
Investeringar i Sverige

	2017		2018 p		2019 p
	miljarder kr	%	%	%	%
Bostäder	260,5	12	-2	-9	
Lokaler	156,6	7	6	2	
Industribyggnader	8,2	16	-6	4	
Infrastruktur och övriga anläggningar	86,7	0	6	4	
Bygginvesteringar totalt	512,0	8	2	-3	
Industrins investeringar i maskiner och utrustning enligt SCB och STD-företagen	58,2	3	-1	1	

Bygg- och industriinvesteringar i Sverige 2017, samt prognoser för 2018 och 2019.

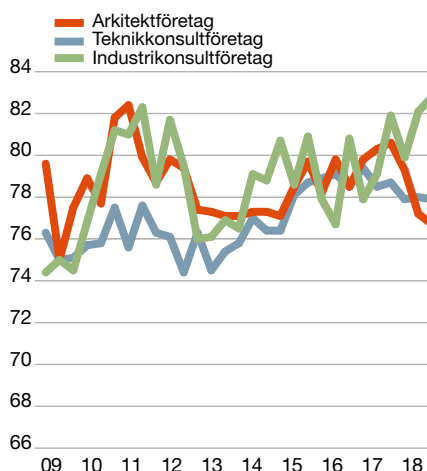
Källa: SCB och Sveriges Byggindustrier

Genomsnittlig debiteringsgrad börsnoterade företag

De börsnoterade företagens debiteringsgrader är vägda efter företagens respektive storlek.

Genomsnittlig debiteringsgrad per delsektor

Från medlemsundersökningar till Investeringssignalen, vägt på företagens respektive storlek.

*Humanistiska teatern
i Uppsala, vinnare av
Plåtpriset 2018 och
Design S Awards 2018 –
Aluminiumpriset. Ritat av
White Arkitekter.*

FOTO: MÅNS BERG

*Stenpiren resecentrum
på kajen i nya stadsdelen
Skeppsbron, vid älven i
Göteborg.*

FOTO: HENRIK FOGKLÖU

INTERVJU
GERT
WINGÅRDH
VD WINGÅRDHS

TEKNIKEN SKAPAR TID FÖR KREATIVITET!

Bostadssektorn har mattats av under det senaste året. Hur beskriver du utvecklingen på branschnivå? Dvs hur mycket påverkar detta arkitekternas sammantagna konjunktur?

Bostadssektorn svänger fort och här har psykologin alltid spelat stor roll. Bostadsutvecklarnas rädsla för prisfall och skenande kreditkostnader leder till avvaktan. Tuffare amorteringskrav leder bl.a. till bostadsrättsprojekt som omvandlas till hyresrätter, reapis på nyproduktion, och byggbolag som hoppar av bostadsprojekt och lämnar tillbaka markanvisningar.

Vi måste naturligtvis följa upp vad som händer på vår omgivande marknad. Vi har som alla andra noterat att bostadssektorns nedgång framför allt har varit fokuserad till Storstockholm. Har man som arkitektkontor i Stockholm, en stor tonvikt på bostadsprojekt, så kan det få negativa konsekvenser för antalet arbetstillfällen. Det ser vi redan exempel på.

Bostäder har dock aldrig varit Wingårdhs största sektor utan vi har ett brett projektutbud som sysselsätter våra kontor. Det är en strategi vi har lyckats vidmakthålla genom åren.

Gert Wingårdh, vd Wingårdhs

Bostadsbristen har inte byggt bort. Vad tror du behöver förändras inom bostadsbyggandet för att få igång investeringarna igen?

Det finns fortfarande en stor bostadsbrist. Boverkets bedömning av att ytterligare 600 000 bostäder krävs fram till år 2025 blir nog svår att leva upp till! En nivå som man nu anser mer långsiktigt hållbar är ca 55 000 lägenheter om året. För att nå upp till denna nivå så kommer det ändå att krävas flera åtgärder. Det man generellt inom branschen ser som det största hotet mot bostadsbyggandet i dag handlar främst om hushållens små möjligheter att finansiera sitt boende med de lånekrav som råder. Speciellt för en personshushåll. Sverige har även EU:s högsta priser

för att bygga bostäder och har toppat den listan sedan 2010.

Jag tror att det krävs en kombination av finansiella åtgärder och en generell omställning/ komplettering av branschen med billigare bostäder. Kommunerna har ett ansvar att ta fram områden där det finns förutsättningar att bygga bostäder till ett rimligt pris, och med en smidig planprocess. Här kan vi arkitekter hjälpa både byggherrar och kommuner.

Konsolideringstrenden har pågått i många år nu, och arkitekter har integrerats med teknikkonsulter. Vad är fördelarna och nackdelarna med detta?

Det är inte bara de stora teknik-konsultföretagen som integrerar arkitekter genom förvärv. Det är även stora arkitektkontor som expanderar sin verksamhet på samma sätt. Wingårdhs har alltid vuxit organiskt. Vi tror på rekrytering från de yngre leden. Ofta genom en tidigare praktikplats på företaget, för att efter examen slussas in i företagskulturen. Just företagskulturen tror jag kan vara ett problem vid förvärv. Vad som ser ut som en bra affär på papperet, kan kräva både lång tid och hårt arbete för en lyckad integration.

Att teknikkonsultföretag kompletterar sina verksamheter med arkitekter brukar baseras på att man vill kunna erbjuda kunden ett helhetsåtagande. Många byggherrar idag har inte en egen organisation som kan hantera en mängd sidokonsulter i ett projekt. Man kan även se att antalet uppdrag med efterfrågat generalkonsultåtagande ökar.

Vilka är trenderna i branschen nu och framåt, säg fem år? Tänk företagsstruktur och -storlek och affärsmodeller.

En större rörlighet på alla plan – kunder, medarbetare och arbetsverktyg – som kan leda till ökad samverkan mellan kompetensområden och enskilda experter.

Kunden kommer kräva större insikt och kontroll – tekniska verktyg ger möjlighet att följa arbetet i detalj och transparens blir en allt mer grundläggande värdering. Den tekniska utvecklingen ökar kontinuerligt korrektheten i information och minskar samtidigt behovet av manuell kontroll (bra eller dåligt?).

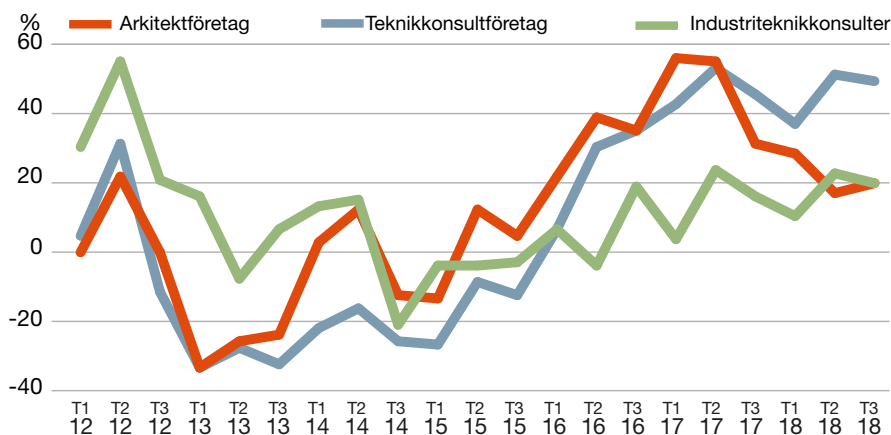
Kanske att vi inom vår konservativa bransch hittar bättre sätt att ta betalt – än med timpris?

Färre kunder vänder sig till full-servicebyråer när de inser att de kan lösa delar av processen billigare på andra sätt. Konsultens individuella professionella rykte vinner mark från konsultföretagens varumärken.

Tekniken skapar tid för kreativitet!

FOTO: JACOB KARSTRÖM

Företagens uppfattning om prisbildens utveckling

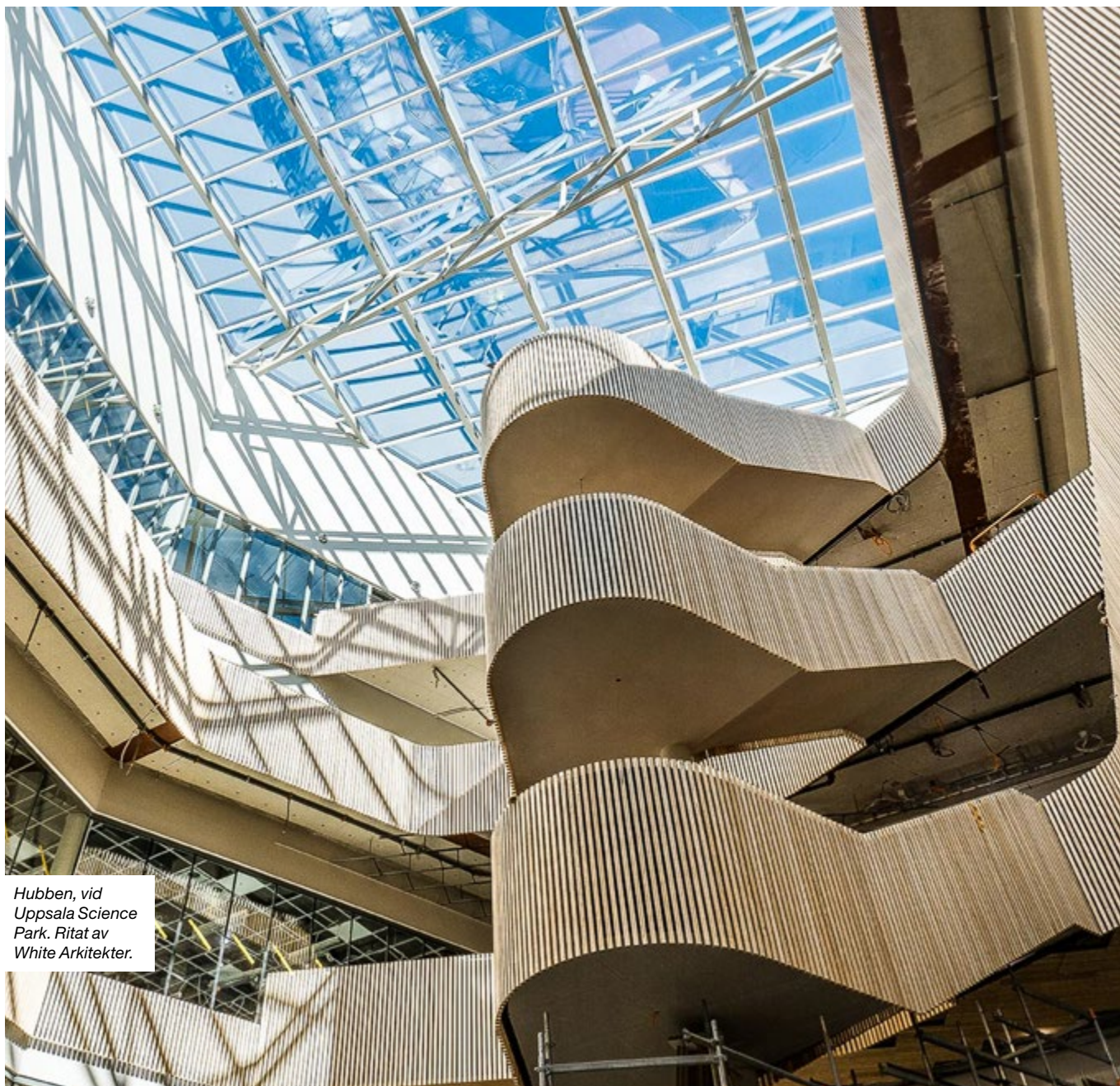
Diagrammen över prisbildens utveckling visar nettototalen mellan andelen företag som har höjt sina priser minus de som sänkt sina priser under de senaste 6 månaderna.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

under 2016 och rörelsemarginalen var 3,6% under 2017 mot 1,1% året innan.

Förädlingsvärdet

Förädlingsvärdet per anställd var i princip oförändrat, 855 kkr, mot 856 kkr under 2016. Förädlingsvärdet motsvarar den värdeökning som företagen tillför i sin produktion och uttrycks också som företagets bidrag till BNP. Rent konkret är det företagets försäljning minus kostnaderna för insatsvarorna. Beräkningen görs genom att summera företagets löne-kostnader, rörelseresultat samt avskrivningar. Tillsammans utgör de förädlingsvärdet. Det värdet delas sedan med medelantalet anställda för att visa förädlingsvärdet per anställd.

Hubben, vid Uppsala Science Park. Ritat av White Arkitekter.

FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

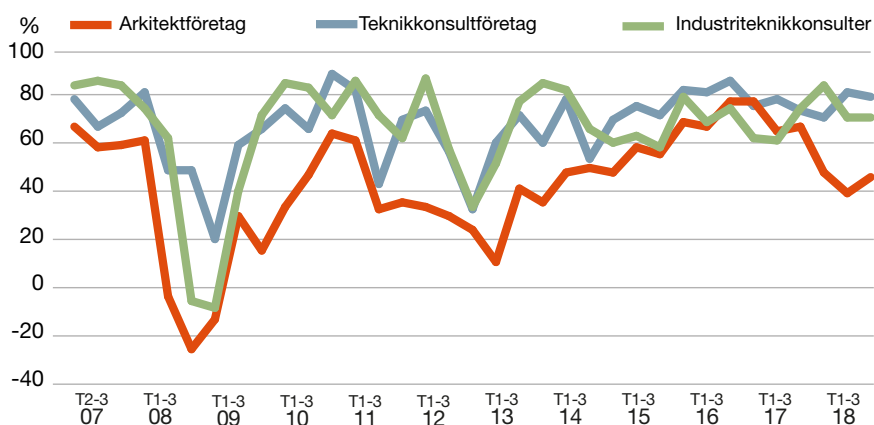
Soliditeten

Soliditeten var även den i det närmaste oförändrad under 2017; 40% från 41% under 2016. Soliditet är ett sätt att mäta hur ett företags tillgångar ser ut i relation till dess skulder. Här jämför man det egna kapitalet mot de totala tillgångarna. En tumregel säger att man bör ha en soliditet över 30%. Samtidigt ska den inte vara för hög. Det innebär att företagets kapital är överksamt och inte genererar intäkter. Företagen i branschen har generellt en god soliditet.

Lönekostnader

Lönekostnaderna per anställd ökade med 4,5% under 2017, mot 4,0% under 2016 och 5,2% under 2015. Förklaring-

Personalstyrkans utveckling

Förväntningarna på personalstyrkans utveckling visar nettotalen mellan andelen företag som tror personalstyrkan ökar minus de som tror att den minskar under de kommande 6 månaderna.

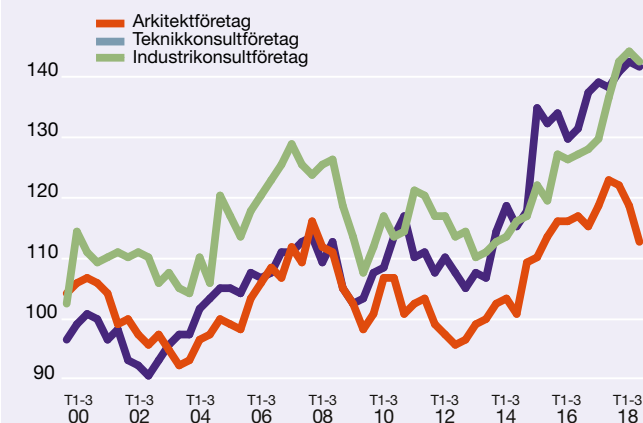
Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

**LÖNEKOSTNADERNA
PER ANSTÄLLD ÖKADE
MED 4,5% UNDER 2017.**

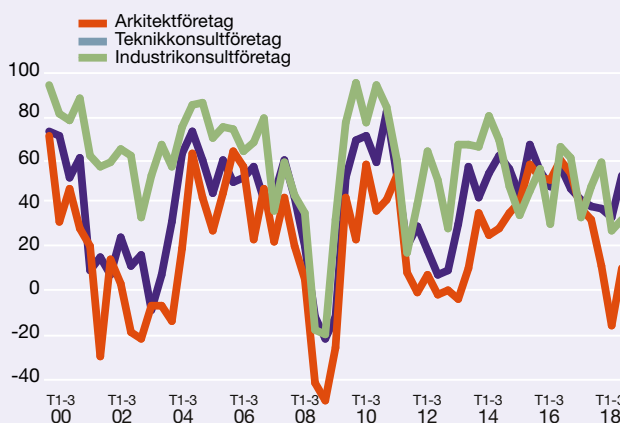

Orderstocksindex och konfidensindikatorn (förväntningar)

Orderstocksindex

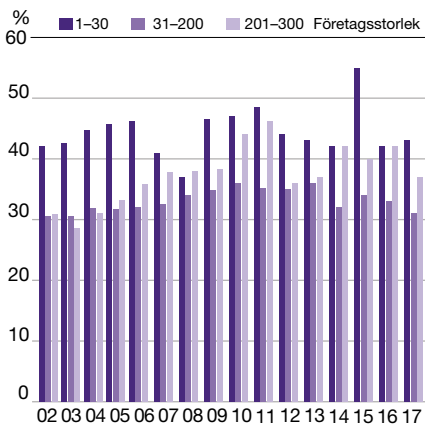
Konfidensindikatorn

Orderstocksindex bygger på enkätundersökningar bland STD-företagens medlemmar och räknas fram genom en vägning mellan inläggande orderstock per anställd och beläggningsgraden om 2, 3, 6 och 12 månader. Konfidenskurvan representerar nettotalen mellan andelen företag som förväntar sig förbättrat orderläge minus de som förväntar sig försämrat orderläge om 6 månader.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

Soliditet, %

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

Jämförelse med andra branscher

Omsättning/anställd (kkr)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Managementkonsulter	1820	1800	2075	2015	1890	1880	1906	1912	1823	1817	1924	2114	2336
IT-konsulter	1170	1135	1440	1270	1290	1480	1545	1627	1703	1917	1987	1858	1879
Affärsjuridik	1595	1655	1750	1730	1690	1770	1840	1773	1921	1986	2104	2132	2177
Marknadsundersökare	1070	1085	1280	1355	1295	1445	1465	1459	1437	1423	1466	1461	1448
PR & Kommunikation	1170	1265	1285	1320	1260	1235	1295	1269	1736	1808	1806	1849	1941
Revisionsbyråer	1135	1250	1250	1230	1275	1280	1320	1332	1402	1433	1491	1524	1552
samt enl. vår tabell på sid. 7 (300 största koncernerna)													
Byggorienterade	902	905	908	912	941	980	1088	1171	1194	1181	1188	1239	1288
Industriteknik	1010	998	1106	1101	1084	1040	1110	1148	1093	1143	1109	1114	1209

En jämförelse med andra kunskapsbranscher med högutbildad personal är intressant att göra då det ger en fingervisning om arvodeesskillnader mellan olika konsultbranscher. Ovanstående jämförelsetal från de 20–50 största företagen i några branscher är hämtade från Soliditets Nordic Business Key.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen och Soliditets Nordic Business Key

arna till de höga lönekostnadsökningarna ligger i det mycket goda orderläget under senare år i kombination med kompetensbristen. Bristen på tillgänglig kompetens (eller resurser) leder till en ökande grad av rekryteringar mellan företagen som spinner på lönekostnads-spiralen i branschen. Lönekostnaderna har sannolikt ökat med mellan 4–5% un-

der 2018 för att sedan ligga kring 4% under 2019.

Debiteringsgraden (diagram sid 8)

Debiteringsgraden för de börsnoterade företagen ökade under 2017, men har minskat en aning under de tre kvartal som hittills rapporterats 2018. Debite-

ringsgraden var 76,0% under första halvåret 2017 och 76,4% under andra halvåret. Första halvåret 2018 var den 75,9%. Det ska dock påpekas att det inte finns tillgängliga debiteringsgrader för alla börsnoterade företagen i Sverige. Så statistiken är något haltande.

I Svenska Teknik&Designföretagens egna undersökningar är tendensen den-

INTERVJU
TORE
STRANDGÅRD
VD INCOORD

”JAG TROR ATT INVESTERARE HAR UPPMÄRKSAMMAT DET FAKTUM ATT VI INTE TAR BETALT FÖR TJÄNSTERNA I FÖRHÅLLANDE TILL DET VÄRDE DE SKAPAR”

Hur skulle du beskriva utvecklingen i branschen för teknik-konsulter idag jämfört med för tio år sedan?

Det har varit en stark utveckling för teknikkonsulter under de senaste tio åren. Ett ökat fokus på energi och miljöanpassat byggande gör att teknik-konsulttjänsterna har blivit mer efterfrågade och komplexare. Insikten om att detaljerna påverkar helheten har gjort att det krävs förståelse för fler delar i processen och att de suboptimeringar som ofta skett inte visar sig hållbara efter några års verklig användning. Det är ett mycket större intresse för verkligt utfall av en byggnads komfort, energi och miljöprestanda. Tidigare har fokus legat på att uppfylla regelverk. Ökade krav ifrån hyresgäster och ett missnöje med att teoretiska värden inte överensstämmer med verkligheten har drivit på detta. Våra uppdrag blir mer komplexa och innehåller fler discipliner idag än för tio år sedan.

Vilka är de främsta utmaningarna för branschen idag?

Branschen brottas med prispress trots en stark marknad. Det har dock skett en förändring i synen på innehållet i konsulttjänster. Att köpa lägsta timpris har förflyttats till kompetensinflation i framförallt offentliga upphand-

Tore Strandgård, vd Incoörd

lingar. Formalia har blivit en väldigt stor faktor vid upphandlingar till förmån för verklig kompetens. Digitaliseringen av branschen har pågått länge och det tas nya steg hela tiden. Vi konsulter har arbetat med BIM länge men nu ser vi intresset ifrån kunderna växa fram. Vi kan idag leverera skräddarsydda modeller med data för respektive kunds behov på ett bättre sätt. En utmaning blir att förvalta dessa modeller så att de blir användbara för framtida ombyggnader. Dagens byggprocess är inte utformad för att kunna dra nytta av digitaliseringen fullt ut. Det kommer nya aktörer som vill ta marknadsandelar i en bransch där de digitala

verktygen utvecklats långsamt. Utmaningen är att se möjligheterna och fördelarna utan att hoppa på obeprövade lösningar som kan ge långsiktiga problem. Fördelarna med vår roll är att vi snabbt lär oss de nya metoder och verktyg som behövs för en mer automatiserad byggprocess, vi är redo när branschen är mogen.

Branschen har konsoliderats under senare år, stora har blivit större och små och mellan-stora företag har nischat sig. Hur ser det strategiska valet ut för er del?

Vi har valt att bredda verksamheten och erbjuda spetskompetens inom installationsteknik och hållbart byggande. Vi vill vara ett oberoende alternativ för beställare av teknik-konsulttjänster. Vi upplever att det finns en marknad för renodlade teknik-konsulter som har hög kompetens inom respektive fackområde och har förmågan att förstå detaljernas påverkan på helheten. Att vara lyhörda för kundernas önskemål och engagera sig i kundens affär är oerhört viktigt. Vår drivkraft är nöjda kunder och nöjda medarbetare. Om man börjar fokusera på tillväxt och ekonomiska mål så tappar man fokus på det som är viktigt, att ha roligt och göra ett bra jobb. Vi har ett långsiktigt perspektiv för våra

kunder och våra medarbetare. De skall känna sig trygga med att vi kan vara en långsiktig partner oavsett konjunktur och marknads-situation.

Ser du några tydliga trender som förändrar branschen under de kommande fem till tio åren? Tänk företagsstruktur och -storlek samt affärsmodeller.

Under de senaste tio åren har det dykt upp nya aktörer som intresserat sig för branschen. Tidigare har de stora koncernerna stått för i stort sett alla uppköp. Nu är det rena investerare som ser en möjlighet i en affärsmässigt omogen bransch. Det är till viss del ett konjunkturfenomen men jag tror att investerare har uppmärksammat det faktum att vi inte tar betalt för tjänsterna i förhållande till det värde de skapar. Att tydliggöra det bakomliggande långsiktiga värdet är en utmaning för branschen. Jag tror även att nya aktörer kommer att försöka slå sig in i branschen i takt med att digitala verktyg blir kraftfullare och kan användas till fler saker. Det behövs dock kompetens för att använda dem så att de skapar nytta. Behovet av mer resilienta samhällen kommer även att ställa krav på de tekniska systemen och hur vi tänker och utformar försörjningssystemen framöver. Klimatförändringar och säkerhetsläget har satt resiliens på agendan för framtidens byggda miljöer.

samma. Debiteringsgraden ökade under 2017 men har avtagit något under 2018. Läger man ihop de tre grupperna, utan vägning, så var debiteringsgraden i genomsnitt 79,6% under 2017, mot 78,9% under 2016. Under årets två första tertial var den 79,1%. Högst debiteringsgrad under 2017 hade industrikonsulterna, med 80%. Under 2016 var den 78,5%.

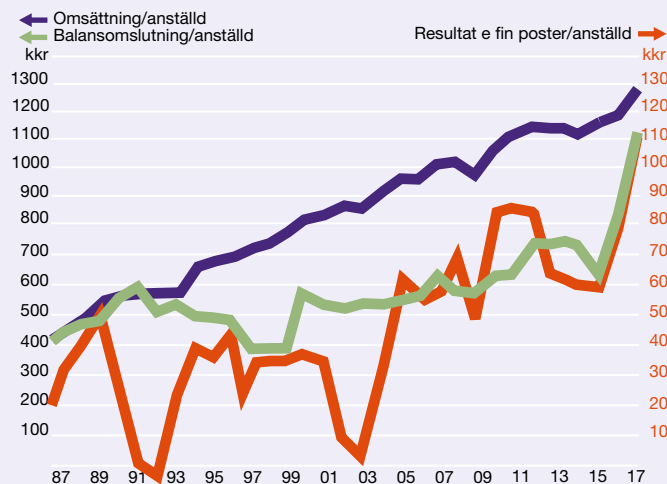
Arkitekternas debiteringsgrad var 80,1% under 2017 mot 79,4% under 2016. Teknik-konsulternas debiteringsgrad var 78,4% under 2017, något lägre än de 79,0% som redovisades för 2016. Under de två första tertialen av 2018 har industrikonsulternas debiteringsgrad ökat till 81,6% medan arkitekternas minskat till 77,7% och teknik-konsulternas mins-

kat till 77,9%. Förväntningarna bland företagen var att debiteringsgraden skulle öka under slutet av 2018 och början av 2019. 38% av företagen trodde på en ökande debiteringsgrad fram till mars i den senaste undersökningen, genomförd i september. Endast 9% trodde på en minskning. På lite längre sikt, för helåret 2019, är det troligt att debiteringsgra-

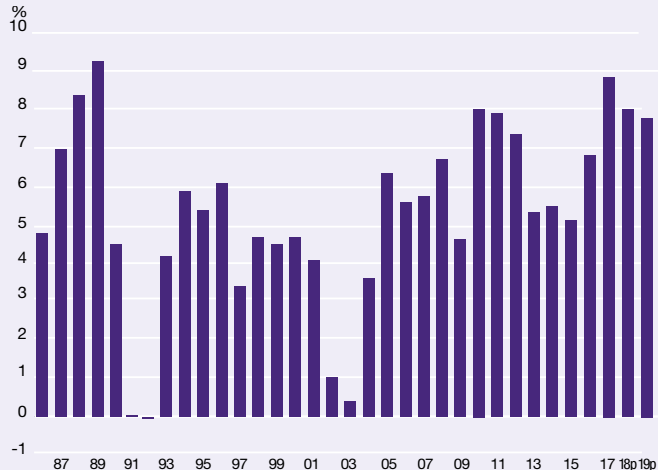
PERSONALOMSÄTTNINGEN KRYPER UPP MOT 20%.

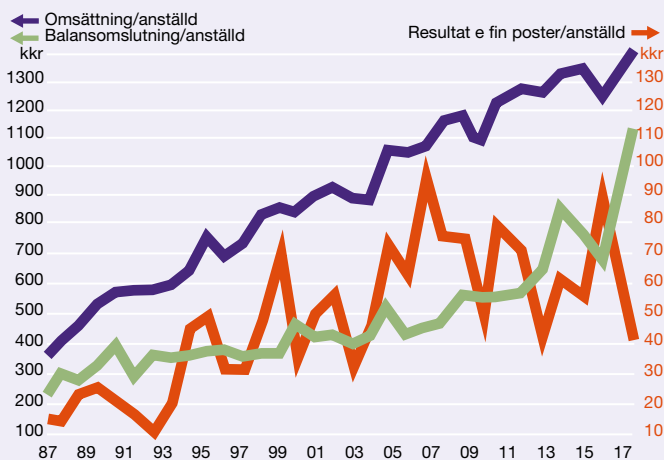
De 30 största svenska koncernerna

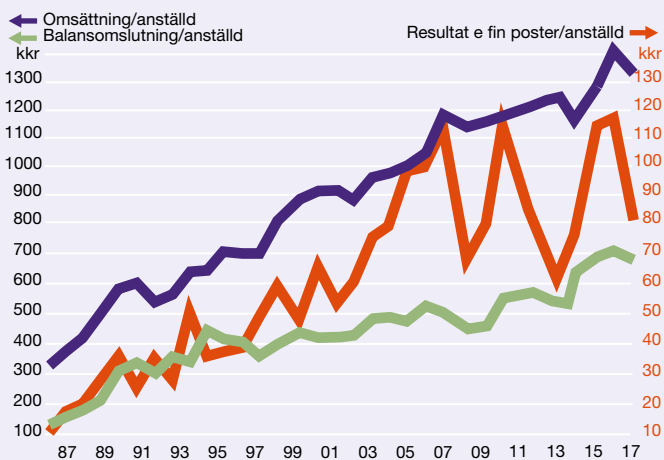
Vinstmarginaler i de 30 största konsultföretagen

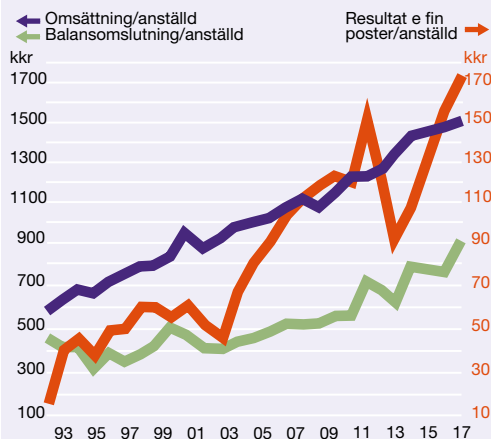
Koncern 31–50

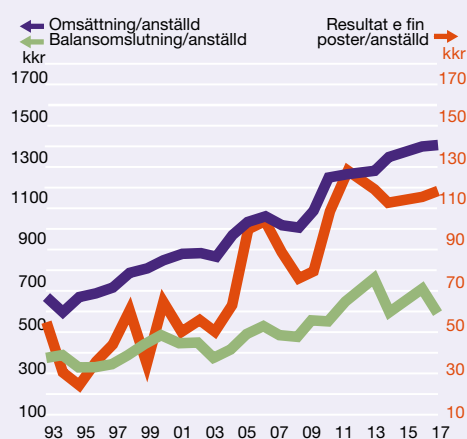
Koncern 51–100

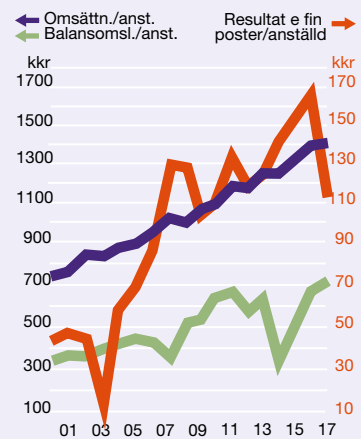
Koncern 101–150

Koncern 151–200

Koncern 201–300

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

INTERVJU
JOHANNA
FRELIN
VD TENGBOOM

”DET ÄR DAGS FÖR POLITIK OCH NÄRINGSLEV ATT HITTA LÖSNINGARNA TILLSAMMANS”

Bostadssektorn har mattats av under det senaste året. Hur beskriver du utvecklingen på branschnivå? Dvs hur mycket påverkar detta arkitekternas sammanlagda konjunktur?

Det märks nog hos alla att det har blivit en mer volatil marknad och något kortare framförhållning sedan i våras. Det är tydligt att marknaden kräver nya innovativa lösningar för att lösa de verkliga samhällsutmaningar, som exempelvis den extremt snabba urbaniseringstakten och socioekonomiska utmaningar.

Bostadsbristen har inte byggts bort. Vad tror du behöver förändras inom bostadsbyggandet för att få igång investeringarna igen?

Johanna Frelin, vd Tengbom.

Det är dags för politik och näringsliv att hitta lösningarna tillsammans, så att vi kan göra allt det där

vi snackar om – bygga snabbare, billigare och med hög kvalitet. Idag fastnar vi i ett komplicerat system som fördröjer, fördröjer och skapar ett väldigt ensidigt bostadsbestånd. Ett bestånd som inte alls speglar samhället och våra hållbarhetskrav. **Konsolideringstrenden har pågått i många år nu, och arkitekter har integrerats med teknikkonsulter. Vad är fördelarna och nackdelarna med detta?**

Arkitektens roll är, och kommer alltid att vara, att värna om hållbarhet och de långsiktiga värdena för människa och samhälle. Det får oaktat företagsform eller sammanslagning aldrig gå förlorat. Att bygga ett ekosystem av kompetenser kring de

utmaningar vi ser och vill lösa kräver givetvis ett bredare samarbete – från exempelvis teknikkonsulter, men också andra kompetenser inom teknik, design och hållbarhet. Det välkomnar vi med öppen famn.

Vilka är trenderna i branschen nu och framåt, säg fem år? Tänk företagsstruktur och -storlek samt affärsmodeller.

Arkitekten kommer allt mer att inta rollen som generalkonsult och strategisk rådgivare. Det gör vi som arkitektföretag genom att bredda vår kompetens internt men också genom att bygga smarta allianser, köra med ”öppna böcker” och agera extremt kundnära. Vi är då inte enbart rådgivare för det konkreta projektet utan för affären i stort. Det är så vi skapar värde för kunden och samhället i stort. I och med det skiftet ser jag framför mig affärsmodeller som går mer och mer ifrån den klassiska timprissättningen, till incitamentsmodeller på affären.

den avtar jämfört med 2017-års nivåer eftersom orderläget troligtvis kommer att mattas av under året.

Prisutvecklingen (diagram sid 10)

Prisutvecklingen går fortfarande åt rätt håll, genomsnittsarvodena ökar. De ökar dock inte i samma takt som lönekostnaderna. Under 2017 ökade genomsnittsarvodena med omkring 3%. Under de två första tertialen av 2018 har de ökat med cirka 2%. Teknikkonsulterna har haft en stabil utveckling under 2017 och 2018. Arkitektföretagen hade en starkare prisutveckling under 2017 och en mycket svagare sådan under 2018. Industrikonsulterna hade en svag ökning under 2017 och en starkare ökning under 2018. I den senaste medlemsundersökningen, genomförd i september, uppgav 40% av de medverkande företagen att de höjt sina genomsnittsarvoden mellan maj och september. Endast 7% uppgav att de sänkt priserna. Med en avmattande bostadssektor, färre investeringar i kommersiella lokaler och ökande andel investeringar i

offentliga lokaler, med offentliga beställare, är det sannolikt att prisutvecklingen bromsar upp under 2019 för de byggorienterade företagen. För industrikonsulterna är det svårare att förutse, men med en osäkrare ekonomisk utveckling i omvärlden och politisk instabilitet, med handelshinder och Brexit, är det möjligt att efterfrågan på industrikonsulternas tjänster avtar. Det kan givetvis påverka priserna negativt. Det ska dock tilläggas att inga signaler ännu kommit från branschen som tyder på en avmattning.

Starkt orderläge planar ut

Branschens goda orderläge höll i sig under 2017, men en avmattning påbörjades på bostadssektorn. Den avmattningen har fortsatt under 2018 men väntas tillta under 2019. Samtidigt har uppdrag avseende övriga lokaler, främst kontor och offentliga lokaler, samt infrastruktur och anläggningar fortsatt att öka under 2018. Orderstocksindexet för alla verksamhetsområden minskade i den senaste medlemsundersökningen, som genomfördes i september. Orderstocksindex räknas

fram genom en vägning mellan inneliggande orderstock per anställd och beläggningsgraden om två, tre, sex och tolv månader. Arkitekternas orderstocksindex har minskat i tre raka undersökningar efter att det peakade i september 2017. Teknikkonsulternas orderstocksindex minskade marginellt i september 2018 efter en två år lång positiv trend. Industrikonsulternas orderstocksindex minskade efter sex raka undersökningar med ökande noteringar. Med tanke på de senaste årens successiva rekordnoteringar i orderstocksindex är en avmattning väntad. Samtidigt trodde 43% av medlemsföretagen i september på en ökande orderingång över årsskiftet medan endast 7% trodde på en minskning. Företagens förväntningar om orderlägets utveckling, konfidensindikatorn (se diagram på sid 14), redovisar nettotallet mellan positiva och negativa företag. Konfidensindikatorn i den undersökningen blev därmed +34 (41-7). I majundersökningen var motsvarande siffra +18 (31-13). Så företagens förväntningar har förstärkts mellan maj och september. Det är fortfarande få

DE 50 STÖRSTA ARKITEKTGRUPPERNA

	18	17	Koncern/företag	Bokslut	Omsättning, Mkr	(Föregående)	Antal anställda
STD	1	2	SWECO Architects (förvärvat Årstiderne i Danmark) *	17	1408,0	834,0	1096
STD	2	1	White Arkitekter AB	17	918,7	892,2	680
STD	3	3	Tengbomgruppen (förvärvat Werket Arkitekter) *	17	705,6	628,4	677
STD	4	4	PE Arkitektur, inkl Temagruppen & Novamark *	17	295,5	275	229
	5	12	ÅF (SandellSandberg, Koncept Sthlm, Tegn 3) *	17	399,1	140,5	278
STD	6	5	Tyréns AB	17	250,0	240,0	250
STD	7	7	Wingårdh-koncernen	17	211,1	178,6	166
STD	8	10	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	17	206,0	153,3	195
STD	9	11	Liljewall Arkitekter AB	17	201,4	151,4	158
STD	10	6	Arkvision AB, fd Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	17	184,7	187,3	148
STD	11	13	FOJAB AB	16/17	177,8	139,0	131
STD	12	9	Link Arkitektur AB	17	176,4	157,4	155
STD	13	15	AIX Arkitekter AB (bokslut 18 mån)	16/17	174,8	116,9	91
STD	14		Norconsult arkitektur (förvärvat Monarken) *	17	162,7		124
STD	15	8	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	16/17	159,1	142,8	156
STD	16	18	Arkitema AB	17	148,0	97,7	112
STD	17	14	Nyréns Arkitektkontor AB	17	139,9	138,3	97
STD	18	17	ÅWL Arkitekter AB	17	130,4	101,8	94
STD	19	21	Archus AB	17	119,2	81,4	54
STD	20	16	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	17	106,1	103,7	73
STD	21	28	A & P Arkitektkontor AB	17	96,6	66,0	40
STD	22	22	Reflex Arkitekter (förvärvat PS Ark) *	17/18	93,6	81,0	71
STD	23	36	C.F. Möller Sverige AB	17	93,3	47,5	47
STD	24	19	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	17	91,8	85,8	69
STD	25	20	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	17	86,7	82,0	72
STD	26	23	Cedervall Arkitekter	17	80,1	78,8	78
	27	24	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeröth AB	17	77,4	72,1	51
STD	28	25	BSK Arkitekter AB	17	77,1	69,7	56
	29	29	Wester+Elisner Arkitekter AB	17	72,7	64,7	46
STD	30	26	Equator Stockholm AB	17	68,7	69,4	50
STD	31	33	Carlstedt Arkitekter AB	17	62,6	49,7	47
STD	32	43	Kanozi Sverige AB *	16/17	61,4	37,7	46
	33	27	Codesign Sweden AB	16/17	59,9	66,3	43
STD	34	32	MAF Arkitektkontor AB	16/17	59,3	50,4	38
STD	35	35	Scheiwiller Svensson Arkitektkontor AB	17/18	58,1	47,5	34
STD	36		Niras (förvärvat Aperto Ark) *	17	53,3		31
STD	37	45	Okidoki AB	17	50,2	36,9	48
STD	38	38	Lindberg Stenberg Arkitekter AB	17	49,2	40,6	40
STD	39	34	SYD ARK Konstruera AB	17/18	49,0	48,7	45
STD	40	30	Yellon AB	17	47,7	53,3	46
	41	50	ABAKO Arkitektkontor AB	17	47,0	32,5	38
	42	39	Kjellander & Sjöberg AB	16/17	45,3	39,5	48
	43	44	DinellJohansson AB	17	43,7	36,9	30
STD	44	41	Landskapslaget AB	17	39,9	38,7	31
STD	45	42	Arkitektgruppen G.K.A.K AB	17	39,8	38,2	31
STD	46	47	Alessandro Ripellino Arkitekter	17	38,9	36,5	36
STD	47	48	Erséus Arkitekter AB	17	38,7	34,4	30
STD	48	46	Thomas Eriksson Arkitektkontor AB	17	38,4	36,6	26
STD	49	73	KUB Arkitekter AB	16/17	37,6	24,2	28
	50	37	DAP Stockholm	17	37,2	43,4	16

STD = medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd.
De 50 största arkitektgrupperna 2017 omsatte 8070 Mkr (6 385 Mkr 2016). Medelantalet anställda var 6276 (5055) och omsättningen per anställd var 1 286 kkr (1 263 kkr). Listan omfattar enbart de grupper/koncerner där arkitektverksamheten är dominerande.
Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

företag som redovisar förväntningar om en försämrad orderingång.

Industrikonsulternas orderutveckling är starkt knuten till svensk (och utländsk) tillverkningsindustri. Svensk industri, inte minst exportindustrin, har gått starkt på senare år. Återhämtningen i Europa och den starka ekonomin i USA har bidragit till ökad exportorderafterfrågan. Samtidigt har hemmamarknaden varit god. Framtidsutsikterna är ovisa. BNP-tillväxten i omvärlden väntas avta under 2019 och andra osäkerhetsfaktorer som Brexit och handelshinder kan förstärka en sådan utveckling. Exportorderafterfrågan väntas avta för svensk industri samtidigt som efterfrågan på hemmamarknaden är relativt stabil. Med tanke på signaler om en konjunkturvändning är det inte troligt att efterfrågan på industrikonsulternas tjänster fortsätter att öka så mycket under 2019. Frågan är om utvecklingen bromsar upp och planar ut eller börjar avta. Mest sannolikt är nog en utveckling i linje med den som skett under 2018, med lite upp- och nedgångar ordernässigt utan någon dramatisk förändring, men ändå en viss avmattning.

Investeringar inom sektorn (diagram sid 8)

Tabellen på sidan 8 visar investeringarna inom sektorn under 2017 samt prognoser för investeringsutvecklingen under 2018 och 2019. Bygg- och anläggningsinvesteringarna ökade med 8% mellan 2016 och 2017, till sammanlagt 512 miljarder kronor. Sektorn påverkas därmed utvecklingen av drygt 10% av Sveriges BNP, som under 2017 var 4 604 miljarder kronor. Ökningen drevs främst på av bostadssektorn som ökade med 12% under perioden. Bostadsinvesteringarna började dock avta under slutet av 2017 och beräknas minska med 2% under 2018 och 9% under 2019. Lokalinvesteringarna (kontor, kommersiella, offentliga & upplevelseindustrin) fortsätter att öka under innevarande och kommande år. Detsamma gäller infrastruktur- och anläggningsinvesteringarna. Detta gör att nedgången i bostadsinvesteringarna balanseras relativt väl av lokal- och infrastrukturinvesteringar.

DE 50 STÖRSTA GRUPPERNA INOM INDUSTRIOTEKNIK

18	17	Koncern/företag	Bokslut	Omsättning, Mkr	(Före-gående)	Antal anställda
	1	1 ÅF divisioner (inkl förvärv) *	17	8460,3	7130,0	6201
STD	2	2 Sigma Group (industry, technology, IT) *	17	3366,4	2740,0	3211
	3	4 Combitech AB	17	2173,3	1789,1	1730
STD	4	5 Semcon AB	17	1849,5	1755,9	2032
STD	5	8 SWECO (Industry & Energy)	17	1844,0	950,0	1376
	6	6 HIQ International AB	17	1787,9	1659,4	1449
STD	7	3 Rejlerkoncernen (industri & Energi) *	17	1275,0		964
	8	7 Alten Sverige	17	1172,5	994,6	1280
STD	9	9 WSP Industry	17	854,0	772,0	828
	10	11 Altran Sverige AB	17	649,5	530,6	500
STD	11	13 Knightec AB	16/17	485,8	457,9	503
STD	12	14 COWI Industry	17	470,0	460,0	440
STD	13	15 Etteplan Sweden AB	17	445,0	420,2	445
	14	AVL MTC Motortestcenter AB (förvärvat Vicura)	17	316,1	288,0	201
STD	15	17 Avalon Innovation AB	17	286,2	311,5	204
	16	19 Z-Dynamics (Infotiv & Combine)	17	281,4	224,4	260
	17	21 Eurocon Consulting AB	17	277,5	214,2	285
STD	18	18 Consat AB	17	269,6	235,1	190
	19	23 Elektroautomatik i Sverige AB	17	248,0	173,7	105
STD	20	16 Ansaldo STS Sweden AB	17	236,6	383,8	66
STD	21	28 Devport AB	17	235,2	154,0	224
STD	22	20 Projektengagemang (PE Industri)	17	217,4	218,0	210
	23	22 Essiq AB	17/18	199,1	175,5	173
	24	25 TechniaTranscat AB	17	192,6	169,3	96
STD	25	43 Ansys Sweden	17	188,5	85,7	24
STD	26	24 Neste Engineering Solutions (fd Neste Jacobs)	17	182,5	169,8	145
STD	27	36 Engineeringpartner Automotive Nordic AB	17	175,7	112,7	153
STD	28	26 i3tex AB	17	174,8	165,5	196
STD	29	27 FS Dynamics AB	17/18	167,1	160,3	165
STD	30	31 HRM Engineering AB *	17	162,2	136,4	170
STD	31	30 Core Link AB	17	148,2	146,0	51
STD	32	35 Segula Technologies AB	17	134,7	122,9	146
	33	37 T-Engineering AB	17	127,3	110,9	65
STD	34	34 Escenda Engineering AB	16	125,1	103,8	95
	35	38 QRTECH AB	17	121,9	109,4	80
STD	36	32 Cactus Utilities & Rail *	17	118,1	130,7	68
	37	29 Optronic Partner PR AB	17	113,5	146,7	56
STD	38	39 Condesign AB	17	104,1	107,3	121
	39	44 Technogarden Engineering	17	104,0	92,6	111
STD	40	42 Havd Group	17	103,1	95,1	35
STD	41	41 AcobiaFlux AB *	17	100,4	96,2	56
STD	42	47 Prose AB	17	98,8	85,02	69
	43	45 TechRoi AB	17	92,6	87,3	71
	44	58 Svensk Konstruktionstjänst AB	17	89,7	64,9	33
	45	51 Devex Mekatronik AB	17	88,5	76,1	102
STD	46	57 Adiga AB	16/17	88,0	67,2	43
STD	47	82 One Nordic (Konsult & Mätteknik) AB	17	87,4	38,9	97
	48	54 Assign Group *	17	86,9	70,0	24
STD	49	49 Conmore Ingenjörbyrå AB	17	86,8	78,9	120
	50	46 Veryday AB (fd Ergonomidesign)	15/16	85,3	97,5	57

STD = medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd.
De 50 största grupperna inom industrieteknik 2017 omsatte 31 287 Mkr (27 846 Mkr 2016). Medelantalet anställda var 25 972 (24 337) och omsättningen per anställd var 1 205 kkr (1 144 kkr). Listan omfattar enbart de grupper/koncerner där industrikonsultverksamheten är dominerande. Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

Industrins investeringar i maskiner och utrustning ökade med 3 % under 2017, till 58,2 miljarder kronor. I år väntas de minska med omkring en procent för att sedan plana ut eller möjligen öka igen under 2019.

Sysselsättningsläget (diagram sid 11)

Rekryteringsbehovet är fortfarande stort i hela branschen. 74 % av de medverkande företagen i den senaste medlemsundersökningen rapporterade att de behöver rekrytera medan endast 3 % uppgav att de behövde dra ned på personalstyrkan. Högst rekryteringsbehov uppvisade teknikonsulterna, där 84 % behövde anställda och inget företag behövde minska personalstyrkan. Industrikonsulternas bild är liknande, 75 % behövde anställa och inga behövde minska personalen. Arkitektföretagen uppvisade något lägre rekryteringsbehov. 49 % behövde rekrytera medan 10 % behövde dra ned på personalen. För arkitektföretagen har rekryteringsbehoven avtagit under 2018 jämfört med 2016 och 2017. Det beror förstås på den avmattning som sker på bostadssektorn.

Det höga rekryteringsbehovet i branschen har funnits i många år och förändras inte nämnvärt av orderläget. Det råder en brist på tillgänglig kompetens vilket medför att rekryteringsbehoven inte varierar så mycket beroende på konjunkturläget. Det är nästan alltid tre av fyra företag som har vakanser de inte kan fylla. Bristen är strukturell och företagen rekryterar därför från varandra.

Personalomsättningen i branschen har också ökat successivt under många år. Under 2017 var den i genomsnitt 18 %, mot cirka 15 % under 2015 och 2016, samt 11 % under 2014. För tio år sedan var den knappt 10 %. Under 2018 är det sannolikt att den når 20 %. Högst personalomsättning har industrikonsulterna. 2017 var deras personalomsättning 22,8 %. Teknikonsulterna hade under samma period en personalomsättning på 17,5 % och arkitekterna 11,5 %.

Kompetensbristen och den höga personalomsättningen som den medför på-

INTERVJU
MIKAEL VATN
VD ETTEPLAN
SVERIGE
OCH ORDFÖRANDE I STD-FÖRETAGEN

”KONSOLIDERINGEN KOMMER ATT FORTSÄTTA DÅ FORDELARNA AV ATT VARA EN STOR AKTOR ÄR MANGA OCH UPPENBARA”

Hur skulle du beskriva utvecklingen i branschen för industri-konsulter idag jämfört med för tio år sedan?

Industrikonsulterna har under de senaste tio åren tagit stora steg mot helhetsåtaganden där vi som leverantörer leder arbetet och levererar ett resultat till våra kunder. Det har också inneburit att värdet för våra tjänster ökat. I tioårsperspektivet vill jag även lyfta upp den stora lågkonjunktur som drabbade branschen, framförallt inom fordons-industrin under 2008–2009, vilket fick stora konsekvenser för många företag. Under de senaste fem åren har branschen uppvisat en stark tillväxt, vilket är ett tecken på att våra erbjudanden till kunderna är relevanta samtidigt som våra kunder upplevt en stark konjunktur. Genom innovation har ny teknologi blivit kommersiellt användbar som Additiv tillverkning, mer känt som 3D-printning, och används idag av flera stora företag när tekniken ge klara fördelar i konstruktion och tillverkning. Även intresset för Artificial Intelligence har ökat inom många områden. Ett exempel är företag med stora komplexa anläggningar som kan uppnå stora

Mikael Vatn, vd Etteplan Sverige och ordförande i STD-företagen

fördelar inom drift och underhåll.

Generellt kan man konstatera att digitaliseringen har påverkat, och kommer fortsätta påverka, branschens utveckling i stor utsträckning.

Vilka är de främsta utmaningarna för branschen idag?

Idag är bristen på medarbetare med rätt kompetens en av de största utmaningarna vilket vi delar med våra kunder. I storstadsområdena är detta extra tydligt där bristen på kompetens påverkar oss och våra kunder negativt. Många av våra kunder har genom åren fokuserat hårt

på att pressa ner timpriserna och vi har generellt inte varit tillräckligt bra på att lyfta fram värdet av våra tjänster. Men, den stora efterfrågan har påverkat priserna positivt de senaste åren. Områden med starkast tillväxt för industrikonsulterna är specifika kompetenser inom mjukvaruutveckling, Additiv tillverkning, batteriteknik och systemteknik.

Branschen har konsoliderats under senare år, teknikkonsulter inom bygg samt arkitekter har konsoliderats med industrikonsulter. Vad är fördelarna med detta? Finns det synergier, kunskap eller lärdomar att dra nytta av?

Absolut finns det synergier mellan de olika kompetenserna inom våra medlemsföretag. Arbetssätt, processer, kompetensutveckling är några områden. Vi industrikonsulter är till exempel bra på att krävställa i utvecklingsprojekt, för att säkerställa att tidplaner och resultat når uppsatta mål, medan teknik-konsulterna är bra på att återanvända konstruktioner och integrera mellan olika teknikområden – något som införandet av BIM bidragit till. Överhuvudtaget är samarbeten över gränserna positivt och ökar

förståelsen för helheten. Arkitekterna är viktiga för att säkerställa den önskade funktionen men även att ekonomi och skönhet möter förväntningarna hos beställaren. I Danmark är ofta arkitekten projekteringsledare, kanske kan det vara bra även i Sverige?

Ser du några tydliga trender som förändrar branschen under de kommande fem till tio åren? Tänk företagsstruktur och -storlek samt affärsmodeller.

Konsolideringen kommer att fortsätta då fördelarna av att vara en stor aktör är många och uppenbara. Investeringar i egna system, verktyg, processer och programvaror är en förutsättning för innovation samt för att kunna ta större åtaganden och därmed leverera ett högre värde till våra kunder. Vi som konsulter levererar ofta konkreta resultat i form av, till exempel, konstruktionsritningar direkt in i kundens system där vi samordnar våra leveranser med andra leverantörer som kunden anlitar. Det ställer stora krav på systemkunskap om kundens system och innebär också att vi kommer närmare våra kunder och ibland ingår vi i deras ekosystem, där gränsen mellan kund och leverantör suddas ut. Detta kommer ställa krav på en fortsatt utveckling av våra affärsmodeller för konsulttjänster.

Hela upphandlings- och leveranskedjan kommer att fortsätta att digitaliseras och det kommer bli en allt tydligare uppdelning mellan rent transaktionella affärer å ena sidan och partnerskap å andra sidan.

verkar lönekostnadsutvecklingen i branschen, som legat på nivåer mellan 4–5% under senare år. Det är givetvis ett problem för sektorn eftersom det är svårt att höja priserna i samma takt. Kompetensbristen beräknades i juni 2018 uppgå till 7 000 personer. Det vill säga, branschen skulle kunna anställa 7 000 personer till, utöver de 66 200 den redan sysselsätter. Rekryteringar från konkurrenter har också ökat under senare år, som en följd av allt detta. Av de rekryteringar medlemsföretagen gjorde under 2017 kom 55% från konkurrenter.

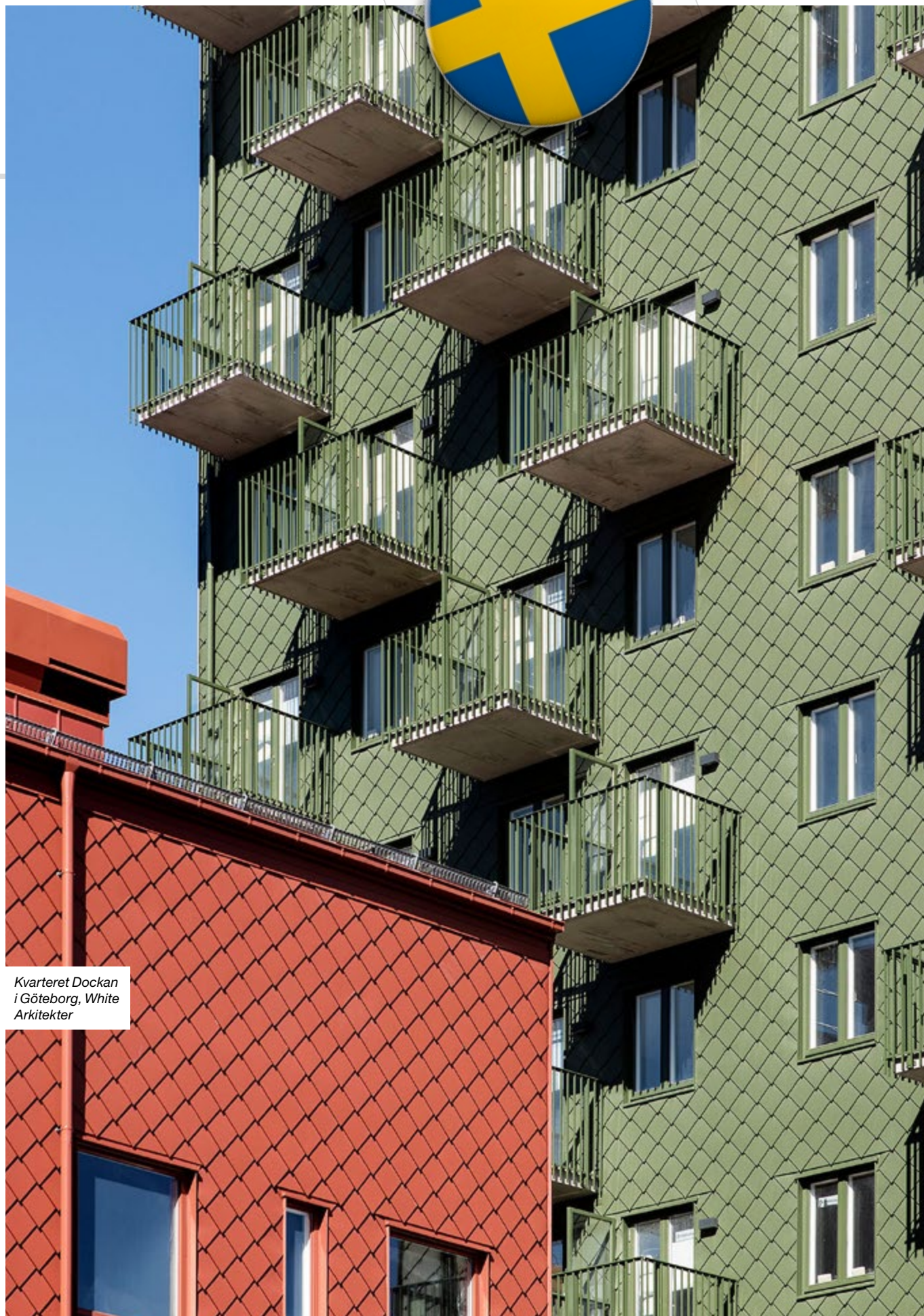
Ålders- och könsstruktur

Medlemsföretagen inom Svenska Teknik&Designföretagen har en samlad personalstyrka på cirka 37 000 personer i Sverige. Det motsvarar drygt halva branschens personalstyrkan.

Enligt Svenskt Näringslivs lönestatistik var 35% av den samlade personalstyrkan under 2017 kvinnor, vilket är en ökning jämfört med 2016 då de var 32%. Tendensen är att andelen kvinnor ökar stadigt. År 2007 var andelen kvinnor 26%. Så det har gått från var fjärde till var tredje anställd på tio år. Ande-

len kvinnor som var vd:ar minskade dock mellan 2017 och 2018. I november 2018 är 11% av de 300 största företagens vd:ar kvinnor. Vid samma period 2017 var de 12%. Andelen kvinnor som är representerade i styrelserna bland de 300 största företagen var 21%, vilket är samma (20,9%) notering som förra året. Andelen kvinnor i beslutsfattande position var 26,9% mot 29,6% förra året.

Medelåldern bland de 37 000 medarbetarna hos Svenska Teknik&Designföretagens medlemmar var 40,4 år under 2017 mot 40,8 år under 2016. Den

*Kvarteret Dockan
i Göteborg, White
Arkitekter*

FOTO: KALLE SANNER

”ANDELEN KVINNOR I BRANSCHEN UNDER 2017 VAR 35 %.

har sjunkit för både män och kvinnor. Kvinnors medelålder var 39,2 år 2017, mot 39,5 under 2016. Mäns medelålder var 41,1 år mot 41,2 år under 2016.

Svenska strukturaffärer

Konsolideringen och globaliseringen fortsätter att präglade utvecklingen i branschen. De utländska aktörerna i Sverige blir fler samtidigt som svenska koncerner växer utomlands.

Nedan beskrivs en del av de affärer som skett under året och några nyheter om ledningsbyten.

Sweco med ny ledning ...

I mars utsågs dåvarande Sverigechefen Åsa Bergman till Tomas Carlssons efterträdare som koncernchef för **Sweco**, efter 27 år inom koncernen. Åsa Bergmans position som vd för **Sweco Sverige** togs över av Ann-Louise Lökhölm Klasson, tidigare vd för Swecos anläggningsverksamhet.

... köper utländskt

Alla sex förvärven som Sweco genomfört under 2018 har skett utomlands. Först förstärkte man sin arkitektverksamhet i Danmark genom förvärvet av **Årstiderna Arkitekter**, med 224 medarbetare och en omsättning på omkring 320 miljoner kronor. I Tyskland förvärvades byggkonsulten **BML Ingenieure** med 21 anställda och miljö- och VA-konsulten **Götzelman + Partner** med 26 anställda. I Belgien förvärvades betong- och stålkonstruktören **Planet Engineering** och installationskonsulten **Nelixis**, som tillsammans har omkring 20 medarbetare.

I Finland förvärvade man installationskonsulten **Avecon** med 33 anställda och cirka 30 miljoner kronor i omsättning, och förstärker därmed sin position i Österbotten.

Meyer Europachef på WSP

I januari tog Sverige- och Nordenchefen Magus Meyer även över rollen som vd för **WSP Europe**, med omkring 16 000 medarbetare. WSP har fördubblat sin storlek i Norden sedan 2014, inte minst har man vuxit i Sverige där man till ex-

empel rekryterade 1000 nya medarbetare under 2017. I oktober förvärvade man också ett företag, analysföretaget **Kontigo**, med 20 anställda, och förstärker därmed kompetensen på analysområdet.

ÅF fortsatt köpgladast

ÅF fortsätter att shoppa stort på den svenska marknaden och stod för åtta förvärv under 2018. Man inledde året med förvärvet av danska **Gottlieb Paludan Architects**, med 90 anställda och en omsättning på 140 miljoner kronor. I Sverige köpte man webb- och apputvecklarna **Samtanke AB** med 6 anställda, IT-konsulten **Konsultbolag1** med 98 anställda samt el- och telekonsulten **Effekt** med 40 anställda.

I Norge förvärvades projektledaren och rådgivaren **Mometo** med 14 anställda. I Finland köpte man elteknikbolaget **Profil-Bau Industrial** med 70 medarbetare. I oktober vändes blickarna till Danmark igen genom förvärvet av elkraftskonsulten **P.A.P.** med 46 anställda. I södra Schweiz köptes miljö- och installationskonsulten **IFEC Ingegneria** med 80 medarbetare.

Viktor på Rejlerstolen

Viktor Svensson, tidigare 15 år på ÅF, tog i februari över vd- och koncernchefstolen på **Rejlers** efter Peter Rejler som i maj utsågs till ny styrelseordförande. I mars förvärvade man konsultdivisionen från Scaniaägda **DynaMate** med 31 medarbetare, och förstärkte därmed sin kompetens inom VVS och på säkerhetsområdet.

PE shopper på

Projektengagemang fortsätter att växa genom förvärv och har under 2018 köpt fyra bolag i Sverige. I mars köptes Örebrobaserade **ROOF Arkitekter** med 16 anställda och Göteborgsbaserade **Smedjan Projektledning** med ett 70-tal anställda, verksamt inom projekt-, projekterings-, bygg- och installationsledning. I juni och september förvärvades brandskyddskonsulterna **FAST Engineering Göteborg AB** med 33 anställda och **Pre-Cendo AB** med 14 anställda.

Arkitektaffärer

I april förvärvade **Tengbom Uppsalabolaget Werket Arkitekter** med 23 medarbetare, och förstärker därmed sin verksamhet i Uppsala som nu uppgår till omkring 70 arkitekter. I januari förvärvade Arkitekterna **Krook & Tjäder** Kristianstadbolaget **Uulas Arkitekter** med 30 medarbetare. Fler arkitektaffärer skedde när **Reflex Arkitekter** förvärvade **PS Arkitektur**, med 9 medarbetare, i april.

Mälarholmen blir Arkvision

Mälarholmen, bestående av **Ettelva** och systerföretaget **MER**, byter namn till **Arkvision** och växer när **Ettelva** förvärvade **Millimeter Arkitekter** med 10 anställda och stärker därmed erbjudandet till hotelloperatörer och fastighetsägare. Den nya konstellationen samlar drygt 120 arkitekter.

Semcon förvärvade i april tyska **HAAS-Publikationen GmbH** och utökade därmed sin närvaro inom produktinformation på den tyska marknaden med 50 medarbetare.

Forsen Projekt förvärvade i juli projektledningsföretaget **Projektgaranti** med omkring 35 medarbetare och 53 miljoner i omsättning. Projektgaranti väntas stärka Forsens position i Göteborgsområdet. Gruppen passerar därmed 200 anställda.

Hifab köpte **Byggkultur Mittkonsult AB** med 2 medarbetare och stärkte därmed sin kompetens kring restaurering och ombyggnationer av kulturhistoriska byggnader och byggnadsminnen.

DE 30 STÖRSTA KONCERNERNA I SVERIGE

(ENBART VERKSAMHET I SVERIGE)

	2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning totalt MSEK	varav omsättning i Sverige MSEK	Antal anställda totalt	varav antal anställda i Sverige
	1	1	ÅF (8 förvärv under 2018) *	MD	17	13051,7	9650,7	9646	7175
STD	2	2	SWECO AB (6 förvärv under 2018) *	MD	17	17306,8	7024,0	14849	5526
STD	3	3	WSP Sverige (förvärvade Kontigo) *	MD	17	5712,6	5712,6	4782	4782
STD	4	4	Sigma Group	I,CE	17	3510,8	2891,5	3317	2364
STD	5	5	Ramboll Sverige AB (förvärvade RSM&CO) *	MD	17	2175,3	2175,3	1582	1582
	6	6	Combitech AB	I	17	2173,3	2137,6	1730	1730
STD	7	7	Tyréns AB	MD	17	2211,6	1836,7	2142	1581
STD	8	10	COWI AB (förvärvade PB-Teknik) *	MD	17	1441,7	1441,7	1200	1200
	9	8	HIQ International AB	I	17	1787,9	1436,1	1449	1120
STD	10	9	Semcon AB (förvärvade HAAS Publikationen) *	I	17	1849,5	1350,0	2032	1256
STD	11	12	Projektagemang (4 förvärv i Sverige, 2018) *	MD	17	1253,3	1253,3	1064	1064
STD	12	11	Rejlerkoncernen AB (förvärvade DynaMates konsultdivision) *	E,I,CE	17	2505,1	1237,0	1952	1076
	13	13	Alten Sverige	I	17	1172,5	1172,5	1280	1280
STD	14	14	White Arkitekter AB	A,PM,Env	17	918,7	895,8	680	659
STD	15	15	Kiwa Inspecta (inkl.Technology & Nuclear) *	CT	17	759,8	759,8	616	616
	16	16	Structorgruppen	CE,PM,Env	17	726,9	726,9	450	450
	17	29	Veolia Water Technologies AB	Env	17	680,7	680,7	138	138
STD	18	17	Dekra Sweden (Industrial + Automotive) *	CT	17	675,0	675,0	580	580
STD	19	18	Tengbomgruppen (förvärvat Werket arkitekter)	A,IA	17	705,6	674,7	677	647
	20	19	Altran Sverige AB	I	17	649,5	649,5	500	500
STD	21	20	Norconsult AB (förvärvat Monarken) *	CE,Env,A	17	648,1	648,1	483	483
STD	22	21	Pöry Sweden AB	MD,I	17	572,2	572,2	474	474
STD	23	22	Bengt Dahlgren AB	M,Enr,Env	17	532,5	532,5	419	419
STD	24	23	Knightec AB	I	16/17	485,8	485,8	503	503
STD	25	24	Bjerking AB	CE,M,A	17	473,8	473,8	367	367
STD	26	25	Etteplan Sweden AB	I	17	445,0	445,0	445	445
STD	27		Niras Sweden AB (med Aperto Ark & Hydracon) *	PM	17	421,5	421,5	163	163
	28	33	Forsen Projekt Partner (förvärvat Projektgaranti) *	PM	17	409,4	409,4	213	213
STD	29	28	ELU Konsult AB	CE	17/18	375,4	375,4	185	185
STD	30	27	Hifab Group (förvärvat Byggkultur Mittkonsult) *	PM,	17	446,0	337,0	312	238

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Indusitrik, MD = Multi Disciplin.

FÖRKLARING AV SKILLNADEN MELLAN DE BÅDA LISTORNA

Listan över de 300 största svenska koncernerna redovisar hela koncernerna för svenska företag, alltså även deras internationella verksamhet med dotterbolagen utomlands. För de utlandsägda företagen redovisas endast deras svenska verksamhet.

Listan med de 30 största koncernerna i Sverige redovisar endast svensk verksamhet, även för de större svenska koncernerna. Alltså internationell verksamhet i utländska dotterbolag har plockats bort. Listan visar vilka som har störst verksamhet i Sverige. För utlandsägda företag re-

dovisas alltså samma siffror i båda tabellerna. Vi redovisar endast de 30 största i den här listan då de flesta resterande koncernerna endast har verksamhet i Sverige eller marginell utländsk verksamhet.

DE 300 STÖRSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef/vd
STD	1	1 SWECO AB (6 förvärv under 2018) *	MD	17	17306,8	16738,0	14849	1407,2	858	14279,0	Åsa Bergman (koncern), Ann-Louise Lökholm Klasson (vd Sverige)
	2	2 ÅF (8 förvärv under 2018) *	MD	17	13051,7	11747,8	9646	996,9	885	11420,0	Jonas Gustavsson
STD	3	3 WSP Sverige (förvärvade Kontigo) *	MD	17	5712,6	4156,4	4782	217,5	869	3045,7	Magnus Meyer
STD	4	4 Sigma Group	I,CE	17	3510,8	2859,1	3317	219,5	742	1623,5	Dan Olofsson
STD	5	5 Rejlerkoncernen AB (förvärvade Dyna-Mates konsultdivision) *	E,I,CE	17	2505,1	2341,4	1952	23,7	780	1417,2	Viktor Svensson
STD	6	6 Tyréns AB	MD	17	2211,6	2075,7	2142	111,0	772	1507,5	Johan Dozzi
STD	7	7 Ramboll Sverige AB (förvärvade RSM&CO) *	MD	17	2175,3	1970,0	1582	169,0	910	634,4	Niklas Sörensen
	8	8 Combitech AB	I	17	2173,3	1789,1	1730	164,5	860	815,9	Hans Torin
STD	9	9 Semcon AB (förvärvade HAAS Pub. i Tyskland) *	I	17	1849,5	1755,9	2032	98,6	631	910,1	Markus Granlund
	10	10 HIQ International AB	I	17	1787,9	1659,4	1449	213,5	977	1194,0	Lars Stugemo
STD	11	11 COWI AB (förvärvade PB-Teknik & Arkitema) *	MD	17	1441,7	1330,5	1200	4,0	699	694,6	Tf vd Anders Jacobsson, Anders Wiktorson från 1/3 2019
STD	12	12 Projektengagemang (4 förvärv i Sverige, 2018) *	MD	17	1253,3	1137,7	1064	67,3	792	740,0	Per Hedeback
	13	13 Alten Sverige	I	17	1172,5	994,6	1280	79,6	756	521,0	Martin Segerström
STD	14	14 White Arkitekter AB	A,PM,Env	17	918,7	892,2	680	35,4	875	441,5	Alexandra Hagen
STD	15	15 Kiwa Inspecta (inkl. Technology & Nuclear) *	CT	17	759,8	764,4	616	23,3	919	258,0	Maria Lustin
	16	16 Structorgruppen	CE,PM,Env	17	726,9	680,3	450	106,2	1179	310,6	Fladvad, Hulthén, Texte
STD	17	17 Tengbomgruppen (förvärvat Werket arkitekter)	A,IA	17	705,6	628,4	677	36,2	771	284,6	Johanna Frelin
	18	18 Veolia Water Technologies AB	Env	17	680,7	549,3	138	-45,1	896	319,9	Fabrice Brochet
STD	19	19 Dekra Sweden (Industrial + Automotive) *	CT	17	675,0	652,0	580	43,2	902	1040,0	Stefan Törngren (Industrial) & Jan Martinsson (Automotive)
	20	20 Altran Sverige AB	I	17	649,5	530,6	500	25,9	877	328,3	Fredrik Nyberg
STD	21	21 Norconsult AB (förvärvat Monarken) *	CE,Env,A	17	648,1	529,9	483	34,0	907	269,1	Ljot Strömseng
STD	22	22 Pöyry Sweden AB	MD,I	17	572,2	525,1	474	29,4	808	143,7	Johnny Strid
STD	23	23 Bengt Dahlgren AB	M,Env,Env	17	532,5	496,5	419	35,7	1008	218,4	ingen koncernchef
STD	24	24 Knightec AB	I	16/17	485,8	457,9	503	41,6	768	134,2	Dimitris Gioulekas
STD	25	25 Bjerking AB	CE,M,A	17	473,8	440,8	367	27,1	983	237,2	Anders Wärefors
STD	26	26 Hifab Group (förvärvat Byggkultur Mittkonsult) *	PM,	17	446,0	474,9	312	17,3	761	180,2	Patrik Schelin
STD	27	27 Etteplan Sweden AB	I	17	445,0	420,2	445	21,6	761	159,8	Mikael Vatn
STD	28	28 Niras Sweden AB (med Aperto Ark & Hydracon) *	PM	17	421,5	343,5	163	2,9	1022	150,0	Christian Sandberg
	29	29 Forsen Projekt Partner (förvärvat Projekt-garanti) *	PM	17	409,4	256,9	213	24,2	1114	209,9	Bengt Johansson
STD	30	30 ELU Konsult AB	CE	17/18	375,4	338,2	185	36,0	1145	127,5	Charlotte Bergman
STD	31	31 IVL, Svenska Miljöinstitutet	Env,Env	17	327,7	294,7	132	4,7	1566	225,6	Tord Svedberg
	32	32 AVL MTC Motortestcenter AB (förvärvat Vicura)	I	17	316,1	288,0	201	8,3	916	246,9	Erik Osnes
STD	33	33 Avalon Innovation AB	I	17	286,2	311,5	204	-10,0	804	178,5	Peter Mattisson
	34	34 Z-Dynamics (Infotiv & Combine)	I	17	281,4	224,4	260	16,3	760	163,0	Alf Berntsson (Infotiv), Peter Karlsson (Combine)
	35	35 Eurocon Consulting (förvärvat KLT Konsult) *	I	17	277,5	214,2	285	32,3	788	166,5	Peter Johansson
STD	36	36 Consat AB	I	17	269,6	235,1	190	11,4	862	108,1	Martin Wahlgren
	37	37 Elektroautomatik i Sverige AB	I	17	248,0	173,7	105	15,7	868	148,8	Jonas Kjellberg
STD	38	38 Golder Associates AB	CE,Env	17	242,3	206,6	126	14,1	982	145,4	Anna-Lena Öberg Högsta
STD	39	39 Ansaldo STS Sweden AB	I	17	236,6	383,8	66	-142,7	-912	1049,7	Eric Morand
STD	40	40 Devport AB	I	17	235,2	154,0	224	19,1	651	105,9	Nils Malmros
	41	41 EBAB i Stockholm AB	PM	17	215,4	213,9	119	-28,9	770	103,1	Kaarel Lehist
STD	42	42 Atkins (SNC-Lavalin)	CE	17	213,1	264,6	219	2,5	624	93,4	Johannes Erlandsson
STD	43	43 Wingårdh-koncernen	A	17	211,1	178,6	166	15,4	1073	128,4	Gert Wingårdh
STD	44	44 Arkitekterna Krook & Tjäder (förvärvat Uulas Arkitekter) *	A	17	206,0	153,3	195	24,9	829	83,1	Johan von Wachenfeldt
STD	45	45 Liljewall Arkitekter AB	A	17	201,4	151,4	158	23,4	943	66,7	Per-Henrik Johansson Lamond
	46	46 Essiq AB	I	17/18	199,1	175,5	173	7,3	978	70,8	Jonas Sohtell

	2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-nings MSEK	Koncernchef/vd
STD	47	47	Integra Engineering AB	PM,CE	17	193,1	167,5	164	32,0	1013	75,2	Kjell-Åke Johansson
	48	46	TechniaTranscat AB	I	17	192,6	169,3	96	19,2	1305	77,2	Jonas Gejer
STD	49	89	Ansys Sweden	I	17	188,5	85,7	24	7,9	1790	222,3	Richard Belcher
STD	50	40	Arkvision AB, fd Mälarholmen (Ettelva Ark & M.E.R.) förvärvat Millimeter Ark *	A	17	184,7	187,3	148	61,5	698	269,1	Anders Lindh (Ettelva), Cecilia Bejden (M.E.R.), Jan Hardenborg (Ettelva)
STD	51	45	Neste Engineering Solutions (fd Neste Jacobs)	I	17	182,5	169,8	145	12,5	747	89,4	Marcus Andersson
STD	52	61	FOJAB AB	A	16/17	177,8	139,0	131	29,5	1163	72,0	Daniel Nord & Cecilia Pering (Fojab Arkitekter)
STD	53	52	Link Arkitektur AB	A	17	176,4	157,4	155	6,6	835	56,1	John Lydholm
STD	54	74	Engineeringpartner Automotive Nordic AB	I	17	175,7	112,7	153	16,0	783	76,9	Fredrik Blomberg
STD	55	48	i3tex AB	I	17	174,8	165,5	196	-1,9	677	63,2	Sara Lindmark
STD	56	73	AIX Arkitekter AB (bokslut 18 mån)	A	16/17	174,8	116,9	91	11,1	1318	74,9	Gunilla Persson
STD	57	49	FS Dynamics AB	I	17/18	167,1	160,3	165	10,1	796	57,9	Roger Blom
	58	64	Exact Svenska Mätcenter AB	CE, Enr	17	165,5	131,6	117	7,5	695	73,7	Peter Mikes
STD	59	44	Force Technology Sweden	CT	17	164,6	173,4	169	-22,7	661	100,2	Per Gelang
STD	60	63	HRM Engineering AB *	I	17	162,2	136,4	170	-76,9	631	88,5	Mats Rogbrandt
STD	61	51	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	A	16/17	159,1	142,8	156	11,1	711	209,1	Magnus Månsson (koncernchef), Anders Erlandsson (vd)
	62	66	Brandskyddslaget AB	M	17	158,5	127,9	92	31,6	1372	105,4	Martin Olander
STD	63	59	We Consulting AB	E	17	154,3	145,0	119	7,3	865	53,9	Mats Rönnlund
STD	64	58	Core Link AB	I	17	148,2	146,0	51	7,8	923	104,7	Jörgen Jensen
STD	65	84	Arkitema AB (förvärvat av Cowi, nov-18)	A	17	148,0	97,7	112	18,8	915	49,8	Jörgen Bach
STD	66	50	Midroc Project Management AB	CE,I	17	147,5	159,2	104	11,2	910	95,3	Stefan Kronman
STD	67	53	PQR International Group	M,E	17	143,6	154,8	132	13,2	827	51,4	Mikael Bisther
STD	68	62	Nyréns Arkitektkontor AB	A	17	139,9	138,3	97	-5,2	901	63,6	Ulrika Bergström
STD	69	72	Byggnadstekniska Byrån Sverige AB	CE	17	138,3	118,0	112	20,7	1000	66,0	Erik Löb
STD	70	60	INCOORD AB	M	17	135,7	144,1	91	19,9	1138	49,7	Tore Strandgård
STD	71	70	Segula Technologies AB	I	17	134,7	122,9	146	1,1	716	44,7	Henrik Nessér
STD	72	82	ÅWL Arkitekter AB	A	17	130,4	101,8	94	22,7	1059	61,3	Jacob Haas
STD	73	80	Riba koncernen AB	M,Enr	16/17	129,9	103,8	50	7,5	1000	57,4	Michael Lennse
STD	74	68	FVB Sverige AB	Enr	17	127,5	125,6	114	9,2	824	54,9	Leif Breitholtz
	75	76	T-Engineering AB	I	17	127,3	110,9	65	6,2	1475	52,5	Klas Lundgren
STD	76	69	Escenda Engineering AB	I	16	125,1	103,8	95	10,8	724	40,2	Nicholas Sale
STD	77	71	Geosigma AB	CE,Env	17	124,8	118,6	101	6,4	846	51,4	Per Aspmar
	78	77	QRTECH AB	I	17	121,9	109,4	80	5,7	913	50,8	Bengt Nördén
STD	79	87	Nitro Consult AB	CE	16/17	121,4	95,9	75	2,6	1078	174,6	Mats Blacker
STD	80	105	Archus AB	A	17	119,2	81,4	54	26,1	1363	59,4	Johnnie Pettersson
STD	81	65	Cactus Utilities & Rail *	I	17	118,1	130,7	68	-5,4	936	112,5	Fredrik Bergström, Elisabet Svensson
	82	57	Optronic Partner PR AB	I	17	113,5	146,7	56	16,1	697	88,8	Ulrik Stenbacka
STD	83	93	IKKAB (fd Installation & Kraftkonsulterna)	M, CE, Enr	17	112,8	90,9	79	10,2	979	36,7	Stefan Svan
STD	84	94	Projektledarhuset i Stockholm AB	PM	17/18	111,9	88,3	54	7,0	1272	38,2	Örjan Kjellström
STD	85	75	VBK Konsult	CE	17	111,7	112,0	98	5,2	873	37,6	Ulf Kjellberg
	86	90	Teodoliten *	CE	17	109,0	94,0	79	15,4	824	63,6	Joakim Hixén
STD	87	79	Evomatic AB	E	16/17	106,3	81,2	54	0,4	669	54,2	Jonas Persson
STD	88	81	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	A	17	106,1	103,7	73	15,0	1268	36,0	Staffan Corp
STD	89	78	Condesign AB	I,E	17	104,1	107,3	121	4,7	658	45,5	Fredrik Bromander
	90	92	Technogarden Engineering	I	17	104,0	92,6	111	2,5	677	41,6	Stefan Lundin
STD	91	88	Havd Group	I	17	103,1	95,1	35	5,1	695	47,4	Björn Hedenberg
	92		KeyPlants AB	CE	17	102,9	50,8	23	14,6	1411	119,1	Jörgen Harrysson
	93	96	Iterio AB (förvärvat av Multiconsult)	CE	17	100,8	87,2	68	8,8	1066	34,1	Jonas Jonsson
STD	94	86	AcobiaFlux AB *	I	17	100,4	96,2	56	5,3	1008	36,6	Mikael Nilsson

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Indusriteknik, MD = Multi Disciplin.

DE 300 STORSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

	2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sätt-ning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef/vd
STD	95	101	Prose AB	I/CE	17	98,8	85,0	69	1,6	892	31,9	Anders Gymnander
STD	96	102	Helenius Ingenjörbyrå AB	M	17	97,9	85,0	67	21,0	1093	39,5	Arne Wallström
STD	97	130	A & P Arkitektkontor AB	A	17	96,6	66,0	40	9,8	1082	38,0	Per Åhrbom
STD	98	107	Reflex Arkitekter (förvärvat PS Arkitektur)	A	17/18	93,6	81,0	71	15,7	962	35,9	Marco Testa
STD	99	177	C.F. Möller Sverige AB	A	17	93,3	47,5	47	4,3	731	22,1	Mårten Leringe
	100	95	TechRoi AB	I	17	92,6	87,3	71	-4,1	685	16,8	Tommy Christensen
STD	101	98	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	A	17	91,8	85,8	69	9,9	962	34,0	Peter Walker
STD	102	123	TM-Konsult AB (med Collage Arkitekter) *	CE, I	16/17	90,8	68,8	88	9,2	827	47,3	Anders Franklin
STD	103	85	Elecosoft Consultec	A,CE	17	90,1	97,0	67	15,3	976	60,0	Anders Karlsson
STD	104	100	Bergsäker AB	CE	17	90,1	85,1	35	23,0	1626	60,0	Jörgen Sigvardsson
	105	132	Svensk Konstruktionstjänst AB	I	17	89,7	64,9	33	0,0	859	30,6	Johan Lantz
	106	113	Devex Mekatronik AB	I	17	88,5	76,1	102	7,6	702	26,8	Eric Boström
STD	107	127	Adiga AB	I	16/17	88,0	67,2	43	3,7	760	21,3	Ricardo Heras
STD	108	211	One Nordic (Konsult & Mätteknik) AB	I	17	87,4	38,9	97	3,1	538	148,4	Magnus Hasselgren
	109	119	Assign Group *	I	17	86,9	70,0	24	6,3	917	23,4	Stefan Svensson
STD	110	108	Conmore Ingenjörbyrå AB	I	17	86,8	78,9	120	3,6	665	32,2	Andreas Svensson
STD	111	104	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	A,CE	17	86,7	82,0	72	18,9	962	46,3	Johnny Grauengaard
STD	112	144	Frankgruppen AB	PM,CE	17	86,0	59,3	47	11,5	1243	30,8	Magnus Trange
STD	113	110	BERGAB Berggeologiska Undersökningar AB	CE	17	85,5	78,7	68	7,9	944	36,1	Krister Jansson
	114	99	Veryday AB (fd Ergonomidesign)	I	15/16	85,3	97,5	57	7,5	1033	72,5	Birgitta Sundén
STD	115	97	E&D Energijägarna & Dorocell AB *		17	84,0	86,7	17	8,2	1001	36,8	Jan Wikman
STD	116	128	Inhouse Tech *	PM,CE,Env	17	83,5	66,7	44	14,8	1307	31,0	Anders Sundberg
	117	117	App Start-Up AB	I	17/18	83,4	71,6	60	8,9	976	32,3	Anders Kallin
STD	118	67	Teamster AB	I	17	83,4	126,9	45	5,8	1045	33,5	Ulf Mill
	119	233	Hedström & Taube Gruppen	PM	17	83,4	34,9	44	16,1	1403	33,0	Jonas Rondin
STD	120	131	Centerlöf & Holmberg AB	CE	17	82,6	65,3	46	21,7	1252	44,1	Bengt Andersson
	121	592	Technity Group *	I	17	82,4	81,2	73	0,5	689	28,3	Thomas Winberg
STD	122	109	Cedervall Arkitekter	A	17	80,1	78,8	78	4,4	687	34,1	Björn Stillefors
	123	103	HOAB-gruppen *	PM	17	80,0	83,0	55	7,4	949	38,5	Thomas Liljeborg, Peter Svensson, Roger Nordin
STD	124	114	ELE Engineering AB	E	16/17	79,3	75,7	84	0,7	764	23,6	Henrik Eriksson
STD	125	111	Crabat AB	CE	16/17	78,6	72,0	31	3,6	1046	19,0	tf vd Christer Bergström
	126	120	Chematur Engineering AB	I	17	78,2	69,8	32	2,0	1330	98,8	Peter Olausson
	127	115	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeröth AB	A	17	77,4	72,1	51	15,5	1118	29,9	Maria Börtemark
STD	128	121	BSK Arkitekter AB	A	17	77,1	69,7	56	6,2	983	32,8	Stina Ljungkvist
	129	160	ELVA Processautomation AB	M	17	76,7	53,3	12	9,7	1524	34,2	Mats Andersson
	130	155	Helm (Project Management & Systems) *	PM,CE	17	76,5	53,9	24	7,1	1188	32,0	Michael Johansson, Michael Claesson, Olof Cyrén
STD	131	162	Deva Mecaneyes AB	I	17	76,5	52,0	69	9,1	847	31,9	Magnus Welén
	132	116	Exengo Installationskonsult AB	M	17	75,6	71,6	55	9,6	1126	32,1	Christian Rolf
STD	133	126	Altair Engineering	I	17	75,2	67,5	33	1,6	1138	26,2	Håkan Ekman
	134	125	Tjuren Projektpartner AB	PM,M	17	73,6	67,9	33	18,7	1593	49,0	Niklas Haglund
	135	134	Brandkonsulten Kjell Fallqvist AB	M	17	72,7	64,6	40	16,9	1460	30,9	Anders Karlsson
	136	133	Wester+Elsner Arkitekter AB	A	17	72,7	64,7	46	10,4	1126	26,8	Fredrik Elsner
STD	137	180	Järnvägen AB (Bergström, BEKAB, Indautomat m fl)*	I	17/18	69,2	46,8	37	8,5	928	35,0	Tord Hägglund (S0)
STD	138	122	Equator Stockholm AB	A	17	68,7	69,4	50	10,8	998	32,2	Annica Carlsson
STD	139	83	Automations Partner i Helsingborg AB	I	17	68,1	100,0	33	-4,2	745	37,3	Peter Falkengren
	140	243	Berge Consulting AB	I	17	67,8	33,6	53	5,5	789	23,7	Klas Moreau
STD	141	170	Kåver & Mellin AB*	CE	17	67,6	49,6	45	8,9	797	46,0	Anders Hedberg
	142	217	Syntronic Production Services AB	I	17/18	66,8	37,8	29	1,5	543	56,0	Roger Lindholm
STD	143	150	NCS Colour AB	I	17	66,3	57,4	24	-0,3	1172	38,1	Elin Askfelt
	144	145	Pq Projekttledning AB	PM	17/18	65,7	59,1	35	8,0	1325	27,8	Jonas Karlsson
STD	145	137	Andersson & Hultmark AB	M	17	65,6	61,7	57	12,4	967	40,4	Tobias Bodén

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MSEK	(Föregående)	Medelantal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Förädlingsv./anst. kSEK	Balansomslutning MSEK	Koncernchef/vd
STD 146	118	Kadesjö's Ingenjörbyrå AB	CE,M	17/18	65,4	71,2	58	6,7	902	34,6	Birgitta Lindblad
STD 147	147	Envac AB	Env	17	64,9	58,6	12	25,7	3183	393,6	Joakim Karlsson
148	141	Triathlon AB	I	16/17	63,0	59,8	55	7,1	680	32,8	Fredrik Wadsten
STD 149	169	Carlstedt Arkitekter AB	A	17	62,6	49,7	47	11,0	1012	46,6	Katarina Ringstedt
STD 150	218	Kanozi Sverige AB *	A	16/17	61,4	37,7	46	17,0	907	36,4	Johan Norén
STD 151	151	VAP VA-Projekt AB	Env	16/17	61,0	55,7	35	6,7	971	24,1	Mikael Melin
152	152	Trivector Traffic AB		17	60,9	55,7	44	3,8	915	23,5	Christer Ljungberg
153	588	Dry-IT AB	CE, PM	16/17	60,5	51,6	50	2,1	840	15,6	Jan Havik
STD 154	136	Citec AB	I	17	60,2	64,0	39	-2,2	801	16,1	Kenneth Lovidius
155	129	Codesign Sweden AB	A	16/17	59,9	66,3	43	4,6	804	16,6	Ulrica O Magnusson
156	179	MCA, Mission Consultancy Assistance Sweden AB	I	17	59,5	46,8	68	4,8	727	19,1	Pierre Ebenstein
STD 157	153	Systra AB (fd Dalco Elteknik)		17	59,4	55,1	54	4,0	752	32,8	Bruno Susak
STD 158	165	MAF Arkitektkontor AB	A	16/17	59,3	50,4	38	6,8	979	33,6	Peter Häggmark
STD 159	163	High Vision Engineering Sweden AB	I	17	59,1	50,9	32	3,5	903	15,3	Peter Weston
STD 160	156	Fire Safety Design AB	M	17	58,7	53,8	48	6,0	996	23,0	Alf Johansson
STD 161	139	Tüv Nord Sweden AB	I	17	58,7	60,6	31	-3,6	1117	19,9	Anders Egerbo
STD 162	142	IKG Group AB	I	17/18	58,2	59,8	77	1,2	685	13,7	Magnus Ahlmark
STD 163	176	Scheiwiller Svensson Arkitektkontor AB	A	17/18	58,1	47,5	34	10,4	1186	24,5	Ari Leinonen
STD 164	149	TQI koncernen	M, PM, Env, Enr	16/17	58,0	58,1	42	10,3	993	30,5	Kenneth Thunvall
165	138	StomKon (StomKonstruktioner Sverige AB)	CE	17	57,8	60,8	70	2,6	600	23,5	Terje Klovland
166	182	Solvina AB *	I	16/17	57,5	44,7	30	4,8	916	62,1	Mikael Nyström
167	140	Erfator Projektledning AB (Bravida)	PM,CE	17	56,9	60,2	14	3,2	1860	17,5	Sven Klockare
168	196	Infrakonsult Sverige AB*	CE	16/17	56,1	41,0	28	10,7	1199	27,2	Aboudrar, Stenmark, Strand
STD 169	187	DHI Sverige AB	Env, M	17	53,8	43,6	32	1,2	857	23,7	Patrik Alm
STD 170	124	Bro Underhåll & Service BUS AB		16/17	53,8	68,8	29	7,9	881	24,3	Kent-Arne Svensson
171	168	Orbicon AB	Env, CE	17	53,4	49,8	44	0,8	751	17,6	Åsa Malmäng Pohl
STD 172	241	Koteko AB *	I	17	53,0	34,1	32	5,1	1129	33,6	Lars Nyström
173	112	IETV Elektroteknik AB	I	17/18	52,5	76,1	31	8,8	971	37,2	Krister Karlsson
STD 174	146	Cross Design AB	I	17	52,3	59,0	66	4,3	527	23,8	Tommy Bergh
STD 175	167	Rotpartner	CE	17/18	51,5	50,3	47	3,6	676		Fredrik Olsson
176	174	Calambio Engineering AB	I	16/17	51,4	48,3	12	8,1	1791	24,7	Thomas Reidenfalk
STD 177	189	Calluna AB	Env	17	50,9	43,1	56	4,8	647	19,8	Håkan Ignell
STD 178	225	Okidoki AB	A	17	50,2	36,9	48	4,4	745	17,6	Rickard Stark
STD 179	200	SCIOR Geomanagement AB	CE	17	50,0	40,5	28	4,5	1018	22,5	Fredrik Landqvist
STD 180	191	BK Beräkningskonsulter AB	CE,I	16/17	49,9	42,6	38	3,6	1020	20,3	Tomas Carlsång
STD 181	154	Electro Engineering koncernen AB	E	17/18	49,9	54,2	36	12,8	1213	23,7	Bo Andersson
STD 182	214	Enviroplaning AB	Env	17	49,2	38,5	17	0,6	936	15,7	Tony Johansson
STD 183	199	Lindberg Stenberg Arkitekter AB	A	17	49,2	40,6	40	8,9	971	20,8	Dag Lindberg
STD 184	223	Energi Funktion Komfort, Skandinaviska AB	I,Enr,PM	17	49,2	37,1	45	4,7	807	20,9	Mikael Lezdins
STD 185	173	SYD ARK Konstruera AB	A,CE	17/18	49,0	48,7	45	2,4	820	18,1	Jan Kluge
186	178	Myvi Konsult AB	CE	16/17	48,6	46,9	47	5,7	876	19,3	Tommy Johansson
187	175	Bylero AB	CE,PM	16/17	48,1	45,7	39	3,7	873	27,2	Torbjörn Frilund
188	172	Jan Håkansson Byggplanering AB	CE,PM	17	47,9	48,7	22	7,5	1319	32,4	Anders Håkansson
STD 189	185	Mats Strömberg Ingenjörbyrå AB	E	17	47,7	43,8	32	7,5	1072	22,1	Peter Granberg
STD 190	159	Yellon AB	A	17	47,7	53,3	46	0,4	781	21,1	Markus Leijonberg
STD 191	220	Xcub AB *	I	16/17	47,4	37,6	33	9,1	798	18,2	Mattias Allennicsson
STD 192	190	Sören Lundgren Byggkonsult AB	CE,PM	17/18	47,1	42,8	29	7,4	1347	17,4	Anders Harlin
193	250	ABAKO Arkitektkontor AB	A	17	47,0	32,5	38	5,3	919	21,8	Olof Hellberg
STD 194	197	Projektbyggaren i Blekinge AB	PM,A	17	46,7	40,9	29	7,3	1236	24,7	Håkan Svensson
STD 195	192	Wikström AB	PM, CT, Env, Enr, M	17/18	46,3	42,1	37	7,1	1040	21,0	Annika Aarthun
196	207	Konsultgruppen Röda Tråden AB *	CE	16/17	46,0	39,1	0	0,4		12,7	Lars-Olof Gyllberg
197	91	Aecom Nordic AB (Norden)	Env	16/17	45,8	93,0	21	-20,8	-249	14,4	Gert Vermeiren
198	208	C&M Projekt i Stockholm AB	CE	17	45,6	39,1	25	5,8	1252	17,3	Krusbeth Kristensson

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Indusitriteknik, MD = Multi Discipin.

DE 300 STORSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sätt-ning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef/vd
199	206	Kjellander & Sjöberg AB	A	16/17	45,3	39,5	48	5,3	751	14,0	Mi Inkinen
200	183	Licab AB	CE	16/17	45,1	44,7	34	1,2	918	22,4	Andreas Andersson
201	224	DinellJohansson AB	A	17	43,7	36,9	30	18,8	1246	44,6	Morten Johansson
STD	202	247 Svenska Teknikingenjörer AB *	I	16/17	43,3	33,1	35	4,8	771		Aderum, Sikström
STD	203	198 Smart Eye AB	I	17	43,2	40,7	54	-42,0	365	101,0	Martin Krantz
	204	278 Mitta AB	CE	17	42,3	28,3	44	-0,7	595	26,7	Tomas Knutsson
STD	205	221 DGE Mark och Miljö AB	Env	17	42,2	37,5	35	2,5	740	16,0	Johnny Sjögren
STD	206	193 Besiktningsföretaget Ansvarsbesiktning AB	CE	16/17	41,8	46,0	22	1,8	871	10,8	John Widmark
STD	207	158 EDAG Engineering	I	17	41,6	53,4	58	-78,1	519	68,2	Mats Rogbrant
	208	148 Clinton Måtkonsult AB	CE	16/17	41,6	58,1	28	3,5	889	14,1	Johan Nyström
STD	209	260 Trafikia AB	CE	17	41,5	31,3	20	0,5	874	21,1	Mats Hagström
	210	184 LMT Elteknik AB	I,E	16/17	41,4	44,0	31	2,7	883	15,9	Anders Engqvist
STD	211	202 STIBA AB	CE	17	41,3	40,2	28	11,2	1268	17,4	Joakim Österlund
	212	231 Conpal AB	CE	17	40,7	35,1	3	7,5	1890	18,6	Per Hansback
STD	213	245 EPG Projektleddning AB	PM	17	40,6	33,3	33	4,6	835	14,6	Dennis Lundmark
	214	194 SweRoad AB	CE	17	40,4	41,4	15	-6,6	429	38,1	Stefan Arnersten
STD	215	166 P O Andersson Konstruktionsbyrå AB	M	17	40,3	50,3	18	14,5	1728	22,5	Mattias Kinhult
	216	219 Geoteam Nord AB	CE	17	40,0	37,6	16	0,2	889	11,7	Joachim Östergårds
	217	181 Addiva AB *	I	16/17	40,0	46,3	51	0,5	654	12,9	Björn Lindström
STD	218	213 Landskapslaget AB	A	17	39,9	38,7	31	3,3	895	14,2	Åsa Keane
STD	219	372 Bassoe Technology AB	I	17	39,9	17,7	38	-17,5	617	18,8	Acke Dahlman
STD	220	215 Arkitektgruppen G.K.A.K AB	A	17	39,8	38,2	31	4,1	849	12,8	Sundén, Skoog, Josefsson
	221	205 Creanova AB	M,Enr	16/17	39,6	39,7	31	12,1	1037	19,6	Jonas Dorsander
	222	201 KFS Anläggningskonstruktörer AB	CE,PM	16/17	39,4	40,3	29	0,5	1076	25,8	Patrik Pahlsson
STD	223	267 Metron Miljökonsult AB	Env	17	39,4	29,7	23	10,8	1170	28,3	Ann-Sofie Wessberg
STD	224	255 Looström & Gelin Konstruktionsbyrå AB	CE	17/18	39,0	31,9	29	6,7	1086	16,6	Björn Sjögren
STD	225	157 Elajo Engineering AB	I	17	39,0	53,4	49	3,3	660	10,2	Matias Åberg
STD	226	228 Alessandro Ripellino Arkitekter	A	17	38,9	36,5	36	11,2	936	19,8	Alessandro Ripellino
STD	227	269 Elektrotekniska Byrån konsult i Sverige AB	E,I	16/17	38,7	29,6	31	2,1	695	17,9	Jonas Bjuresäter
STD	228	239 Erséus Arkitekter AB	A	17	38,7	34,4	30	3,7	967	15,4	Peter Erséus
STD	229	226 Thomas Eriksson Arkitektkontor AB	A	17	38,4	36,6	26	0,8	866	10,6	Thomas Eriksson
	230	171 Deltatec AB	I	17	38,4	49,6	14	3,8	1024	12,0	Patrik Storm
	231	237 B & B, Bro & Betong Projektleddning	CE,PM	16/17	37,9	34,6	22	9,5	1280	17,3	Magnus Tengblad
STD	232	308 KUB Arkitekter AB	A	16/17	37,6	24,2	28	11,2	1134	21,0	Per-Erik Persson
	233	188 DAP Stockholm	A	17	37,2	43,4	16	-1,8	754	17,1	Anna Wrangel Möller
	234	234 Provinn AB	I,CT	17/18	37,1	34,8	15	3,5	1142	11,7	Per-Olof Bergström
STD	235	216 MoRe Research Örnsköldsvik AB	I	17	37,0	37,9	45	-0,4	593	22,8	Stefan Svensson
STD	236	258 Säkerhetspartner Norden AB	CE	16/17	36,9	31,5	26	7,9	1101		Leif Nyström
STD	237	262 Kontekton Arkitekter Fyrstad AB	A	16/17	36,9	31,0	31	11,3	1052	17,5	Peter Bergmann
STD	238	244 EKM kontroll AB	M	16/17	36,7	33,4	23	0,3	728	10,3	Per Liljekvist
	239	257 S-Tech, Skandinaviska Tech AB	E	17	36,7	31,6	38	4,1	729	9,4	Martin Jansson
STD	240	594 Inocean AB	I	17	36,7	113,1	19	-5,0	917	9,8	Björn Fagerström
STD	241	Loxia Group	PM	17	36,7	24,8	8	3,6	1063	19,2	Joakim Holtbäck
STD	242	232 Ca Consultadministration AB	PM	17	36,4	35,0	30	1,4	1018	17,0	Daniel Däverhög
STD	243	204 SEVAB (Styr- och Elinstallationer Väst Teknik)	I	16/17	36,3	39,7	26	0,8	722	25,5	Mikael Svensson
STD	244	259 Fredblad Arkitekter AB	A	16/17	36,3	31,4	33	6,9	917	13,0	Leif Jönsson
STD	245	212 Energi & Miljöteknik i Göteborg AB	E,M	16/17	36,3	38,9	14	4,4	991	12,6	Andreas Frigård
	246	106 Fiber Network Consulting AB	I,CE	17	36,2	81,3	32	-6,0	608	17,1	Thomas Andersson
	247	404 Wiretronic AB	I	17/18	35,9	14,5	20	1,8	1020	24,3	Sören Karlsson
	248	135 Camatec Industriteknik AB	I	17/18	35,4	64,5	36	2,1	726	13,0	Johan Ljungner
	249	186 Validus Engineering	I	17	35,4	43,7	23	2,6	796	18,5	Åke Burman
STD	250	264 Arkitektbyrån Design Göteborg AB *	A	17	35,3	30,0	27	7,0	880	18,2	Jan Åkerblad
	251	203 HillStatik AB	S,CE	17	35,1	40,2	19	12,6	1426	20,2	Conny Höggren
	252	310 Mårtensson Consulting		16/17	35,1	24,1	25	5,8	937	24,1	Nils Mårtensson
STD	253	230 Rockstore Engineering AB	CE	17	35,0	35,5	16	5,3	1384	17,0	Krister Knutsson

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingssv./anst. kSEK	Balans-omslut-nings MSEK	Koncernchef/vd
STD	254 229	TEAM TSP Konsult AB	E	17	34,9	36,0	22	5,4	1330	15,8	Mattias Hernegran
	255 248	Protek Development Sweden AB *	PM,CE	17	34,8	33,1	23	3,5	1005	12,9	Pär Eriksson
STD	256 235	Landskapsgruppen AB	CE	16/17	34,7	31,8	30	4,0	880	15,0	Ulf Rehnström, Tomas Hagström
STD	257 238	Projectpartner AB *	PM	17	34,6	34,5	19	7,4	1180	25,2	Joachim Öhman
STD	258 261	Ingenjörbyrå Forma	I	17/18	34,3	31,0	27	3,4	790	16,0	Anders Grahn
STD	259 276	Varg Arkitekter AB	A	16/17	33,6	28,7	24	10,2	1225	18,0	Inga Varg
STD	260 294	Elinder&Sten Arkitekter AB	A	16/17	33,5	26,1	19	7,7	1224	14,9	Christian Elinder
	261 284	Scanscot Technology AB	CE	17	33,4	28,0	14	6,0	1414	26,5	Johan Köffors
STD	262 263	Metod Arkitekter i Uppsala AB	A	17	33,3	30,4	23	4,8	945	13,5	Patrik Tammerman
	263 236	Infrapartner AB	CE	17	33,3	34,6	14	4,1	1520	13,9	Marcus Sundberg
STD	264 273	Atrio Arkitekter (Jönköping, Kalmar, Västervik & Stockholm) *	A	17	33,2	29,0	29	4,0	726	16,9	Lunde, Bohlin, Spaak & Karlsudd
STD	265 300	Arkitekter Engstrand och Speek AB	A	16/17	32,9	25,0	20	8,6	1077	18,0	Olle Dahlkild
	266 281	A & J Andersson & Jönsson Landskaps-arkitekter AB	A	17/18	32,8	28,3	21	4,7	915	12,6	Anders Jönsson
STD	267 265	Studio Stockholm Arkitektur AB	A	17	32,8	29,8	22	9,9	1128	22,4	Alessandro Cardinale
	268 286	Elkonsulten i Finspång AB	E	16/17	32,6	27,2	12	4,4	1335	14,6	Bengt Hillier
	269 590	Bygghöjnings AB *	CE, PM	17	32,2	20,3	26	1,8	929	10,0	Kullberg, Nyberg, Söhl
	270 323	Tham & Videgård Arkitekter AB	A	17	32,2	22,9	10	11,0	2582	21,3	Bolle Tham (SO)
	271 254	Oxyma Innovation AB	I	16/17	32,1	31,9	23	2,8	856	5,9	Johan Norellius
STD	272 280	Creacon Halmstads Konsult AB	CE	17	32,0	28,3	34	0,8	727	10,6	Torbjörn Åkesson
	273 282	Karlender Konsult AB	CE	16/17	31,9	28,0	18	0,8	912	7,5	Fredrik Karlender
	274 222	Projektlots i Sverige AB		17/18	31,5	37,4	1	0,1	790	9,6	Astrid Evang
STD	275 268	AG Arkitekter AB	A	17	31,1	29,6	23	6,7	1121	15,1	Fredrik Kihlman
STD	276 301	Utopia Arkitekter AB	A	16/17	30,8	24,9	20	5,3	1125	11,6	Emma Jonsteg
	277 251	Stockholms VVS-Kompetens AB	M	17/18	30,6	32,5	13	6,3	1585	16,5	Håkan Klaesson
	278 253	Rstudio for architecture AB (2 bolag) *	A	17/18	30,4	32,2	24	4,6	876	15,2	John R. Johanson
	279 333	Apocca AB	I	17	30,3	22,2	13	1,6	1040	14,9	Alexander Andersson
STD	280 249	HMXW Arkitekter AB	A	17	30,1	33,0	22	4,5	965	16,2	Ragnar Widegren
	281 256	Projektlösnings AB i Sverige AB *	PM,CE	16/17	30,1	31,8	17	3,9	1229	8,7	Roland Appelgren
STD	282 274	Terratec Sweden (fd Blom Sweden)	I,Geo	17	29,2	28,8	11	0,2	890	13,7	Ante Erixon
STD	283 161	BBH Arkitektur & Teknik AB	A,CE	17	28,9	52,9	26	-4,6	550	9,6	Olle Bertfelt
STD	284 307	Projektinriktad Forskning och Utveckling i Göteborg AB	Enr, Env	16/17	28,9	24,2	16	8,3	1421	17,4	Håkan Sköldberg
STD	285 252	Ingenjörfirma Mats Bergstedt AB	I	17/18	28,8	32,2	20	0,3	894	16,2	Mats Bergstedt
	286 296	Projektidé i Uppsala AB	PM	16/17	28,7	25,8	16	4,9	1327	12,4	Henrik Billing (SO)
STD	287 287	pidab AB	I	17/18	28,6	26,8	23	0,7	853	10,8	Per Forsbring
STD	288 279	Marge Arkitekter AB	A	17	28,5	28,3	25	4,7	909	10,9	Louise Masreliez
	289 339	Consultive Västerås AB	I	17	28,4	21,9	26	2,8	871	10,1	Tobias Bäckström
	290 285	AK-Konsult Indoor AIR AB	Env	17	28,3	27,9	21	1,7	969	10,3	Thomas Perman
STD	291 271	Seveko VVS Konsult AB	M	17	28,3	29,3	20	6,6	1211	11,1	Henrik Sandén
	292 275	Rundquist Arkitekter AB	A	17	28,3	28,7	23	3,1	820	12,4	Henrik Rundquist
STD	293 303	Radar arkitekt & planering AB	A	17	28,2	24,6	31	2,6	707	11,9	Oskar Götestam
STD	294 277	Mekaniska Prövningsanstalten MPA AB	M	17	28,0	28,6	16	4,4	1423	10,0	Torbjörn Ohlsson
	295 340	Incontext AB	I	16/17	27,8	21,8	33	3,9	789	19,9	Matti Schvili
	296 374	Creo Dynamics	I	17/18	27,8	26,5	21	-0,2	1062	9,0	Magnus Titus
STD	297 227	A-Way Consulting	I	17	27,7	36,6	25	-1,8	761	9,8	Kent-Åke Johansson
STD	298 240	Knut Jönson Ingenjörbyrå AB (gruppen) *	CE	17/18	27,6	34,2	21	9,5	996	68,9	Per Arne Näsström
STD	299 266	Knut Jönson Bygghänsyn	PM	17/18	27,6	29,7	10	6,3	1586	10,8	Tom Ågstrand
STD	300 292	AB Arkitektlaget Skåne	A	17	27,6	26,4	22	5,3	971	11,7	Lars Bourdette

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industriteknik, MD = Multi Disciplin.

DEN NORDISKA
MARKNADEN

**”BÄST
LÖNSAMHET
2017 HADE MAN
PÅ ISLAND MED
EN VINSTMARGINAL
PÅ 9,3 %.**

Bølgen ("Vågen" på danska) är ett modernt flerfamiljsbostadsområde i Vejle, Danmark, ritat av Henning Larsen Architects.

DEN NORDISKA MARKNADEN

Det nordiska avsnittet i Branschöversikten tas fram i samarbete med kollegorna i Danmark, Norge, Finland och på Island. FRI presenterar utvecklingen på den danska marknaden och RIF och Arkitektbedriftene presenterar utvecklingen på den norska marknaden. SKOL (teknik-konsulter och arkitektföretag) presenterar den finska marknaden. Den isländska marknaden presenteras av FRV och SAMARK tillsammans.

Jämförelse av nyckeltal

Nedan jämförs några av nyckeltalen för de nordiska länderna. Siffrorna är beräknade utifrån de listor som gjorts för respektive land och med de siffror som funnits att tillgå. De svenska siffrorna motsvarar alltså de 300 största koncernerna i Sverige. I Danmark, Norge och Finland motsvarar siffrorna de 100 största företagen. På Island gäller siffrorna för de

20 största företagen. Beräkningarna har gjorts på genomsnittliga valutakurser under perioden januari till och med november 2018, som redovisas högst upp i diagrammet nedan.

Utvecklingen i Norden var god under 2017. Omsättningen per anställd ökade i alla länder utom Finland, där den var oförändrad. Högst omsättning per anställd hade de isländska företagen, med

150 KEUR per anställd. Därefter följde Norge med 145 KEUR/anställd, Danmark med 129 KEUR/anställd, Sverige med 127 KEUR/anställd och Finland med 103 KEUR/anställd.

Lönsamheten, mätt som resultat efter finansiella poster (EBT), förstärktes i Finland (7,1% 2017 vs 5,0% 2016) och på Island (9,3% vs 8,9) men försvagades i Danmark (3,9% vs 4,6%) och Norge (5,7% vs 6,9%). I Sverige var den i princip oförändrad (7,1% vs 7,2%). Vinstmarginalerna presenteras i diagrammet nedan. Ett bättre mått på lönsamheten är kanske rörelseresultatet, som visar differensen mellan rörelsens intäkter och kostnader innan räntor och skatter. I Sverige räknas den oftast efter avskrivningar medan den i andra länder oftast räknas innan avskrivningar (EBITDA). Rörelsemarginalen, (EBITDA), var högre än vinstmarginalen (EBT) i samtliga länder utom i

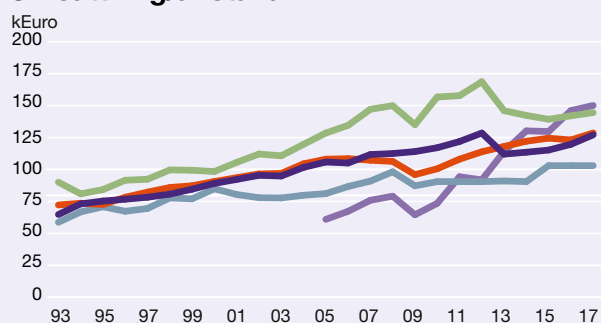
Nordisk jämförelse av nyckeltal

Siffrorna är beräknade med valutakurserna nedan, som motsvarar genomsnittet för jan-okt 2018.

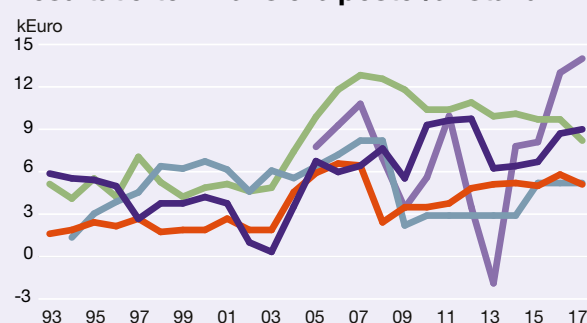
1 Euro = 10,2509 SEK 7,45128 DKK 9,5792 NOK 125,40 ISK Tidigare räknades 1 Euro = 5,9457 Mark

Sverige Danmark Norge Island Finland

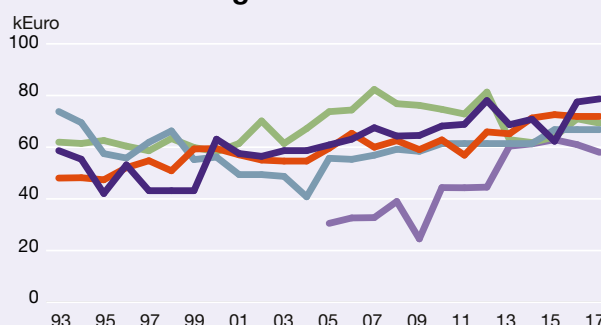
Omsättning/anställd

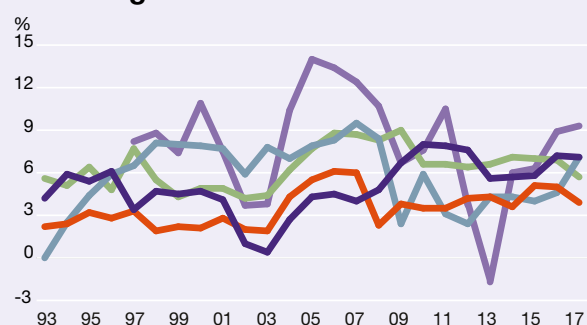
Resultat efter finansiella poster/anställd

Balansomslutning/anställd

Vinstmarginal

” SWECO ÄR STÖRST I
NORDEN MED DRYGT
10 000 MEDARBETARE
I REGIONEN.

När det färdigställs i mars 2019 blir Mjösatornet i norska Brumundal den högsta träbyggnaden i världen. Sweco bidrar med konstruktions-, brandsäkerhets- och akustiktjänster.

INTERVJU
MICKEY
JOHANSSON
OPERATIV CHEF
WSP SVERIGE

”KOMPLEX STADS- OCH SAMHÄLLSUTVECKLING SKAPAR... (STORRE) BEHOV FÖR BÅDE ANALYS- OCH MANAGEMENTTJÄNSTER

Hur beskriver du kortfattat vad WSP:s affärsområden Advisory och Management levererar?

Affärsområde Advisory levererar analyser och strategisk rådgivning i samhällsutvecklingsfrågor. Det kan röra regionala utvecklingsfrågor, samhällsnyttan av infrastrukturinvesteringar eller som i uppdraget "Framtidens tog" åt DSB, danska statens järnvägar, där vi jobbar med teknisk och administrativ rådgivning kring den framtida tågflottan. Affärsområde Management levererar projektledning och projektstyrningsfunktioner till våra beställares projekt men i allt högre omfattning också till bolagets samlade multidisciplinära uppdrag.

Hur skulle du beskriva utvecklingen i branschen för teknik-konsulter idag jämfört med för tio år sedan?

På samhällsbyggnadssidan att teknik-konsulterna, precis som benämningen säger, har gått från att vara just teknik-konsulter till att bli samhällsbyggnadskonsulter och nu är på god väg mot att bli samhällsutvecklingskonsulter. Historiskt sett låg fokus mer renodlat mot all tänkbar teknik i byggandets genomförandeskede. Sedan har branschen utvecklats med mer tjänster inom analys, utredning,

Mickey Johansson, Operativ chef, WSP Sverige

planering, samordning och ledning. Först utvecklades de här tjänsterna närmare själva byggandet, men senare också mot bredare samhällsfrågor. Med det sagt så kvarstår att teknik-kunnandet fortsatt utgör en tung och stark plattform för konsulternas erbjudanden.

Känslan är att management- och analyssektorn i branschen vuxit, stämmer det med din bild? Vad är i så fall bakgrunden till detta, tror du?

Absolut. Ser jag till WSP Sveriges verksamhet så har den delen vuxit från att ha varit runt 10 procent till att idag vara i varje fall 20 procent. Jag har intrycket av att flera av de stora bolagen har en liknande trend. Tar man analysdelen separat skulle jag säga att den verksamheten i stort

sett var obefintlig för 15 år sedan. I varje fall hos de större bolagen.

I botten finns så klart ett behov från marknaden. Insikten att projekt som misslyckas oftast bottnar i bristfällig ledning och styrning hjälper till. En annan faktor är den ökade komplexiteten. Tar man hållbar utveckling på allvar så innebär det att stadsutveckling och enskilda projekt måste drivas med mer av ett faktabaserat systemperspektiv. Det är komplext. Då krävs både breddad och fördjupad kompetens plus roller/funktioner att hålla ihop helheten. Ett annat exempel är infrastrukturutveckling. Bygger man en järnväg så är det inte bara frågan om att bygga just en järnväg. Infrastrukturutvecklingen hänger ihop med en komplex stads- och samhällsutveckling. Det skapar också underlag och behov för både analys- och management-tjänster.

Vilka är trenderna i branschen nu och framåt, säg fem år?

Om jag håller mig till management- och analyssektorn så tror jag att teknik-konsulterna kommer att fortsätta utveckla sina förmågor och erbjudanden inom området. Marknadens behov finns och min bedömning är att den kunskapsbas som teknik-konsulterna står på gör att man rimligen har mycket bra

förutsättningar att ta roller som till exempel revisions- och renodlade managementbolag traditionellt har tagit. Idag skulle jag säga att teknik-konsulterna är ledande i att göra nulägesanalyser men kan utvecklas i att ta rollen att stötta kunderna i att processa fram målbild och att ta sig till denna.

WSP finns ju i ett globalt sammanhang med 50 000 kollegor runt om i världen. Sneglar jag lite mot mina kollegor i andra länder så kan jag konstatera att konsulterna i Sverige levererar tjänster till våra kunders projekt, medan mina kollegor i övriga världen i mycket högre utsträckning tar omfattande och ledande roller i kundernas mer omfattande program. Program som spänner över en stor uppsättning projekt. Ett exempel är WSP:s roll i California High Speed Rail. WSP håller ihop och leder programmet och har en bemanning som utgör merparten av myndighetens samlade bemanning. Vi kanske inte kommer att få se precis samma upplägg här, men jag tror att vi kan få se en utveckling mot att man i högre grad lägger ut ett programansvar på det ena eller andra sättet även i Sverige.

Teknik-konsulterna kommer förstås påverkas av megatrender som digitalisering, urbanisering och konsekvenserna av klimatomställningen. Om det är något jag tror att teknik-konsulterna kommer vara väl skickade att bidra med så är det klimatomställningen. Där finns mycket sakkunskap, utredningsförmåga och genomförandeförmåga. Kanske är det den viktigaste frågan teknik-konsulterna har att fokusera på.

Norge och Island. Högst rörelsemarginal hade svenska marknaden med 9,2% (8,7% 2016). Därefter följde Island med 9,0% (11,7%), Finland med 8,9% (6,9%), Danmark med 6,4% (7,2%) och Norge med 5,7% (6,6%).

Globalisering i Norden

Globaliseringen i sektorn har varit intensiv i många år, vilket lett till en allt snabbare konsolidering med allt större koncerner som följd. De stora nordiska teknik- och industri-konsultkoncernerna har

vuxit sig större både på hemmamarknaden och i de närmaste grannländerna samt utanför Norden. Dessutom har konsolideringen fört med sig en trend om ökad integrering av olika verksamheter också. Industri-konsulter och teknik-konsulter inom bygg och anläggning växer ihop, och på senare år har även arkitekterna i en högre grad integrerats för bättre helhetserbjudanden till kunderna.

Globaliseringen och konsolideringen för med sig förändringar, eller är ett resultat av de förändringar som sker i om-

världen och med den ökade digitaliseringen. Digitaliseringen ger ju möjligheter att effektivt använda resurser som är spridda geografiskt inom samma koncern och ta tillvara på nationella och regionala spetskompetenser, som Kaj Möller, Sweco International nämner i sin intervju senare i rapporten. Ökad komplexitet i projekt och mellan system kräver ökad bredd och djup rent kompetensmässigt och större investeringar i egna processer, system och programvaror, som Mikael Vatn, Etteplan, påpekar i sin inter-

vju. Globaliserings- och konsoliderings-trenden har också medfört framväxten av analystjänster kopplade till samhällsutveckling. Mickey Johansson, operativ chef för WSP Sverige, påtalar att det verksamhetsområdet i princip inte fanns för femton år sedan. På senare år har analysavdelningarna i de stora koncernerna vuxit snabbt. Det beror på ökad efterfrågan från marknaden, som helt enkelt behöver både mer effektiv ledning i projekt och tidigare analyser kopplade till den allt större komplexiteten i samhällsutvecklingen.

Med de rådande trenderna utvecklas också affärsmodellerna. Mikael Vatn talar om hur industrikonsulter och teknik-konsulter kan lära av varandra och av arkitekterna. Branschen är helt enkelt på väg att bli mer affärsinriktad, vilket är något som framkommit i nästan alla intervjuerna i den här rapporten. Tore Strandgård, Incoörd, påpekar vikten av att ta betalt för tjänsterna i förhållande till det värde som levereras snarare än för ett antal timmar. Konsulterna behöver bli bättre på att berätta vad de kan leverera och på att sälja innovationer.

För att belysa hur globaliseringen och konsolideringen ser ut i ett nordiskt perspektiv introducerar vi i denna rapport en tabell över de största koncernerna i Norden och hur deras verksamheter fördelas i de nordiska länderna. Listan över de tio största koncernerna i Norden förstärker bilden av hur en nordisk snarare än en nationell hemmamarknad allt mer vuxit fram på senare år. Det är också intressant att konstatera att endast en utomnordisk grupp slår sig in på tio i topp-listan över de största koncernerna i Norden; WSP. Så även om globaliseringen i allra högsta grad förändrat utseendet och ägandet på de nordiska marknaderna så är fortfarande de största aktörerna regionala.

Sweco är störst i Norden med drygt 10 000 medarbetare i regionen, av totalt knappt 15 000. ÅF är näst störst med drygt 8 500 anställda (av totalt drygt 9 600 anställda), tätt följda av Ramboll med drygt 8 000 anställda i regionen och drygt 12 500 anställda globalt.

DE 10 STÖRSTA KONCERNERNA I NORDEN

Koncern	Land	Verksamheter		Anställda	Omsättning, MEUR	Anställda, globalt	Omsättning MEUR, globalt
1 Sweco	Sverige	MD/CE	Norden	10092	1216	14849	1 688
			Sverige	5526	685		
			Finland	1865	175		
			Norge	1694	211		
			Danmark	1007	145		
2 ÅF	Sverige	MD/I	Norden	8549	1144	9646	1273
			Sverige	7175	941		
			Norge	724	120		
			Danmark	513	58		
			Finland	137	24		
3 Ramboll	Danmark	MD/CE	Norden	8037	954	12527	1449
			Danmark	2719	355		
			Finland	2237	206		
			Sverige	1582	212		
			Norge	1499	181		
4 COWI	Danmark	MD/CE	Norden	7125	828	7104	881
			Danmark	4689	548		
			Norge	1236	139		
			Sverige	1200	141		
5 WSP	Kanada	MD/CE	Norden	6613	690	42000	4532
			Sverige	4782	557		
			Norge	1151	76		
			Finland	680	57		
6 Norconsult	Norge	MD/CE	Norden	3132	394	3300	490
			Norge	2400	333		
			Sverige	627	47		
			Danmark	105	14		
7 Multiconsult	Norge	CE	Norden	2510	310	2851	352
			Norge	2270	274		
			Sverige	155	17		
			Danmark	85	18		
8 Sigma Group	Sverige	MD/I	Norden	2388	286	3317	343
			Sverige	2364	282		
			Finland	16	3		
			Norge	8	1		
9 Etteplan	Finland	I	Norden	2259	190	2802	216
			Finland	1814	147		
			Sverige	445	43		
10 NIRAS	Danmark	CE	Norden	1963	265	2206	292
			Danmark	1708	202		
			Sverige	163	41		
			Finland	46	15		
			Norge	46	7		

Siffrorna är beräknade med valutakurserna nedan, som motsvarar genomsnittet för jan-okt 2018.
 1 Euro = 10,2509 SEK 7,4513 DKK 9,5792 NOK 1,5319 CAD

NORDENS 50 STÖRSTA ARKITEKTGRUPPER

	2018	2017	Koncern	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	(Före- gående	Om- sättning	Valuta	Om- sättning MEUR
STD/RIF/FRI/SKOL	1	3	SWEKO Arkitekter (inkl Årstiderna Ark)	SWE	17	1096	629	1408,0	MSEK	137,4
FRI/STD/RIF	2	1	Rambøll Architects & Urban Planning *	DAN	17	800	835		MDKK	
STD/AB	3	2	White Arkitekter AB	SWE	17	680	682	918,7	MSEK	89,6
STD	4	4	Tengbomgruppen (förvärvat Werket Arkitekter) *	SWE	17	677	603	705,6	MSEK	68,8
RIF/AB/STD	5	6	LINK Arkitektur AS	NOR	17	486	372	488,8	MNOK	51,0
STD	6	5	Arkitema (Cowi)	DAN	17	477	466	391,2	MDKK	52,5
RIF/STD/FRI	7		Norconsult Arkitektur (inkl Monarken) *	NOR	17	346	265	422,0	MNOK	44,1
	8	9	Henning Larsen Architects	DAN	17/18	288	275	279,4	MDKK	37,5
STD	9	8	Arkitektfirmaet C.F. Møller	DAN	17	286	297	304,1	MDKK	40,8
	10	20	ÅF (Sandel/Sandberg, Konzept Sthlm, Gottlieb Paludan) *	SWE	17	278	109	399,1	MSEK	38,9
STD	11	11	Tyréns (inkl Pyramiden & AQ arkitekter) *	SWE	17	250	230	250,0	MSEK	24,4
AB	12	12	Snøhetta Group *	NOR	17	240	180	205,4	MNOK	21,4
STD	13	10	PE Arkitektur, inkl Temagruppen & Novamark	SWE	17	229	237	295,5	MSEK	28,8
	14	7	BIG / Bjarke Ingels Group *	DAN	17	216	300	332,5	MDKK	44,6
STD	15	15	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	SWE	17	195	137	206,0	MSEK	20,1
AB	16	18	Nordic Office of Architecture *	NOR	17	179	134	225,0	MNOK	23,5
STD	17	14	Wingårdh-koncernen	SWE	17	166	141	211,1	MSEK	20,6
STD	18	16	Liljewall Arkitekter AB	SWE	17	158	136	201,4	MSEK	19,6
STD	19	13	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	SWE	16/17	156	156	159,7	MSEK	15,6
STD	20	29	Arkvison AB, fd Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	SWE	17	148	84	184,7	MSEK	18,0
STD	21	22	FOJAB AB (koncernen)	SWE	17	131	105	177,8	MSEK	17,3
	22	19	Schmidt Hammer Lassen Architects K/S *	DAN	17	120	112	138,5	MDKK	18,6
	23	26	Vilhelm Lauritzen AS	DAN	17	109	93	98,2	MDKK	13,2
	24	21	Erik Arkitekter (fd KPF Arkitekter)	DAN	17	99	107	86,7	MDKK	11,6
	25	70	SLA Arkitekter A/S *	DAN	17	98	46		MDKK	
STD	26	23	Nyréns Arkitektkontor AB	SWE	17	97	100	139,9	MSEK	13,6
STD	27	32	ÅWL Arkitekter AB	SWE	17	94	79	130,4	MSEK	12,7
STD	28	28	AIX Arkitekter AB	SWE	16/17	91	84	174,8	MSEK	17,1
	29	30	Mangor & Nagel A/S	DAN	17	87	82	68,9	MDKK	9,2
	30	35	COBE ApS	DAN	17	86	74	75,0	MDKK	10,1
	31	37	3XN A/S	DAN	17/18	85	73	129,9	MDKK	17,4
	32	25	PLH Arkitekter AS	DAN	17	81	93	88,8	MDKK	11,9
AB	33	36	Lpo Arkitekter AS	NOR	17	80	74	92,3	MNOK	9,6
STD	34	31	Cedervall Arkitekter	SWE	17	78	79	180,1	MSEK	17,6
	35	27	JJW Arkitekter A/S *	DAN	17	77	85	59,7	MDKK	8,0
	36	33	DARK Gruppen *	NOR	17	77	75	93,0	MNOK	9,7
AB	37	56	Tag Arkitekter AS	NOR	17	75	52	72,8	MNOK	7,6
STD	38	38	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	SWE	17	73	70	106,4	MSEK	10,4
	39	40	Tegnestuen Vandkunsten ApS	DAN	17	72	66	92,4	MDKK	12,4
STD	40	43	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	SWE	17	72	61	86,7	MSEK	8,5
	41	41	Pes-Arkitehdit Oy (Pekka Salminen)	FIN	17	71	64	7,7	MEUR	7,7
STD	42	52	Reflex Arkitekter AB	SWE	17/18	71	54	93,6	MSEK	9,1
STD	43	45	Byrå för Arkitektur & Urbanism (BAU)	SWE	17	69	58	91,8	MSEK	9,0
	44		Dorte Mandrup Arkitekter A/S	DAN	17	68	46	60,2	MDKK	8,1
	45	44	MAD Arkitekter *	NOR	17	66	59	71,2	MNOK	7,4
	46	39	CUBO Arkitekter A/S	DAN	17/18	64	66	94,1	MDKK	12,6
	47	58	Lundgaard & Tranberg Arkitekter A/S	DAN	16/17	63	52	126,0	MDKK	16,9
	48	42	Rubow Arkitekter A/S	DAN	17	62	61	58,1	MDKK	7,8
	49	51	Kullegard Arkitekter A/S	DAN	16/17	62	55	62,4	MDKK	8,4
	50	57	Arcasa Arkitekter AS	NOR	17	62	52	115,3	MNOK	12,0

(*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

AB = Medlem i Arkitektbedriftene, Norge FRI = Medlem i FRI, Danmark RIF = Medlem i RIF, Norge
SKOL = Medlem i SKOL, Finland STD = Medlem i STD-företagen, Sverige

MORE GLOBAL GROWTH FOR DANISH CONSULTING ENGINEERING COMPANIES AS GROWTH IN THE DANISH MARKET IS SLOWING DOWN

In 2017, the Danish consulting engineering industry's revenue increased slightly from EUR 1.77 billion (DKK 13.2 billion) in 2016 to EUR 1.78 billion (DKK 13.3 billion) in 2017, a mere 0.6 percent increase. The average profit margin (EBIT) for consulting engineering companies was 6.7 percent, thus a decrease from 2016 where the profit margin concluded at 7.1 percent. However, the industry has consistently for five years achieved a profit margin higher than 6 percent for 5 years. This is a historic level of profitability.

Looking at the industry from a global perspective, exports account for 19.8 percent of the revenue in 2017, an increase from 18.7 percent in 2016 and 17.4 percent in 2015, hence the global market represents an increasingly bigger share of the Danish consulting engineering companies' total portfolio. Moreover, the international subsidiaries of consulting engineering companies with a Danish HQ improved their revenue by 2.5 percent in 2017 as revenue increased from EUR 1.57 billion (DKK 11.7 billion) in 2016 to EUR 1.61 billion (DKK 12.0 billion) in 2017.

In total, the Danish consulting engineering firms generated EUR 3.39 billion (DKK 25.3 billion) in global revenue in 2017, compared to EUR 3.33 billion (DKK 24.9 billion) in 2016, a 1.3 percent increase in global revenue, mainly due to an increase in exports and in revenue generated by international subsidiaries. Revenue generated by exports and in foreign subsidiaries accounts for 57.9 percent of global revenue in the industry. Danish consulting engineering firms employed approximately 27,600 staff globally, of which 14,800 staff were employed in foreign subsidiaries and 12,800 staff were employed in Denmark. A different perspective of the internationalisation of the Danish consulting engineering industry is that international firms, with HQ outside Denmark, have an increasing presence in the Danish market, Sweco, Atkins (SNC-Lavalin) and Nor-

consult being the three largest in the Danish market.

Outlook

Overall the Danish economy is in good shape. The Danish Ministry of Finance expects GDP to grow by 1.8 percent in both 2018 and 2019. Residential investments are expected to rise by 7.0 percent in 2018 and 5.4 percent in 2019. In recent months, the expectations for 2019 have been adjusted downward in the government's "Economic Statement" due to stricter regulation on loan financing. Business investments are expected to increase to a historic high of 8.5 percent in 2018 caused by some big one-time investments within the shipping industry. This is followed by a substantial decrease to 2.2 percent in 2019. As public investments have been historically high in the past years, significant declines in public investments are expected in coming years: 3.4 percent of GDP in 2018 and 3.5 percent of GDP in 2019.

Turning the economic perspective to the Consulting Engineering industry, FRI's latest cyclical survey from October 2018 shows, that 38 percent of the industry expects an increase in their workforce over the next six months, whereas 16 percent expects a decrease. Regarding expected backlog over the next six months, 32 percent of the industry expects an increase, while less than 1 percent expect a decrease in backlog. Overall, the expectations are a bit less optimistic compared to FRI's cyclical surveys for the past two

years, as more companies have adjusted their expectations from an increasing backlog and workforce to an expected unchanged situation in six months. But generally, the Danish market for consulting engineering firms are healthy and robust with an expected profit margin of 6.4 percent in 2018.

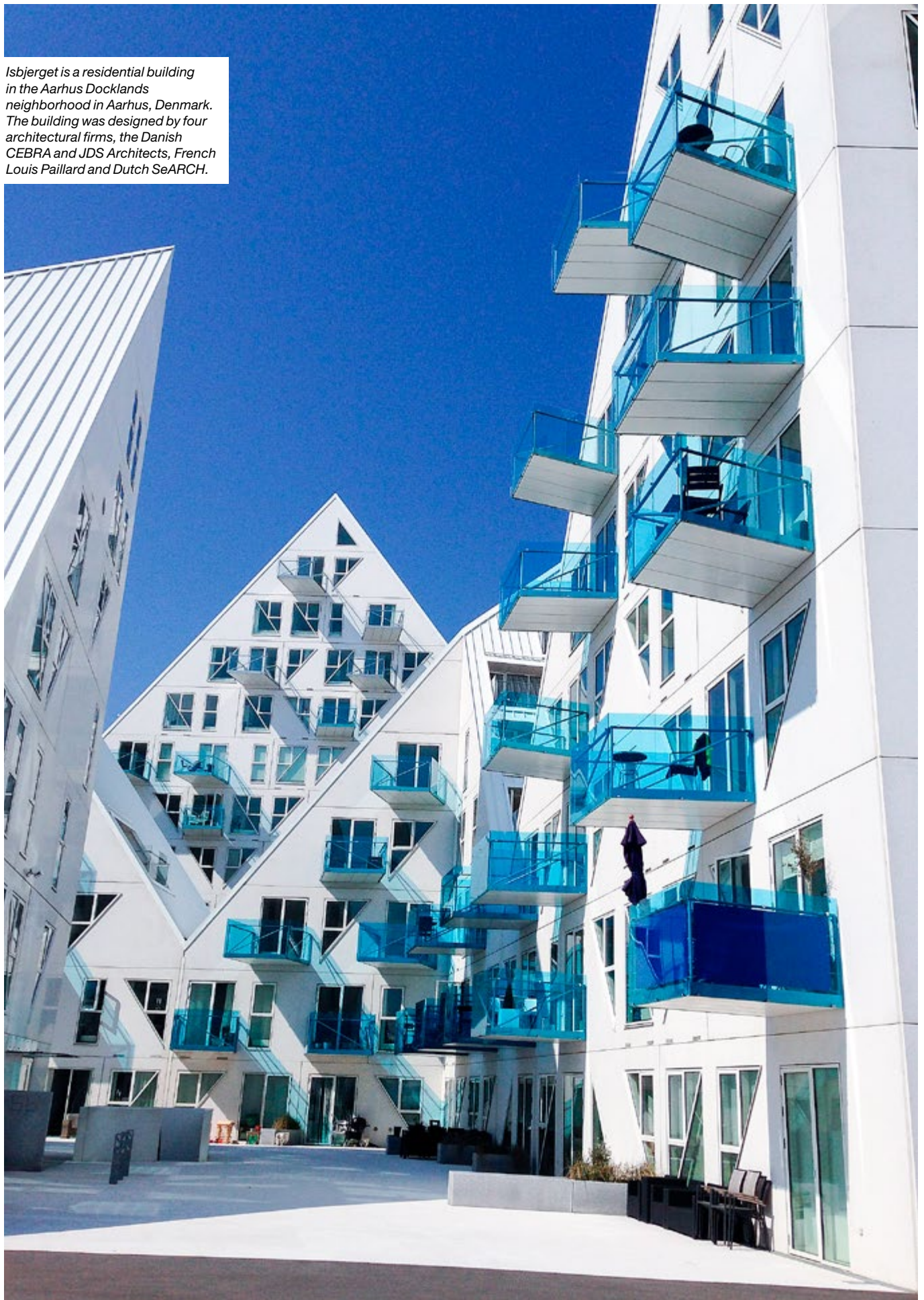
Revision of the General Conditions for Consulting Services

The General Conditions for Consulting Services has undergone a thorough revision in 2018 and a new set of general conditions called ABR18 will replace the old general conditions agreement (ABR 89) on 1 January 2019. The new general conditions have several consequences for the consulting engineering industry. Most significantly: the position of "the engineer" will change from trusted advisor to "a supplier of services". However, tenders and contracts will be much clearer on what specific services are required, and this increased clarity will be an advantage for all parties involved, including consulting engineering firms.

Declining investments and no plan for infrastructure

In the last few years, there has been decreasing investments in infrastructure, which has increased the pressure on the current infrastructure in Denmark. This in itself is a challenge. But what is more concerning is the lack of a new "national plan for mobility and infrastructure", as the national infrastructure plan "En grøn transportpolitik" (Denmark's green transport policy) from 2009 will be fulfilled by 2020. This visionary plan planned investments of EUR 12 billion (DKK 90 billion) from 2009 to 2020, whereas the Finance Bill for 2018 only allocates EUR 65 million (DKK 420 million) for road investments over the next four years. With no plan in hand, the needed investments in infrastructure will be delayed, which will increase congestion. FRI's hope is that the political parties will agree on a new long-term investment plan for mobility and infrastruc-

Isbjerget is a residential building in the Aarhus Docklands neighborhood in Aarhus, Denmark. The building was designed by four architectural firms, the Danish CEBRA and JDS Architects, French Louis Paillard and Dutch SeARCH.

ture in Denmark following the Parliamentary elections to be held in June 2019 at the latest.

Biggest ongoing projects – Copenhagen light rail and Femern Bælt

Currently two large-scale projects are underway in Denmark: the Copenhagen light rail project and the “Femern bælt” (Fehmarn Belt) connection – an immersed tunnel connecting Denmark to Germany. Regarding the light rail, the first sod was taken in 2018 and the project is expected to be completed in 2025. The light rail extends itself over 28 kilometres and has 29 stations. Regarding “Femern Bælt” the planned starting date for construction is early 2020 and the tunnel is expected to open for traffic in 2028. The immersed tunnel will contain a four-lane motorway, an emergency lane and a double track electrified railroad. The project also requires the surrounding infrastructure to be upgraded in both Denmark and Germany to accommodate increasing traffic due to the fixed link.

Company news Rambøll Denmark keeps growing organically and by acquisitions

With a revenue of EUR 762.5 million in the first half of 2018, Rambøll Denmark has increased its revenue by 4.4 percent compared to 2017. Looking at earnings before taxes (EBIT), Rambøll Denmark didn't perform as well as last year, as profit decreased from EUR 36 million to EUR 24.7 million in the first half of 2018. In February, Rambøll acquired ConStrada AS in Norway with 12 employees and later, MMG Ingenieurgeellschaft für Materialmanagement mbH in Germany. In April, Rambøll acquired DEG Signal Ltd. with 17 employees in UK followed, in early May, by the acquisition of Swedish RSM&CO with 63 employees. Looking at a few of the significant projects in 2018, Rambøll managed to deliver high profile projects such as a pioneering collaboration agreement with Stanford University to develop Dan-

ish water technology solutions to California's new groundwater program. In Denmark, Rambøll is designing Denmark's tallest residential building on the harbour front in Aarhus. In India, Rambøll delivers detailed design services and technical support for the construction of India's longest bridge. Lastly, Rambøll provides consultancy services regarding Cyprus' largest power station Vasilikos, which will undergo significant environmental performance improvement and preparatory works for fuel conversion to natural gas, aligned with plans to bring natural gas to Cyprus.

COWI is gaining momentum as revenue and profit increases substantially

In the first half of 2018, the COWI Group increased its revenue to EUR 435 million which is an increase by 8.3 percent compared to 2017. Secondly, COWI managed to increase its earnings before taxes (EBIT) to EUR 20.7 million. This translates to an EBIT profit margin of 4.7 percent, which is a substantial increase from a profit margin of 2.9 percent in 2017. Conclusively in 2018 so far, COWI has increased turnover significantly which in turn leads to expectations of further improvement of profits compared to 2017. With an increasing backlog, COWI is expecting continuous growth for the rest of 2018. Furthermore, COWI is expanding by acquisitions as the organisation has dedicated more than EUR 134 million to acquisitions according to CEO Lars-Peter Søbye. The target of acquisitions is Scandinavia, Great Britain and North America. In April 2018, COWI acquired PB Teknik in Sweden, adding 25 employees to a total number of nearly 1,200 Swedish employees.

And more significantly, on 29th November 2018 COWI announced the acquisition of Arkitema, the largest domestic Danish architectural firm with 550 staff. A selection of the new major 2018-projects for COWI worldwide are the detail design of Mumbai Trans Harbour Link and the detail design of the foundation for a new

offshore wind farm in Changua, China. In Denmark, COWI landed the design of the greater Copenhagen light rail and main consultancy of the Baltic gas pipeline running through Zealand.

NIRAS continues its expansion nationally and globally

In the beginning of 2017, NIRAS merged with Alectia, which meant that NIRAS went from 1,400 to 2,100 staff. Throughout the year, NIRAS also acquired five minor companies in Sweden, Norway and the Netherlands adding another 115 employees to the workforce. Due to the merger with Alectia, NIRAS' revenue increased by 44.2 percent in 2017 to EUR 282.2 million. Looking at earnings before taxes, NIRAS ended at EUR 6.7 million which is less than in 2016 and mainly due to extraordinary merger costs. This major merger also affected NIRAS' profit which ended at EUR 2.73 million. In 2018, NIRAS continued its organic growth in addition to the acquisitions of companies that fit NIRAS' culture and strategy. NIRAS is focused on further expanding in Scandinavia. Of larger projects, NIRAS landed the proton center (particle therapy) at Radium Hospital in Oslo, the railroad project “Reinsvoll Kryssingsspor” with Bane NOR in Norway and a complete redesign of the socially disadvantaged housing area Vollsmose in Denmark.

Sweco Denmark is off to a great start in 2018

Sweco Denmark increased its EBITA-margin from 7.3 percent in 2017 to 9.4 percent in the first half of 2018. A very notable acquisition by Sweco Denmark was the acquisition of the Danish architecture company “Årstidernes Arkitekt” in the beginning of January 2018. Sweco Denmark added approximately 250 employees to its organisation, going from 1,100 employees to 1,350 in 2018. This also means that the total Sweco Group added more architects to its already substantial portfolio with 1,200 architects employed globally at Sweco Architects. Of larger projects, Sweco Den-

INTERVIEW
IB ENEVOLDSEN
 MANAGING
 DIRECTOR,
 RAMBOLL
 DENMARK

“GLOBALISED PROCESSES AND NEW EXPERTISE ONBOARD”

The future success of the engineering consultancy industry depends on increased productivity and the ability to co-create, globalise, digitalise and take new expertise on board. Ib Enevoldsen, Managing Director for Ramboll, Denmark's largest consultancy, is optimistic on behalf of the industry.

As the engineering industry becomes more international and consolidated, large consultancies are facing interesting challenges. Globalisation means that consultancies in Denmark are subject to increasing competition from companies and contractors from abroad. In fact, Italian contractors have recently won contracts in Denmark worth over 10 billion DKK and this is a trend that we are seeing across the Nordic region.

One significant challenge we are facing is that of productivity. Reduction of transaction costs and digitalisation in the value creation chain

Ib Enevoldsen, Managing Director, Ramboll, Ramboll Denmark

are keys to success according to Ib Enevoldsen, Ramboll's Managing Director in Denmark.

“Projects are becoming increasingly complex. Because of this, it is a clear advantage for us to employ and integrate a wide range of expertise. Many of our clients

demand holistic solutions, and companies that can provide a wide range of professional skills inhouse – from management consultancy to architecture and digital innovation to sustainability knowledge – have a definite advantage,” says Ib Enevoldsen.

Design and modelling can in principle be carried out anywhere in the world and this trend will increase further in the years to come. We are fully embracing this trend to succeed, Ib Enevoldsen continues.

Increasing productivity through broader collaboration.

Ib Enevoldsen suggests that engineering consultancies take on the role as co-creators instead of purely being project providers. As co-creators companies need to recruit more employees from backgrounds outside the traditional engineering disciplines – such as stakeholder managers, reality experts and even anthropologists.

Danish consultancies are in a strong position when it comes to working on solutions together with stakeholders, but we need to be aware of the increasing importance of good stakeholder dialogue and ensuring that society is involved in the projects we facilitate.

“This level of client involvement reflects a fundamental shift in the industry - from a more technocratic approach to something more humanistic. The automation of some of our work will allow us to use more time productively with clients and ‘co-create’ projects.”

Ib Enevoldsen is optimistic on the future development of the engineering consultancy industry, even though we need to take more risk.

“I believe that a disruption type change revolution that has had such a profound effect on other industries will not be forthcoming. Clients does with all the wealth we see in the world demand creative solutions in both the shaping process and as a result. A 100% digitalisation of our business will not happen; however we will experience huge changes.”

mark is to design waste water solutions in Sri Lanka, which protects coastline and marine life and to design a new school for journalists in greater Copenhagen.

MOE is continuing their growth plan by expanding abroad and by acquisitions

2017 was once again a great year for MOE with EUR 72.5 million in revenue – an 11 percent increase compared to 2016. Due to two acquisitions in 2017, MOE experienced a slight decrease in both earnings before taxes (EUR 4.2 million) and after taxes (EUR 2.35 million) compared to 2016. In 2017, MOE acquired a company that had previously been a partner in the Philippines with more than 100 employees. This was followed by an acquisition of the Danish consulting engineering company “Nielsen & Risager” with 30 employees. Following MOE's growth plan, they also

bought a smaller Danish consulting engineering company “Lars Lindgaard” in the beginning of 2018 adding six employees to their workforce. With these acquisitions, MOE has strengthened its position on the Danish and Philippine market. The acquisitions of 2017 and 2018 means that MOE now spans more than 800 employees and still grows organically due to an increasing order book in 2018 in addition to the acquisitions. Of large scale projects, MOE is currently building the Panda house in Copenhagen Zoo and is a part of the greater Copenhagen light rail project.

Orbicon had a challenging 2017 but expects to be back on track in 2018

Looking at the key performance indicators, Orbicon had a challenging 2017. Revenue decreased by 6.8 percent to EUR 65.4 million and, for the first time

since 2010, Orbicon experienced a deficit both before and after taxes. The deficit is mainly due to impairments on a couple of challenging projects, a majority of which will be completed in 2018. Taking these projects out of the equation, the expectations for the remaining project portfolio in 2018 looks much brighter. In September 2017, Orbicon hired new CEO Per Christensen followed by a new CFO, technical director and building director who have initiated several business and structural initiatives to improve customer focus, sales and project execution. Orbicon has made no significant acquisitions in 2018 but has strengthened its position in the North Atlantic with subsidiaries in Greenland as well as Iceland.

Atkins Denmark – Now a part of SNC-Lavalin

Atkins Denmark holds 470 employees which represents 3 percent of Atkins

globally and 1 percent of the SNC-Lavalin concern. As Atkins is adjusting to be part of SNC-Lavalin Group, the annually reporting has been adjusted to calendar year, with 2017 being a transitional year containing only 9 months. As of this revenue in Atkins Denmark landed at EUR 40.8 million in 2017, which is a decrease from 50.1 million in the fiscal year 2016/2017. Adjusting for shorter account year in 2017, Atkins Denmark experienced an 8.6 percent growth in revenue. Similar story can be told regarding profit, as Atkins Denmark had a profit at EUR 3.4 million in 2016/2017 and EUR 2.3 million in 2017. Looking solely at profit margin, Atkins Denmark gained momentum in 2017 going from 6.7 percent in 2016/2017 to 7.2 percent in 2017, partly by delivering on some of Denmark's most important infrastructural projects. Examples of projects are the Danish pioneer project with driverless busses in cooperation with Movia and Metroselskabet and expansion of the European railroad net Rail Baltica going from Helsinki to Warszawa.

Midtconsult changes name to ÅF Buildings Denmark in attempt to strengthen its position nationally

In 2017, Midtconsult became a part of the Swedish ÅF Group. In the wake of this, Midtconsult changed the company name in 2018 to ÅF Buildings Denmark. With this change of name, ÅF Buildings Denmark will interact closer with the Swedish ÅF Group to combine service across different sectors within ÅF. ÅF Buildings Denmark employs around 600 people in 2018. With the ambition of becoming one of the three biggest consultants in Denmark within the building sector, ÅF Buildings hired new CEO Martin Venning Kjær in September 2018. In early 2018, ÅF Group also acquired Gottlieb Paludan Architects in Denmark, which added 90 employees to the total number of 600 employees.

EKJ continues to grow at slightly slower pace

EKJ continued growing in 2017 as turnover hit EUR 27 million, which is a minor increase compared to 2016. The result before taxes (EBIT) ended at EUR 1.83 million which is less than in 2016, but with a profit margin at 5.5 percent after taxes, EKJ made a solid foundation for further growth in 2018. Of large projects, EKJ has won the Danish Storstrøms bridge, a university hospital in the suburbs of Copenhagen, and Hamborg square in Copenhagen. Furthermore, as of 1 November 2017, EKJ acquired the offices of Balslev Consulting Engineers to strengthen its presence in West Denmark.

Norconsult expands as Norconsult Denmark takes over KAI

In September 2018, Norconsult Denmark acquired the Danish company KAI and thereby expanded its number of employees in Denmark from 150 to approximately 200. Norconsult Denmark is still growing organically, in addition to the acquisitions, due to an increasing order book in 2018. In the first half of 2018, Norconsult Denmark managed to increase both revenue and profit compared to 2017 and expects to increase both in size and in areas of business.

Henrik Garver, FRI

Jan Ove Hansen, FRI

About FRI

► The Danish Association of Consulting Engineers (FRI), founded in 1904, is a trade association for Danish consultancy firms providing independent consultancy services on market terms. FRI is a part of the Confederation of Danish Industry (DI).

Approximately 300 firms are members of FRI and, in total, they employ close to 28,000 staff in Denmark and abroad. The association is the only trade association for independent technical consultants in Denmark.

The objective of FRI is to support its member firms by contributing to improving their business conditions, strengthening the industry's framework conditions, profiling the industry and increasing its recognition on national and international levels.

FRI is an association for firms. It focuses on business matters and has established good liaisons with authorities and other partners. The association attempts, as far as possible, to gain influence on the drafting of framework conditions and legislation affecting market conditions in the industry.

Internationally, the association is a member of FIDIC, and in Europe, it is a member of EFCA.

Henrik Garver, CEO, FRI (Danish Association of Consulting Engineers)

Jan Ove Hansen, Market analyst FRI

Address: Vesterbrogade 1E, 3rd floor
P.O. Box 367
DK-1504 Copenhagen V
Tel.: +45 35 25 37 37
Fax: +45 35 25 37 38
E-mail: fri@frinet.dk
www.frinet.dk

DE 100 STÖRSTA DANSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

	2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MDKK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MDKK	Koncernchef/VD
FRI	1	1	Rambøll Gruppen A/S	MD	17	10795,3	10607,7	12590	6412,6	Jens-Peter Saul, koncernchef. Ib Enevoldsen, vd Danmark
FRI	2	2	COWI Koncernen (förvärvat Arkitema, nov-18)	MD	17	6568,4	5939,0	7104	3650,0	Lars-Peter Søbye
FRI	3	3	NIRAS-Gruppen A/S	MD	17	2174,5	2078,0	2206	1258,0	Carsten Toft Boesen
FRI	4	4	Sweco Danmark A/S *	MD	17	1382,3	1096,0	1231	670,0	Dariusz Reza
FRI	5	6	MOE A/S	MD	17	587,2	531,4	693	326,4	Christian Listov-Saabye
FRI	6	7	Orbicon A/S	MD	17	490,7	522,3	592	204,2	Per Christensen
FRI	7	5	Atkins Danmark (SNC-Lavalin Group)	MD	17	465,2	579,4	621	222,5	Eva Charlotte Rindom
FRI	8	12	ÅF Danmark (inkl Midtconsult) *	PM	17	434,8	280,0	513	197,9	Martin Kjær
	9	10	Dansk Ingeniørservice A/S *	I	17/18	392,0	324,4	270	116,2	Michael Gadeberg
	10	9	Eltronic A/S	I	17	369,4	325,1	247	142,0	Lars Jensen
	11	13	BIG / Bjarke Ingels Group *	A	17	332,5	250,0	216	269,5	Sheela Maini Søgaard
	12	11	Arkitektfirmaet C.F. Møller	A	17	304,1	314,7	286	190,8	Klaus Toustrup
	13	14	Henning Larsen Architects	A	17/18	279,4	268,5	288	239,1	Mette Kynne Frandsen
	14	16	Graintec	I	17	231,5	205,8	53	113,6	Michael Mortensen
	15	17	Geo	I	17	228,8	204,1	199	205,3	Kim Sillemann
	16	15	ISC Rådgivende Ingeniører A/S	MD	17	218,0	219,0	234	199,2	Kjeld Thomsen
FRI	17	18	EKJ Rådgivende Ingeniører A/S	MD	17	194,7	197,9	227	170,3	Jørgen Nielsen
	18	28	Dansk Miljørådgivning A/S (DMR) *	Env	16/17	164,0	98,6	100	46,8	Claus Jørgen Larsen, Mikael Ejner Nielsen
FRI	19	21	OBH-Gruppen A/S	MD	17	161,7	141,8	153	78,5	Carsten Gregersen
FRI	20	29	NTU International A/S	CE, PM	17/18	149,0	95,7	61	121,0	Lars Bentzen
FRI	21	35	AlfaNordic ApS *	MD	17	141,8	80,7	64	24,1	Thomas Meldgaard Petersen
	22	19	Schmidt Hammer Lassen Architects K/S *	A	17	138,5	144,3	120	74,0	Bente Damgaard
	23	22	Kuben Management A/S	PM	17	138,1	130,5	129	80,0	Ulf Christensen
FRI	24	24	Søren Jensen A/S Rådgivende Ingeniører	MD	16/17	134,2	120,5	157	77,5	Frank Jensen
	25	34	3XN A/S	A	17/18	129,9	81,2	85	65,3	Jeanette Hansen
	26	26	Lundgaard & Tranberg Arkitekter A/S *	A	16/17	126,0	108,2	63	92,0	Peter Thorsen
FRI	27	39	Norconsult Danmark A/S	MD	17	105,3	73,6	103	89,9	Thomas Bolding Rasmussen
FRI	28	31	Oluf Jørgensen Gruppen	MD	17	103,5	87,4	122	58,6	Brian Thyregård Andreasen
	29	38	Process Engineering A/S	Enr, I	16/17	103,5	74,0	75	30,7	Poul B. Jakobsen
	30	30	Vilhelm Lauritzen AS	A	17	98,2	90,7	109	97,9	Gyrithe Saltorp
	31	27	CUBO Arkitekter A/S *	A	17/18	94,1	106,8	64	31,8	Peter Dalsgaard
	32	62	Tegnestuen Vandkunsten ApS *	A	17	92,4	46,1	72	34,3	Flemming Ibsen
FRI	33	32	Cunningham Lindsey	PM	17	88,9	84,3	81	51,7	Christian Leif Hansen
	34	25	PLH Arkitekter AS	A	17	88,8	110,2	81	35,9	Søren Mølbak, Søren Gunborg Olsen
	35	6	Erik Arkitekter (fd KPF Arkitekter)	A	17	86,7	87,7	99	62,0	Sine Juul Praastrup
FRI	36	49	AI-Gruppen A/S	MD	17	84,0	59,9	75	53,5	Jan Bruus Sørensen
FRI	37	33	Balslev Rådgivende Ingeniører A/S	MD	16/17	83,0	83,8	109		Henrik Rosenberg
FRI	38	37	Wissenberg A/S	MD	17	81,8	74,8	85	43,5	Lars Bendix Christensen
FRI	39	40	Ingeniør'ne A/S	MD	17	81,7	72,0	90	62,1	John Andresen
	40	41	COBE ApS *	A	16	75,0	66,4	86	27,0	Nina Mathiesen
FRI	41	61	Dines Jørgensen & Co A/S *	MD	17/18	72,0	47,0	58	26,7	Ole Rasmussen
	42	45	Mangor & Nagel A/S	A	17	68,9	63,3	87	33,6	Bente P. Andersen, Jakob B. Andersen, Torben Nagel
	43	57	Christensen & Co. Arkitekter A/S *	A	17/18	68,0	49,4	42	23,9	Vibeke Lydolph Lindblad, Michael Christensen
	44	51	Friis & Moltke A/S *	A	17	64,5	57,6	52	30,5	Palle Hurwitz, Jens Ole Bahr
FRI	45	92	OSK -Ship Tech A/S	CE, I, PM	17/18	63,1	29,6	38	20,9	Jacob H. Thygesen
	46	43	Kullegaard Arkitekter A/S	A	16/17	62,4	64,5	62	25,0	Thomas Kullegaard
	47	46	White Arkitekter A/S *	A	16	62,0	64,7	50	34,0	Frans Andersen
	48	67	Danielsen Architecture A/S *	A	17/18	62,0	43,7	32	18,2	Kasper Danielsen
FRI	49	55	Dominia A/S. Rådgivende Ingeniører	MD	17	61,4	53,5	58	20,7	Kjeld Christiansen
	50	106	Dorte Mandrup Arkitekter A/S	A	17/18	60,2	33,5	68	10,7	Frants Frank Nielsen
	51	42	K2 Management A/S *	PM	16/17	60,0	64,8	49	37,7	Lars Koue Hammershøj
	52	66	KANT Arkitekter A/S	A	17	60,0	43,9	60	37,8	Morten Stahlschmidt
	53	52	JJW Arkitekter A/S	A	17	59,7	56,8	77	29,0	Nina Kovsted
	54	47	Rubow Arkitekter A/S	A	17	58,1	60,9	62	28,5	Lars Bo Lindblad
	55	50	Ingeniørfirmaet Viggo Madsen A/S *	CE	17	57,7	59,0	41	31,1	Kim Clausen
	56	58	Rørbæk og Møller Arkitekter ApS	A	17/18	57,3	48,1	47	43,5	Nicolai Lund Overgaard
FRI	57	53	DGE Miljø- og Ingeniørfirma A/S	Env	17	55,9	55,4	71	19,3	Poul Erik Jensen
	58	44	H+Arkitekter (Hou & Partnere)	A	17	55,7	63,8	40	33,2	Rasmus Lund Klausen
	59	69	AN Group A/S *	I	17	55,6	43,3	30	15,6	Ole Okkels
	60	73	Creo Arkitekter A/S *	A	17	55,4	40,9	49	34,1	Henning Gammelgaard Andersen
FRI	61	105	Lyngkilde A/S Rådgivende Ingeniørfirma A/S	MD	17/18	55,0	26,6	39	22,0	Claus H. Larsen
	62	56	Viegand & Maagoe Aps *	I, Env	17	53,9	50,7	36	24,1	Søren Eriksen
FRI	63	99	Spangenberg & Madsen Rådgivende Ingeniørfirma A/S	MD	17	53,2	28,5	44	14,0	Michael Rasmussen
	64	72	Aart A/S	A	16/17	52,6	41,7	53	49,2	Torben Skovbjerg Larsen
	65	78	KHR Arkitekter AS	A	17	52,5	38,4	61	40,2	Lars Erik Kragh

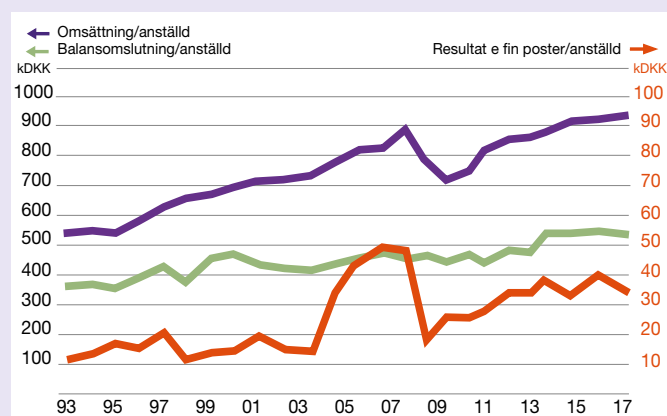
FRI = Medlem i FRI (Foreningen af Rådgivende Ingeniører). DA = Medlem i Danske Ark (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elektroteknik, M = VVS-teknik, I = Industriteknik, MD = Multi Disciplin. DA = medlem av Danske Arkitektvirksomheder

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MDKK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MDKK	Koncernchef/VD
66	70	Holscher Nordberg Architects A/S *	A	17	51,6	42,9	42	17,9	Mikkel Wiell Nordberg
67	71	Arkitektfirmaet Kjaer & Richter A/S *	A	17/18	51,5	42,0	41	24,1	Ole Madsen
68	64	Schönherr A/S *	A	17	51,3	45,1	50	15,8	Nina Jensen, Rikke Juul Gram
69	90	RAVN Arkitektur A/S *	A	16/17	51,0	30,8	33	12,9	Søren Sehested Ravn
70	60	Peter Jahn & Partnere A/S *	CE, A	17/18	50,8	47,5	32	14,0	Jacob Lemche
71	77	Eseebase A/S *	A	17/18	50,5	38,5	34	37,8	Per Østerby Klitte
72	85	SLA Arkitekter A/S	A	17	49,8	40,7	98	15,2	Mette Skjold
FRI	73	112 Strunge Jensen A/S *	MD	17/18	49,8	24,9	32	10,9	Jesper Strunge Jensen
74	91	ZESO Architects ApS *	A	16/17	48,4	30,0	45	17,0	Torben Juul Andersen & Claus Høeg Olsen
75	65	RUM A/S *	A	17/18	47,1	44,7	38	21,7	Marianne Kjerkegaard Kristensen
76	95	Signal Arkitekter ApS *	A	17	45,7	28,8	24	11,2	Birgitte Andersen
FRI	77	74 INUPLAN A/S *	MD	17	44,0	40,1	31	16,5	Kristian Lennert
78	79	LIC Engineering A/S	CE, Enr, M	17	42,7	37,6	39	15,9	Niels-Erik Ottesen Hansen
FRI	79	81 Brix & Kamp A/S	MD	17	42,3	36,4	46	33,2	Søren Jepsen
FRI	80	59 Hundsbaek & Henriksen A/S	MD	16/17	41,8	48,0	55	23,0	Niels Lerbech Sørensen
81	75	Knud E. Hansen A/S Naval Architects *	I	17	41,6	40,0	54	20,9	Finn Wollesen Petersen
82	96	Ingeniørgruppen Varde	MD	17	41,1	28,7	27	14,4	Henning Andersen
83	104	C & W Arkitekter A/S *	A	17/18	40,1	27,0	27	20,0	Christian Samir Alstrup Thuesen
FRI	84	122 LB-Consult A/S *	MD	17	40,0	21,4	29	9,0	Lars Bager
85	68	Emcon A/S	PM, CE	17	39,7	43,5	27	14,9	Jeppe Blak-Lunddahl
86	86	Designgroup Architects A/S *	A	17	38,9	33,6	23	7,5	Christian Giese
FRI	87	118 Tyréns A/S	MD	17	38,8	21,9	53		Jan Holsøe
88	83	Gehl Architects ApS *	A	16/17	38,6	36,2	29	17,5	Helle Lis Søholt, Henriette Vamberg Rasmussen
89	109	AK 83 Arkitektkontoret A/S *	A	17/18	37,8	25,6	18	15,7	Lars Levin Madsen
90	110	Nøhr & Sigsgaard Arkitekter a/s *	A	16/17	37,4	25,4	19	25,1	Lars Anker Clausen
91	48	Cebra Arkitekter A/S *	A	17	37,0	60,2	32	24,0	Kolja Jannik Nielsen
FRI	92	63 Gaihe A/S	MD	17	35,6	46,0	41	11,1	Jacob Ulrik Sachse
93	103	GPP Arkitekter *	A	17	34,7	27,4	29	22,0	Søren Madsen
94	108	TNT Arkitekter A/S *	A	17	34,7	25,6	29	12,3	Martin Beck Thiel
FRI	95	145 Holmsgaard a/s Rådgivende Ingeniører *	MD	17	34,7	15,7	24	13,8	Henrik Holmsgaard Larsen
96	84	Dissing+Weitling Architecture A/S *	A	17	34,1	36,0	38	24,0	Steen Savery Trojaborg
97	120	DOMUS arkitekter A/S *	A, PM	17	33,5	21,7	22	12,1	Henrik Hansted Jensen
FRI	98	88 Grue & Hornstrup Rådgivende Ingeniører A/S *	CE, E	16/17	33,5	32,9	21	18,0	Lars Grue
FRI	99	89 Viborg Ingeniørerne A/S	MD	17	32,8	31,4	37	23,7	Karsten Lindberg
FRI	100	97 D.A.I. Gruppen A/S	MD	17	32,8	28,6	36	22,2	Kim Heshe

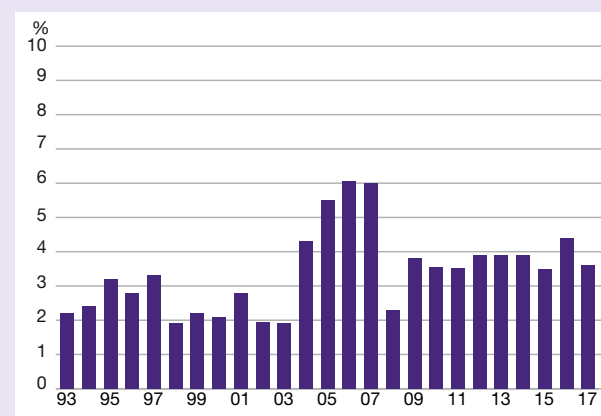
De 30 största danska koncernerna

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellanstora och mindre företagen. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagets omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31-100 i förteckningen ovan ökade omsättningen med 11 % 2017 till 3 799 MDKK (3 407 MDKK 2016). Antalet anställda minskade med 1,5 % till 3 407 (3 456). Omsättningen per anställd ökade därmed till 1 116 kDKK (föregående 986 k). Resultatet före skatt ökade till 67 kDKK/ anställd (65 kDKK). Räknat som vinstmarginal ger detta 6,0 % (6,7 %). Genomsnittlig balans per anställd var ca 531 kDKK (498 kDKK).

Vinstmarginal

Nyckeltal för de 30 största koncernerna 2017 (föregående år)

Omsättning/anställd	939 kDKK	913 kDKK
Resultat e fin post/anställd	34 kDKK	40 kDKK
Balansomslutning/anställd	537 kDKK	544 kDKK

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 6 % till 27 143 MDKK (25 619 MDKK 2016). Medelantalet anställda ökade med 3 %, till 28 911 (28 055). Omsättningen per anställd blev därmed 939 kDKK (föregående 913 kDKK). Resultatet före skatt blev ca 34 kDKK/anställd, en försämring jämfört med föregående år (40 kDKK). Vinstmarginalen för de 30 största företagen minskade därmed till 3,6 % under 2017 (4,4%). Genomsnittlig balans per anställd var ca 537 kDKK (544 kDKK).

ECONOMIC GROWTH IN NORWAY AND RISING INTEREST RATES – **WILL THE GROWTH CONTINUE?**

The Norwegian economy and corresponding willingness to invest has been increasing during the latter half of 2017 and throughout 2018. Norway, as a supplier of energy and raw materials, has experienced rising prices and good exports. Along with a significant stimulation of the economy through the use of public and state funds, the market for consultant engineers has been good. Significant funds have been invested in public construction projects and in new infrastructure. Moreover, funds have been allocated in order to catch up on the considerable maintenance backlog for older infrastructure and public buildings. This has been favourable to the industry and has led to a growth in turnover of 17% in the last three years.

The Norwegian economy is in line with other economies in a booming business cycle. The prognoses for growth in the mainland economy are calculated at a BNP growth of 2.3% in 2019. The prices of oil and gas are now on the way up. This has contributed to a stabilisation of investments in oil and gas activities. Moderate wage settlements combined with weaker exchange rates for the Norwegian krone contribute to improving conditions for other export businesses and competitive sectors. With an anticipated inflation rate of 2.5% in 2018 and 1.5% in 2019, falling levels of unemployment (3.7%) and an increase in BNP growth (2.3%),

the Norwegian economy is healthy. This indicates a good level of activity in the Norwegian economy and for Norwegian consulting engineers in 2019 and we also anticipate good activity in 2020 and 2021.

Norway, that has major, fluctuating and transient incomes from natural resources, established an oil fund in 1990. The oil fund (The Government Pension Fund) was established in order to combat an excessively high cost level and to stabilise domestic consumption. The market value of this fund in 2018 is anticipated to be in the region of BNOK 8500. This means that Norway is still a wealthy country with major opportunities. The state can therefore use the dividends from this fund to stimulate the economy and to maintain levels of employment. In 2019, it is expected that this stimulus will amount to BNOK 231. This will also mean that major investments will be made in sectors such as infrastructure (in particular roads and railways) energy and the environmental and public sectors at state and regional levels. Moreover, huge sums are being invested in health, schools and cultural buildings and a good level of investment is being maintained in the municipal sector. As a whole, this will mean a good market for planning and for our industry.

The consultancy industry in Norway – strong concentration, increased international competition and a need for improved earnings

The consulting industry in Norway has become more and more international, both in terms of ownership and competition in the Norwegian market. In 2018, approximately 38% of employees in RIF – Association of Consulting Engineers are wholly or partly owned by international consultancy groups. If we include international groups working in Norway that are not associated with RIF, this figure is even higher.

Activity in the market is characterised by the fact that the 6–7 largest companies have approx. 75% of the market – i.e. a significant market concentration. This has not led to weakened competition and the companies have experienced a relative downturn in turnover and profit per employee from 2014 to 2017. In 2017, pre-tax profits were on average approximately 5.5%.

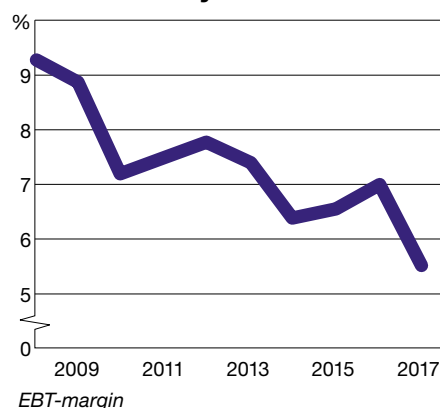
The market – good activity in the development of infrastructure and energy market: market is stable and good

The building and construction industry, viewed as a whole, has been experiencing continual growth from 2011. As of November 2018, the industry is anticipating stable, good activity in 2018 and 2019. Employment in the industry is expected to increase in 2018 and 2019.

Production in the building and construction market, apart from oil and gas, has increased by 28% in the period 2010–2018. In the same period the number of employees in the building and construction sector has increased by 50 000, to 235 000. For 2019 until 2020, production is expected to increase by an extra 4% per year.

The market for consultant engineers is growing and investments are expected to increase by 4% per year for 2019 and 2020. The construction market is expected to increase by 1% in 2019 and 2% in 2020. In

Developments in pre-tax profits for the industry in 2008–2017

INTERVIEW
ØYVIND
MORK
CEO ASPLAN
VIKAS

“BUSINESS MODELS HAVE CHANGED ... WORK IS BECOMING MORE AND MORE SEAMLESS IN THE VALUE CHAIN.”

The consulting engineering/architectural market is becoming increasingly consolidated and globalized. Larger companies grow bigger offering more services (competences) on more locations. Consulting engineers are integrating architects. Industrial engineers and consulting engineers are merging. The alternative seems to be remaining small and niched. Do you agree with this description?

The RIF industry in Norway has undergone a significant consolidation process during the last 10-15 years. The major interdisciplinary companies now represent approx. 70% of the market and this development is likely to continue. The tendency that major engineering companies also establish architecture has become particularly more prevalent in recent years.

What is the advantage of integrating more competences within the same organization?

Øyvind Mork, CEO Asplan Viak AS

The benefit of collecting all interdisciplinary competence within an organisation is that it is then possible to achieve a closer and more interactive work process. Specialist in each individual profession no longer sit individually and then coordinate once a week. Today, work is done steadily more in a model where it

is possible to see developments in other professional disciplines, at the very moment they are carried out. This leads to a completely different tempo and additional opportunities to test out alternative solutions. In addition, it makes the work more interesting as there is a greater opportunity to learn from other professional expertise.

How has an increasingly international market place changed the industry or company?

Internationalisation has in fact changed the industry less than many had initially believed. I believe that this is due to the fact that Norway is far ahead in the development of digital solutions. Digitalisation brings efficiency benefits that partially offset the difference in costs in various countries and world regions. However, we have to consider that the RIF industry, as with all other industries, will become an international arena to a far greater degree in the coming years.

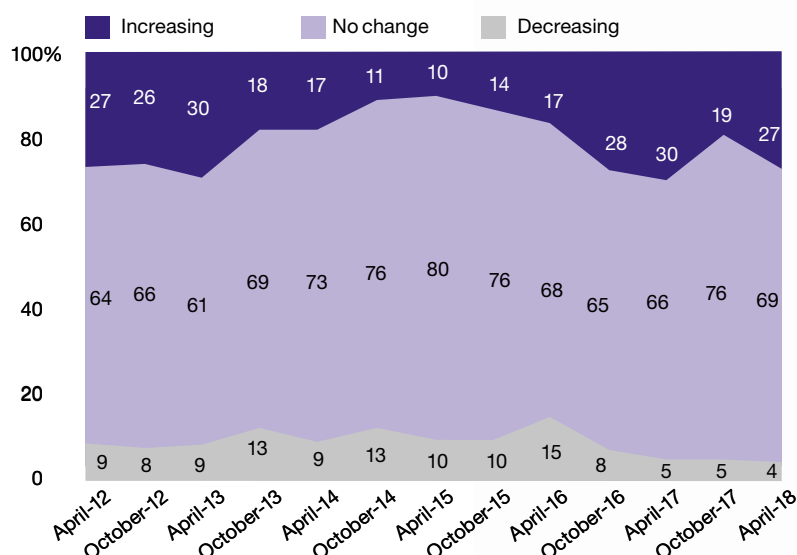
How have business models changed in the last 10 years? (Do you agree they have changed?)

Business models have changed, primarily in that work is becoming more and more seamless in the value chain. This means that project owners, planners, project engineers, contractors, suppliers and operating organisations have a need for closer cooperation.

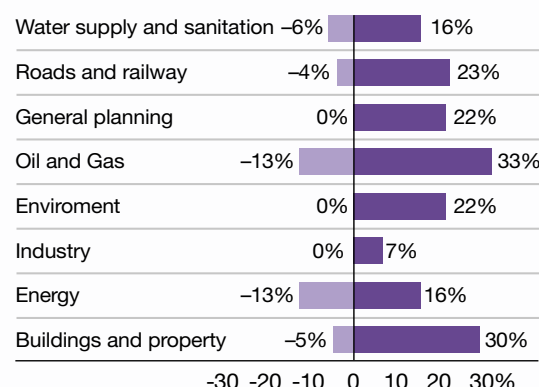
What are the main challenges for your company today?

The biggest challenge for Asplan Viak is to continually attract the best brains. Our industry sells knowledge and companies with the most able employees usually win bidding competitions. In order to attract the best, we have to build up a good culture in which employees develop and thrive. We must ensure that we participate in the most interesting projects - and we must of course be able to offer competitive terms and conditions. In addition, it is nice to find that young people in particular place major emphasis on values and the company is engaged in the environment and sustainability.

Expected order stock in 3 months 2012–2018

Expected change in order stock in 3 months per market segment

Development in companies' order reserves during the last six months distributed between business areas. The blue column indicates the share that has performed "better than forecast" while the grey column indicates the share that has performed "lower than forecast".

“THE MARKET FOR CONSULTANT ENGINEERS IS GROWING AND INVESTMENTS ARE EXPECTED TO INCREASE BY 4 % PER YEAR FOR 2019 AND 2020.”

Ulsholtveien 31 sits on a ridge at Furuset, with views toward Groruddalen and Lillomarka behind the new buildings. Architect: Haugen/Zohar Arkitekter AS.

the construction market (infrastructure), we anticipate an increase in activity in 2019 and 2020 of 13% and 10% respectively.

The number of employees in RIF companies, as of 2018 is approximately 12 000. This is an increase of 55% from 2010 to 2018. Companies are expecting continued growth in 2019 and expect to increase staffing by a further 4% in 2019.

Consulting engineers – anticipated developments in 2019 and 2020

Consulting engineers in Norway work to a major degree on planning and engineering in relation to the building and construction market. Market developments for consulting engineers are largely driven by major construction and refurbishment of infrastructure in Norway. This now the largest driver for continued growth. In addition, there has been a high level of activity within construction, driven in particular by public building projects in con-

nection with construction of academic institutions, health and care institutions and cultural buildings. We anticipate a good and growing market in 2019 and 2020.

RIF companies' expectations regarding changes in order reserves as of the summer of 2018 show the same trend. The order reserve has improved since the autumn of 2017.

Consulting engineers – challenges

Despite a good and expanding market from 2010–2018, earnings in companies have fallen in the same period, and in 2017 the industry achieved an average pre-tax profit of approx. 5.5%. In a historical perspective, this is one of the poorest results that the industry has achieved.

Strong growth in the industry, combined with increased risk and level of conflict in the building and construction industry in general are largely the reasons for this development. Contract

strategies of the major developers in the building market – particularly the construction market – are increasingly based on turnkey contracts. The major turnkey contractors have taken on greater and greater risk that they then try to pass on to consultants. Particularly on larger infrastructure projects, this has led to insufficient profitability for the industry.

Other reasons for low profitability are high transaction costs and public authority clients' focus on hours and hourly rates – and not on value. This has now resulted in RIF promoting the Best Value method, which is now beginning to spread via a number of pilot projects. Nye Veier and several municipalities have tested out the model with extremely good results. The most recent best value contract from Nye Veier is for the E6 Kvithamar–Åsni Trøndelag, for BNOK 5.3. Like others, they have had documented and experienced that by focusing on contractors' and consultants' com-

PER KRISTIAN
JACOBSEN, Managing
Director, Norconsult:

“Norconsult is presently experiencing a strong market with a high level of activity within most market areas. We have quite a number of major, interesting ongoing and impending projects, such as the new E39 Kristiansand West-Mandal East, new Bodø airport, fjord crossing E39 Bjørnafjorden, town development and project planning in Bispevika in Oslo and New Hammerfest Hospital. Norconsult has won several major contracts in recent years, both alone and together with strong cooperating partners. We also consider the coming year to be favourable in terms of the market and opportunities.”

CHRISTIAN NØRGAARD
Madsen, Group Chief
Executive, Multiconsult:

“The market for Multiconsult Group’s services within consultancy and architecture is improving within all our business areas in Scandinavia. Good macro conditions and rising oil prices have contributed to greater optimism and willingness to invest in the Norwegian market, whilst investments within transport and communications have increased to a good level. The challenges lie in finding how we can increase profitability on projects with high volumes and prioritise profitable projects within a large number of projects.”

WATER AND ENERGY. The need to develop trade and industry, increased energy prices and the demand for renewable energy has resulted in the planning and implementation of several exciting projects. Investments are being made in new hydroelectric plants, older generating plants are being refurbished and new small-scale generation plants are being constructed in order to increase the capacity for renewable energy. In 2019 and 2020, approx. BNOK 13 per year in new wind, gas power stations and hydroelectric systems along with power lines and cables. Grid capacity for the transport and export of energy is being increased and almost BNOK 160 is being invested over a 15-year period in order to secure safer and higher capacity power distribution in Norway and to Europe.

CULTURAL BUILDINGS. The new National Museum, the new Munch Museum and a new main library in Oslo are under construction. In addition, several large state, county and municipal cultural centres are being planned and constructed throughout the country.

NEW GOVERNMENT BUILDINGS. After the terrorist attack on the government and ministerial buildings, a major, comprehensive planning process has been started to construct completely new government buildings in Oslo. This is calculated to cost over BNOK 10 and planning has started in 2018.

INTERNATIONAL PROJECTS. Almost 40% of employees in Norway work for companies that are owned by foreign consultancy groups, primarily serving the Norwegian market.

An attractive domestic market, with lower ethical and commercial risks along with a high cost level for consulting engineers from Norway has resulted in that Norwegian consulting engineering companies have been less active in international enterprises. The export stake, which represents approx. 5% of turnover, is stable.

bined competence and value creation, this has led to more value for the client and user, in addition to fewer conflicts.

Some exciting projects

RAIL AND ROAD. The largest new individual project in the coming years within transport and communications is a new railway line in Østfold, to be followed by Vestfold. BNOK 55 will be invested, with an anticipated start-up for planning and construction in 2020. Other projects are Sandbukta – Moss, with start-up planned in 2019, with a framework of approx. BNOK 7.2, Eidsvoll-Hamar BNOK 8.0 and Drammen-Kobbervikdalen BNOK 6.7. A corresponding rail project is planned between Sandvika and Hønefoss – (Ringerike Line), where a new railway and parallel motorway is to be built. The project is estimated to cost BNOK 27. This is presently in the planning phase.

In addition to this, there are ongoing investments in tramways and rail to im-

prove punctuality and increase capacity in order to serve a growing population in and around the larger towns and cities. Fornebu line in Oslo with a cost framework of BNOK 13.8 are examples of larger projects presently at the planning stage. Start-up for the project is in 2020.

A number of major motorway projects are also in the planning and construction stage, with focus on major road, bridge and tunnel projects designed to link regions and reduce threats posed by avalanches and land/rockslides. Examples of larger projects that are presently in the planning phase, where construction works are expected to begin in 2019 are several stretches of the European highways E6 and E18 where investment totals approx. BNOK 60. The largest projects are E39 Molde-Vestnes BNOK 11.6, E39 Rogfast BNOK 10.5, E6 Ulsberg-Melhus BNOK 10.2, Rv 555 Sotrasambandet BNOK 8.4, and E6 Moelv-Øyer BNOK 8.0.

OPTIMISM AND GROWTH IN NORWAY

About RIF

► RIF is the industry organization for approved consulting companies in Norway. RIF companies encompass both consulting engineers and other professions and the activities of members are largely associated with the building and construction market. In 2018, RIF has 160 member companies, with approximately 12,000 employees and represents approximately 70% of the independent consulting engineer industry in Norway.

RIF is the member companies' tool for creating the best possible commercial terms by working for improved framework conditions: Politically, financially and in relation to assignment providers.

RIF prioritises the follow-up of framework terms and conditions for member companies. There has been special focus on regulation changes, predictable financing, appropriations, National Transport Plan, standardisation processes including the use of standard contracts, procurement of engineering and consultancy services, execution models and implementation of public procurement.

Companies in the building and construction industry in Norway employ considerable resources in drafting baseline industry contracts managed by Standard Norge. Project owners, contractors, consultants and others participate in this work. It is part of the established arrangement that contracts being drawn up shall be used in their current form. However, RIF regularly experiences that many project clients - particularly among the more than 400 municipalities - do not use industry contracts or apply significant deviations from these. RIF therefore follows up all deviations it becomes aware of, via enquiries to these project clients. The large majority of project clients amend these deviations after RIF has contacted them.

RIF has the aim of being a contributor to policy formulation and knowledge source in the public discourse. RIF therefore uses the media to draw attention to and to raise the industry's profile as a central contributor to policy formulation for future-oriented

Liv Kari Hansteen,
RIF

Clas Svanteson, RIF

and cost-effective solutions. The political influence takes a starting point in the proposals in the RIF report «State of the Nation» that shows a need for renewal and maintenance in public building and infrastructure. In addition, certain objectives have been set associated with important social drivers such as climate challenges, sustainability and digitalisation. In addition, increased visibility is used to increase knowledge in society concerning the role of members, competence and value creation, particularly within sustainable and robust climate-related solutions, fully digital projects and lifecycle costs.

RIF also highlights members' competence by, among other things, giving awards. The level of RIF's "Young Consultant of the Year" candidates and winners has been so high in recent years that they have also been given either honourable mentions or won the European Federation of Consulting Engineers Associations (EFCA)'s YP award.

RIF is a member of EFCA and FIDIC.

Liv Kari Hansteen, Managing Director, RIF
Clas Svanteson, Manager RIF insurance services

Address: Essendropsgate 3
Boks 5491 Majorstuen
NO-0305 Oslo
Telephone: +47 22 85 35 70
Telefax: +47 22 85 35 71
E-mail: rif@rif.no
www.rif.no

– We had thought the growth in Norway would level off, but the graphs are still pointing upwards, says Egil Skavang, CEO of the Association of Consulting Architects in Norway. The final figures are not ready yet, but everything indicates the turnover growth continued through 2017 as well.

– “Concerns that the Norwegian banks would increase their interest rates has resulted in a decline in the housing construction rates, leading to a somewhat weaker growth in the housing market for architects in 2017. Municipal planning work, on the other hand, is showing promising growth, and we also see that the number of people buying a second house is increasing once more – especially in Oslo, where there is a significant rental market. Public buildings account for a large proportion of the growth in Norway, where amongst other things several hospitals and university buildings are being constructed. While there has been a decline in the housing development market for architects, the number of construction projects for public buildings has increased. The transportation sector is also experiencing significant growth; however, these projects usually fall to entrepreneurs and advisers rather than architects”, says Skavang

Several prestigious projects are underway

The restoration of the government quarter of Regjeringskvartalet in the wake of the terror attack on 22 July, 2011 is one of the largest construction projects in Norwegian history. The competitive tender was won by Team Urbis, headed by Nordic – Office of Architecture and including Rambøll, SLA, Bjørbeck & Lindheim, Asplan Viak, Haptic

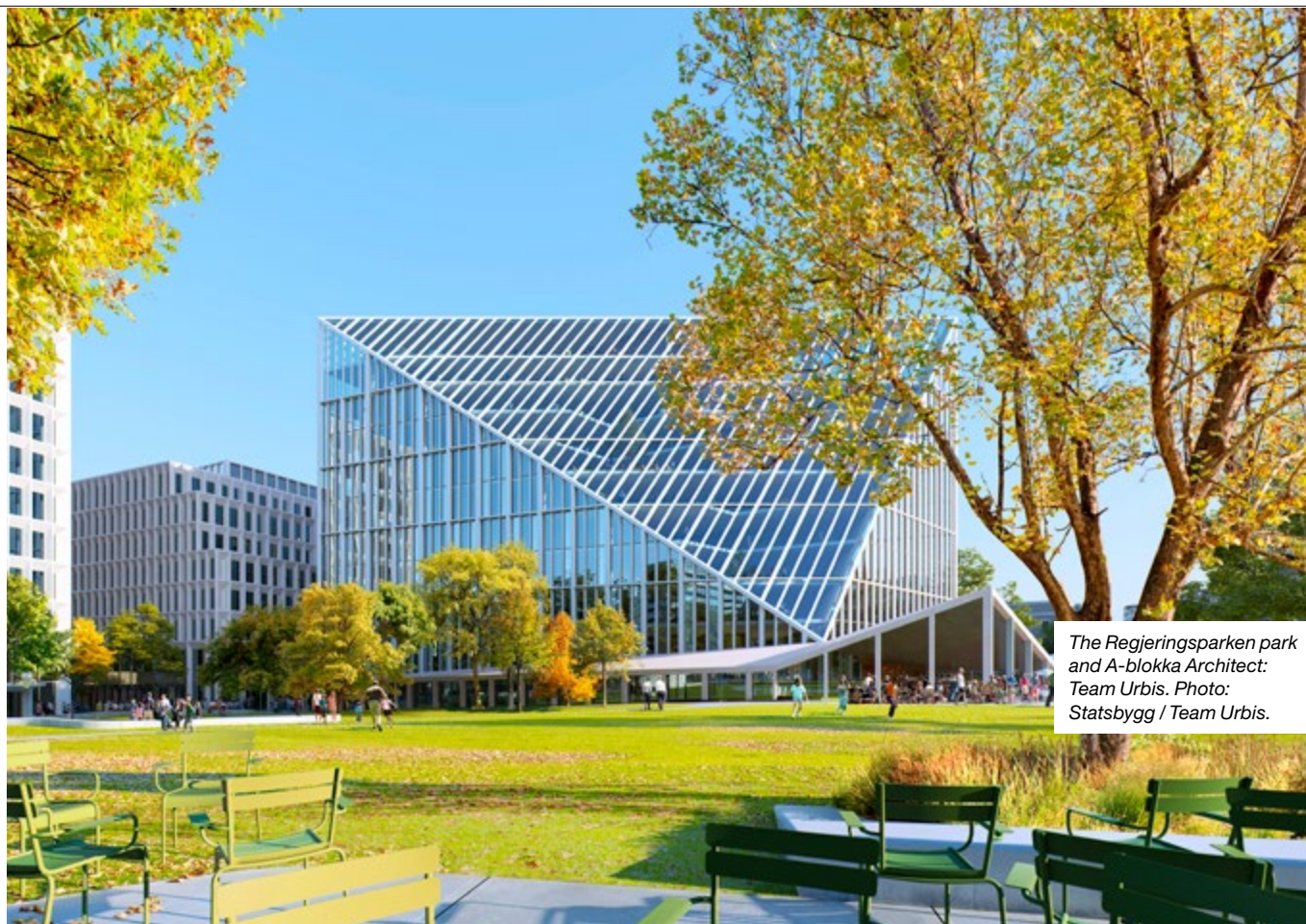
Continued increased concentration in the industry; 2018 is characterised by consolidation and strengthening of competitive ability

In Norway, there is a major concentration in the industry with six larger consulting enterprises. These now have over 75% of all employees in RIF. Growth in 2018 is largely characterised by organic growth. RIF companies have been good at hiring newly qualified engineers, scientists, social scientists and architects. We have seen some acquisitions; how-

ever, these are not characterised by re-structured strategies in the industry. These have been acquisitions designed to bolster professional skills and/or local and international market positions.

Some interesting acquisitions and mergers in 2018:

- Norconsult AS has purchased 100% of the Norwegian architect firm Nordic – Office of Architecture, with approx. 200 employees in Oslo.
- WSP Norge AS has purchased the company UnionConsult AS in Oslo, with approx. 65 employees.
- The acoustics firm Brekke & Strand AS has purchased and merged with Sinus AS, with approx. 20 employees.

The Regjeringsparken park and A-blokka Architect: Team Urbis. Photo: Statsbygg / Team Urbis.

Perspective view of the life sciences building at the University of Oslo Architect: RATIO arkitekter. Photo: RATIO/Statsbygg

INTERVIEW
SIRI BAKKEN
ASSOCIATION
OF CONSULTING
ARCHITECTS
(CHAIRMAN),
OSLO WORKS
& NTNU

“I THINK WE ARE GOING TO SEE A MORE FORMALIZED REQUIREMENT OF PROCESS EXPERTISE IN PROJECTS”

The consulting engineering/architectural market is becoming increasingly consolidated and globalized. Larger companies grow bigger offering more services (competences) on more locations. Consulting engineers are integrating architects. Industrial engineers and consulting engineers are merging. The alternative seems to be remaining small and niched. Do you agree with this description?

I agree.

What is the advantage of integrating more competences within the same organization? And what are the challenges associated with this?

There are definitely many benefits to collecting different types of skillsets in the same organization and/or under the same roof. Our industry is interdisciplinary in its nature, in its process development, its production processes, and its social mission, and we should therefore consciously work to facilitate and create good meeting places and cooperate across the traditional disciplines.

This trend is on the one hand a logical consequence of the need for further professionalisation. However, to society at large, the fact that this may create less diversity

Siri Bakken, Chairman in The Association of Consulting Architects in Norway, partner in Oslo Works and professor at NTNU/Department of Architecture and Planning, Faculty of Architecture and Design

in the market can also represent a challenge. We see a clear trend in calls for multidisciplinary project alliances in both larger, medium-sized and smaller projects. Companies that for various reasons are small, and perhaps even wish to remain small, may have very high levels of expertise and offer exciting innovations. Yet whereas the larger companies tend to prefer in-house

expertise in their project groups, the smaller ones are facing significant challenges in terms of making themselves visible on the market.

How have business models changed in the last 10 years?

Business models are changing. On the one hand we see, as mentioned above, a greater call for greater alliances in projects and during the projecting phase. On the other hand, we also see an increasingly clear shift towards more value-based acquisitions and a wish for increased value creation as part of the processes. I consider this a positive trend.

Vast expertise is involved in the processes ranging from the initial project conception to the completed construction project, and much additional knowledge is generated along the way. New contract types are developed, where contractors are involved at an earlier stage in the process, enabling us to have an interdisciplinary teamwork process right from the early concept stage. Collaborative processes, where the client, authorities, project group, users and other stakeholders in the local community come together to find good solutions and obtain broad ownership, is becoming more common across Norwegian municipalities.

We should call for getting even

more out of these processes. Both the project itself and everyone involved should be left with added value which goes beyond the original function requirements and performance targets. This could be a matter of various types of measurable benefits, but also things like, say, positive behavioural changes or innovations that are shared and utilized by larger groups of people.

I think that the public sector should also, at least for larger projects, set requirements for having a percentage of the construction cost set aside for research. This would create a systematic approach to the development of skills and expertise which could revolve around things like material innovation, construction, new process methods or outstanding and engaging architecture.

What changes in the industry do you expect we will see in the coming five years?

I think we are going to see a more formalized requirement of process expertise in projects; that is, interdisciplinary process managers who are specialized in bringing people together in engaging workspaces (also under great time constraints!) and seeing opportunities for value creation – not only within the industry's own goals, but also in terms of a broader social perspective. For it is only through seeing the significant potential the various processes and projects have in terms of being an arena for innovation, that we can bring the industry to the next level.

Architects, COWI, Aas-Jakobsen, Scenario interiørarkitekter and Per Rasmussen. Nordic - Office of Architecture has also been behind other major projects such as Gardermoen Airport and the world's largest airport in Istanbul. The new government quarter will be a dignified physical representation of Norwegian democracy, with beautiful architecture, friendly urban spaces and innovative work areas.

– When it comes to other major pro-

jects, I would also like to mention the life science building, Livsvitenskapsbygget, at the University of Oslo, says Skavang. This building, with its advanced equipment, will become a resource for the entire Oslo region, and will be a hub for interdisciplinary cooperation which can help to address major social challenges linked to public health and the environment. The proposal called “Vev” won the tender, and the project group is comprised of Ratio

arkitekter AS (PGL / ARK), Erichsen & Horgen AS (RIEn / RIM, RIV), MOE A/S (RIB), Ingeniør Per Rasmussen AS (RIE) and architect Kristine Jensens Tegnestue AS (LARK).

Optimism among the architectural firms

Every six months, the Association of Consulting Architects in Norway conducts a survey among their members. The report on forecasted economic activ-

“WE HAD THOUGHT THE GROWTH IN NORWAY WOULD LEVEL OFF, BUT THE GRAPHS ARE STILL POINTING UPWARDS.”

ity for the second half of 2018 indicates that Norwegian architectural firms have high expectations for the future. However, the forecast center Prognosesenteret assumes that the market for the architects will level off in 2019, and continue to decline slightly.

High expectations for future turnover and an increase in the number of employees serves to boost the forecasted economic activity. There is also a great deal of optimism nationwide when it comes to hiring new staff, and the highest expectations for new orders are above all linked to housing, public buildings and planning.

The number of upcoming projects has increased, particularly among large and medium-sized architectural firms, and the proportion of firms experiencing growth is greater than the proportion which is downsizing. The number of new appointments in the architect industry has increased most in Oslo and in Western Norway, the latter having seen an upsurge in the upcoming projects in the past six months. “This is probably mainly due to the fact that the Western Norway region is experiencing an upsurge after a period of decline in the oil industry, while several major projects are being initiated in Oslo”, says Skavang.

Norway is a leader in digitalization processes

–“The BIM system (Building Information Modeling) is actively used in the project planning for Norwegian construction projects. These processes are also subject to modernization, and we see that IDP (Integrated Project Delivery) and VDC (Virtual Design and Construction) systems as well as various forms for collaborative contracts are tested on a large scale. In May 2017, we conducted a survey to map the architectural industry’s expertise in and use of BIM. We found that an entire 96 percent of the respondents use BIM in their construction processes. This may be part of the reason why Norway is leading the standardization work for BIM both in CEN and ISO”, says Skavang.

About Arkitektbedriftene

► **Arkitektbedriftene i Norge (The Association of Consulting Architects in Norway)** is the industry and employers’ organization for firms with practicing Architects, plus landscape and interior Architects in Norway.

As an association of consulting Architects, we will actively contribute to Norway having a qualified and competitive architectural industry that takes corporate social responsibility and provides services that meet the needs of the market and construction projects.

The association shall:

- Provide tools and services that help increase business profitability
- Stimulate and follow up research and development for architecture and engineering
- Through our influence and our courses, assure top international quality in Norwegian architectural education
- Have an open, active and modern communication with our surroundings

In order to achieve these goals, The Association of Consulting Architects in Norway embraces three strategies regarding:

- The project Architecture creating value
- The future architectural market
- The future architectural firm

Some numbers:

As of January 1, 2018, 591 architectural offices/527 architectural firms are members

Average payment for all cohorts

Statistics 2017	Number	Annual income NOK	Average examination year
Master	1869	724181	2002
Bachelor	181	625253	2003
Vocational school	102	598608	1994
Other	103	599594	1993
Total amount	2255	704870	2002

On the agenda for 2019

Among the important issues the Association of Consulting Architects in Norway will work with in 2019, is the EFTA Surveillance Authority’s (ESA) ban on local accreditations for the construction industry. The Norwegian Ministry of Local Government and Modernisation has established an expert committee which will develop proposals for improving the current control processes until the end of 2019.

Egil Skavang, ARK

of the Association of Consulting Architects in Norway. 25 of these are trainee offices. 70 are part of our collective agreement with AFAG and other trade unions. The companies have 4812 employees. 3825 of the employees are architects.

The administration consists of 7 permanent employees and three dedicated project managers. We are located in Essendropsgate 3 at Majorstuen in Oslo, where we are co-located with the Association of Consulting Engineers. We are also neighbours with the Norwegian Confederation of Enterprises, where most industry associations in the fields of buildings, facilities and real estate are located.

The Association organize several expert committees, whose members are employed at member offices. The expert committees are our most important professional resource. The committees work on themes central to our profession and they conduct research work and give input to the Association’s strategy and action plan. When a committee has delivered upon its mandate it is usually terminated or might be changed according to needs.

Organization number: 988 412 163
Visiting address: Essendropsgate 3
NO-0368 Oslo
Phone: +47 22 93 15 00
E-mail: post@arkitektbedriftene.no
Managing Director: Egil Skavang
Communication Advisor: Mona Bidne

DE 100 STÖRSTA NORSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

	2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MNOK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MNOK	Koncernchef/VD
RIF/AB	1	1	Norconsult AS (förvärvat Monarken Arkitekter)*	MD	17	4695,0	4236,0	3300	2437,4	Per Kristian Jacobsen
RIF/AB	2	2	Multiconsult (inkl LINK Arkitektur)	MD	17	3375,4	2968,0	2851	1811,1	Christian Nørgaard Madsen
RIF	3	3	SWECO Norge AS	MD	17	2021,9	2020,0	1694	956,2	Grete Aspelund
RIF/AB	4	5	Rambøll Norge AS	MD	17	1732,4	1587,0	1499	857,3	Ole Petter Thunes
RIF	5	4	COWI AS	MD	17	1675,1	1609,0	1236	640,3	Marius Weydahl Berg
RIF	6	6	ÅF Norge (förvärvade Mometo) *	M,E,Enr, I	17	1187,0	1124,0	738	650,0	Morten Jensen
RIF/AB	7	7	Asplan Viak koncernen	MD	17	1170,5	1089,0	1143	543,8	Øyvind Mørk
RIF	8	8	Dr Ing A Aas-Jakobsen AS	CE, PM	17	823,3	750,0	179	349,5	Trond Hagen
	9	11	Metier OEC (fd OEC, förvärvat av RPS Group) *	Enr,I,PM	16	800,0	270,8	250	163,0	Halvard Schie Kilde
RIF	10	10	WSP Norge (inkl Unionconsult)	PM	17	766,0	433,4	546	390,0	Hilde Nordskogen
	11	9	Rejlers Norge (inkl. Embrig) *	E	17	763,0	691,0	350	450,0	Thomas Pettersen
RIF	12	12	Hjellnes Consult AS	MD	17	303,3	266,1	238	103,8	Geir Knudsen
	13	26	Insenti AS	PM	17	266,8	110,2	37	98,0	Bjørn Grepperud
AB	14	13	Nordic Office of Architecture *	A	16	225,0	220,6	179		Erik Urheim
AB	15	18	Snohetta Group *	A	17	205,4	152,9	240	115,2	Frydenlund, Molinar, Greenwood
RIF	16	17	Erichsen & Horgen A/S	M	17	194,7	154,1	163	74,0	Arne Jorde
RIF	17	14	ViaNova-gruppen *	CE, Env, E	17	192,4	193,0	110	105,0	Syrteit, Paulsen, Nilsen
	18	16	OPAK A/S	PM,Env,Enr,E	17	144,5	155,9	128	56,5	Jan-Henry Hansen
RIF	19	21	ECT AS	E	17	136,3	125,2	115	64,8	Dag Otto Winnæss
RIF	20	24	Dr. Techn Olav Olsen AS	PM,CE,Env	17	136,1	114,8	102		Olav Weider
	21	15	Techconsult AS	PM,I	17	129,2	165,1	49	44,3	Ronny Meyer
RIF	22	19	Holte Consulting AS	PM	17	128,9	135,0	54	41,1	Trygve Sagen
	23	27	Arcasa Arkitekter AS	A	17	115,3	105,7	62	55,0	Per Erik Martinussen
RIF	24	31	Structor Norge *	CE,E		106,0	83,0	70	40,0	Snippen, Horn, Sundfær m fl
AB	25		A-LAB AS	A	17	104,6	68,5	89	47,5	Geir Haaversen
RIF	26	35	Brekke & Strand Akustikk AS	Env	17	103,7	68,1	74	45,3	Ingjerd Aaraas
RIF	27		Trimble Solutions Sandvika	CE,M,E	17	102,0		59	79,6	Idar Kirkhorn
AB	28	38	Hille Melbye Arkitekter AS	A,PM	17	95,1	65,8	56	40,4	Anna Marie Christensen
	29	30	DARK Gruppen *	A	17	93,0	89,2	77	22,2	Geir Gustav Hantveit
AB	30	34	Lpo Arkitekter AS	A	17	92,3	77,7	80	30,1	Tom Roar Sletner
AB	31	33	Tegn 3 AS (ÅF)	A	17	83,3	79,1	74	31,8	Siri Hunnes Blakstad
	32	25	Atkins Norge (SNC-Lavalin)	Enr	17	81,4	111,6	69	79,2	Pierre Henrik Bastviken
	33	28	Semcon Norge *	I	17	80,8	94,5	63	27,9	Hans Peter Hovdal
AB	34	23	Ratio Arkitekter AS	A	17	76,2	115,4	47	29,7	Per Anders Borgen
AB	35	37	Lund & Slaatto Arkitekter AS	A	17	75,2	65,9	52	47,5	Åse Helene Mørk
	36	20	Pöyry Norway As	I	17	73,7	132,5	62	32,9	Jon Terje Julsen
	37	49	Efla AS	MD	17	72,9	50,2	28	26,9	Ragnar Jonsson
AB	38	44	Tag Arkitekter AS	A	17	72,8	56,3	75	31,7	Lars Eirik Ulseth
	39	43	Mad Arkitekter *	A	17	71,2	58,9	66	29,0	Åshild Wangersteen Bjørvik
	40		Niras Norge AS	CE	17	68,1	19,6	46	35,2	Janne Marit Aas-Jakobsen
AB	41	41	Lund Hagem Arkitekter AS	A	17	66,8	60,0	54	29,7	Mona Anette Sævereid Carlmar
RIF	42	39	IPD Norway AS	PM, E	17	63,4	62,4	37	14,4	Aksel Østmoen
	43	32	Teleplan Consulting AS	E	17	59,1	81,5	24	23,8	Jan Haakon Gulbrandsen
AB	44	46	Niels Torp AS Arkitekter	A	17	58,3	54,1	44	48,2	Niels A. Torp
	45	29	Hipas Design AS	A	17	58,2	92,2	12	17,2	Kjell Magne Ruud
AB	46	45	Narud Stokke Wiig Sivilarkitekter Mnal As	A	17	56,5	55,3	44	26,2	Lise Rystad
AB	47	48	Dyrvik Arkitekter A/S	A	17	55,0	52,7	48	18,5	Halvor Bergan
	48	90	HMY Nordic AS	A	17	54,6	30,3	10	21,3	Troy Abrahamson
RIF/AB	49	47	Nordplan AS	PM,CE,A	17	53,7	53,0	59	17,7	Arne Steinsvik
RIF	50	61	Grunn Teknisk AS	PM,CE	17	50,7	39,7	17	18,6	Geir Solheim
RIF	51	50	Byggsanalyse AS	PM, CE	17	50,4	49,0	32	26,2	Frank Henry Roberg
RIF/AB	52	60	PLAN1 AS	CE,A,PM	17	47,2	40,5	28	22,0	Knut Andersen
RIF	53	36	Ingeniør Per Rasmussen AS	E	17	46,8	66,5	24	30,2	Per H. Rasmussen
AB	54	53	Abo Plan & Arkitektur As	A	17	46,5	46,2	45	19,8	Tommy Ingmar Hansen
	55	64	Grindaker AS	A	17	45,6	37,4	37	18,4	Per Heikki Granroth
AB	56	42	Arkitektkontoret Nils Tveit AS	A	17	44,6	59,4	17	17,3	Nils Martinus Tveit
AB	57	55	PKA - Per Knudsen Arkitektkontor AS	A	17	44,6	45,9	42	17,3	Reidar Klegseth
RIF	58	54	Prosjektutvikling Midt-Norge AS	PM,CE	17	44,0	46,1	36	20,2	Nina Lodgaard
AB	59	69	Metropolis Arkitektur & Design AS	A	17	43,9	35,3	29	15,4	Annette Dahl Franck
AB	60	57	Enerhaugen Arkitektkontor As	A	17	43,6	42,0	42	18,5	Bente Nygård
RIF	61	71	ElectroNova AS	E	17	42,8	35,0	23	28,0	Trond Einar Kristiansen
AB	62	59	OG Arkitekter AS	A	17	42,7	40,7	51	20,1	Osmund Olav Lie
AB	63	62	4B Arkitekter AS	A	17	42,0	39,0	41	19,3	Kari Linderud
	64	56	AMB Arkitekter AS	A	17	41,9	45,3	36	19,2	Michael Bowe
RIF	65	80	Løvlien Georåd AS	Env	17	41,9	32,5	16	16,0	Kristoffer Rabstad
RIF	66	63	Itech AS	M,E	17	41,6	38,8	26	16,9	Håvard Olsen Wiger
	67	58	HRTB AS (Arkitekter)	A	17	40,8	41,3	34	19,0	Tove-Christin Eidskrem

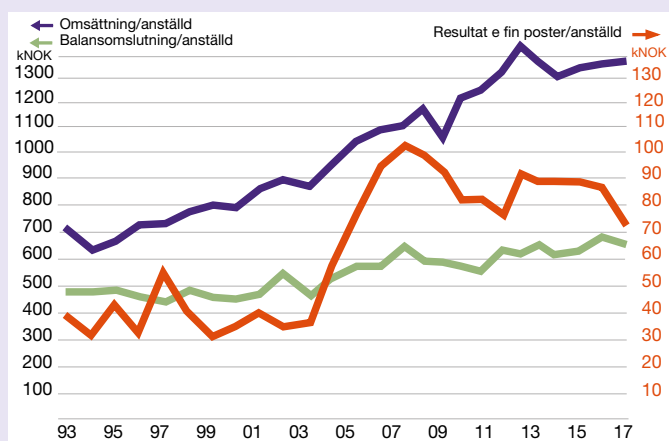
RIF = Medlem i RIF, Rådgivende Ingeniørers Forening. AB = Medlem i Arkitektbedriftene (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektleddning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industriteknik, MD = Multi Disciplin.

2018	2017	Koncern	Verk- samhet	Bok- slut	Omsätt- ning MNOK	(före- gående)	Medel- antal anställda	Balans- omslutning MNOK	Koncernchef/VD
68	83	Arkitektgruppen CUBUS AS	A	17	40,6	31,3	25	17,3	Odd Eilert H Mjellem
69	120	Arkitema Architects	A	17	39,5	23,5	32	21,9	Chris Olborg
70	67	Alliance Arkitekturstudio As	A	17	39,5	36,4	44	12,8	Asger Hedegaard Christensen
71	65	L2 Arkitekter AS	A	17	39,2	36,9	24	22,3	Jon Flatebø
AB	72	109 HLM Arkitektur & Plan AS	A	17	39,0	25,4	23	19,3	Marie Louise Lekven
AB	73	52 Fabel Arkitekter (ØKAW Arkitekter)	A	17	37,9	47,8	24	14,8	Margrethe Benedikte Maisey
74	66	Halvorsen & Reine AS (Arkitekterne)	A	17	37,8	36,7	23	21,6	Øystein Rognebakke (ordf), Aina Lian
75	88	AS Scenario Interiørarkitekter MNIL	A	17	37,4	30,6	28	14,7	Linda Steen
AB	76	85 Børve Borchsenius Arkitekter As	A, PM,CE	17	36,5	31,2	30	22,0	Jan Olav Horgmo
77	73	SJ Arkitekter (Solheim + Jacobsen) AS	A	17	36,0	34,5	24	12,1	Anders Strange
AB	78	81 lark As	A	17	35,7	32,1	29	15,7	Hanne Margrethe Kjelland Hjermann
AB	79	87 Kristin Jarmund Arkitekter AS	A	17	34,6	30,7	23	16,5	Rasmus Jørgensen
RIF	80	92 Roar Jørgensen AS	PM,CE	17	34,2	29,5	33	19,4	John Dæhli
AB	81	111 Reiulf Ramstad Arkitekter AS	A	17	34,0	24,6	24	30,1	Kristin Stokke Ramstad
RIF	82	72 Stener Sørensen AS	CE	17	33,8	35,0	24	9,3	Bo Reinhold Gunsell
83	51	Techni AS	I	17	33,7	48,3	34	28,5	Dag Almar Hansen
AB	84	84 LOF Arkitekter AS	A	17	33,6	31,3	23	10,9	Annette Dahl Franck
RIF	85	98 Karl Knudsen As	PM,CE	17	33,3	27,5	23	15,9	Arnstien Garli
RIF	86	78 Fylkesnes AS	CE,PM	17	32,9	32,9	13	6,6	Geir Hansen
AB	87	91 PIR II architects AS	A	17	32,8	29,7	40	12,4	Inger Johanne Rushfeldt
88	76	Bjørbeek & Lindheim AS	A	17	32,7	33,6	26	14,1	Line Løvstad Nordbye
89	107	Arkitektfirma Helen & Hard AS	A	17	32,6	25,5	32	10,9	Randi Hana Augenstein, Anne Sofie Galåen Bentzen
RIF	90	89 Stærk & Co as	PM,CE	17	32,2	30,5	27	17,9	Jan Lindland
91	82	Spir Arkitekter AS	A	16	32,0	31,9	28	11,5	Sven Gitlesen Krohn
RIF	92	86 Ivest Consult AS	CE	17	32,0	30,8	37	10,6	Jan Inge Hage
RIF	93	119 Sivilingeniør Godhavn AS	CE	17	32,0	23,5	20	70,9	Øyvind Estenstad
AB	94	79 AT Plan & Arkitektur AS	A	17	31,9	32,9	26	14,9	Mette Hoel
95	115	Rambøll Oil & Gas AS	Enr,I	17	31,8	24,0	16	20,4	Jens Gregersen
96	75	Ingeniørfirmaet Malnes Og Endresen AS	E	17	31,5	33,7	23	14,3	Roger Malnes
AB	97	96 Omega Areal AS	A	17	31,4	27,5	32	18,0	Gisle Heggebø
98	97	Stein Halvorsen Arkitekter AS	A	17	31,4	27,5	22	15,1	Stein Halvorsen
RIF	99	124 Omega Holtan	CE	17	31,3	22,5	26	13,8	Ragnar Holtan
100	93	Ysadesign AS	A	17	30,7	29,1	27	15,1	Anne Mari Gullikstad

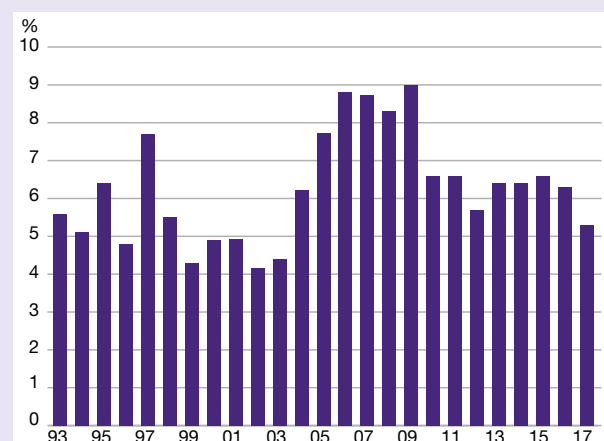
De 30 största norska koncernerna

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellan stora och mindre. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagets omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31–100 i förteckningen ovan ökade omsättningen år 2017 med 7 % till 3 218 MNOK (3 006 MNOK 2016). Antalet anställda ökade till 2 375 (2 330). Omsättningen per anställd var därmed 1 355 kNOK (1 290 kNOK). Resultatet före skatt minskade till 117 kNOK/anställd (136 kNOK). Räknat som vinstmarginal ger detta 8,6 % (10,5 %). Genomsnittlig balans per anställd var 650 kNOK (567 kNOK).

Vinstmarginal

Nyckeltal för de 30 största koncernerna 2017 (föregående år)

	2017	(föregående år)
Omsättning/anställd	1388 kNOK	1371 kNOK
Resultat efter finansiella poster/anställda	73 kNOK	86 kNOK
Balansomslutning/anställd	666 kNOK	699 kNOK

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 13 % till 21 884 MNOK (19 431 MNOK 2016). Medelantalet anställda ökade med 11 % till 15 768 (14 173). Omsättningen per anställd ökade därmed till 1 388 kNOK (1 371 kNOK). Resultatet före skatt blev 73 kNOK/anställd (86 kNOK). Vinstmarginalen för de 30 största företagen minskade under 2017 till 5,3 % (6,3 %). Genomsnittlig balans per anställd var 666 kNOK (699 kNOK).

THE SEARCH FOR A NEW EQUILIBRIUM IN ICELAND

Economic growth in 2017 was around 4 %, which is a sizeable decrease from 2016, when it was measured as being 7,4 %. Economic growth in 2017 was, for the most part, supported by a high growth in private consumption and capital formation. Economic growth in the early part of 2018 continues to be strong, registering around 6,4 % which somewhat exceeds expectations and is considerably higher than the economic growth among Iceland's main trading partners, which was approximately 2.3 % during the same period. The output gap has been measured as being rather higher in 2018 than in the years prior, although most economic indicators seem to show that the growth has slowed down somewhat in the second half of the year. According to forecasts, the Icelandic economy is expected to cool down in the coming months.

2018 marks the ten-year anniversary of the deepest economic crisis that Iceland has experienced in half a century. The turnaround of the Icelandic economy has been miraculous since, with 2017 being the seventh year of continuous economic growth. During this period, GDP has increased by almost 30 % in real terms. The economic growth has, for the most part, been attributable to a significant growth in service exports through tourism with the number of tourists in Iceland having increased four-fold since 2010.

Increased resilience

The economic growth is expected to slow down in the next few years due to slower growth in exports and domestic demand. There are already signs of slower growth in investments and exports. In particular, there are signs of the tourism industry cooling off considerably.

Risks relating to the tourism industry are intertwined with many other economic sectors. There are, however, indications that the resilience of the economy against setbacks has grown over the years. Since 2009, the current account surplus has been considerable, or 6 % of

GDP on average. This has resulted in a substantial increase in net national savings relative to GDP. The current account surplus, however, has diminished somewhat as of late, being 3.4 % of GDP in 2017, which is a hefty decrease from the year before, when it was almost 8 %. Forecasts predict that the trade surplus will be 1.3 % in 2018.

The foreign debt position of the economy has not been better for decades and has improved significantly during the present economic boom. The turnaround means that Icelanders are now net lenders with respect to foreign countries. The debt position of the public sector has improved significantly with debt levels falling from 126 % in 2011 to 74 % in 2017 relative to GDP. The most significant difference is the decrease in the sovereign's debt with debt levels falling around 50 % as proportion of GDP from 2011 to 2017. As a result, the sovereign's ability to counter shocks remains strong. The sovereign's debt as percentage of GDP has continued to decrease in 2018 being 31 % of GDP, falling by 4 % during the course of a year.

Household debt as proportion of disposable income has not been lower for

almost 20 years – or 150 % of disposable income on average. Icelandic households are therefore better prepared for setbacks, and the sovereign's financial health is stronger than many dared believe. The high level of savings, trade surplus and the sovereign's ability to counter shocks provides a strong buffer to the next downswing.

The task of strengthening infrastructure

Iceland is a small, open economy that has been battling instability for years. As an example, during the past 15 years, few industrialized states have had as unstable an economic environment for its companies as Iceland. Fluctuations in the real exchange rate have, for instance, been greater here in Iceland during this period than in any other OECD country. It is clear that the competitiveness of the Icelandic industries can be improved with an economic environment that provides more stability, economy and efficiency. Wage costs, for instance, need to take productivity into account. Efficiency in the public regulatory and monitoring environment must be increased as well as discipline in economic management, with stability in mind.

The investment level in the economy was at an historical low after the economic downturn in 2008, or only around 15 % of GDP. This is far below what is needed to maintain the capital base as the foundation for value creation and lower than the average for the period 1990–2008, when the proportion was, on average, 23 %. Investments in civil engineering were negligible during this period, as capital formation for civil engineering in 2009–2013 was only around 60 % of the average of the preceding decades. Investments, however, have been rekindled recently and were approximately 22 % of GDP in 2017. The greatest increase was first in investments in the business sector, while in recent years, there has been a considerable increase in residential housing investments.

These fluctuations have been reflected in the scope of construction and civil en-

gineering works in Iceland. The share of the sector in GDP was only 4–5% during 2009–2015, while its share was 9–11% during 1997–2007. The proportion has reached 7.5% at present, and the sector has grown considerably in conjunction with the boom.

The fluctuations in the sector are much greater than in the business economy in general, something that is reflected in the number working in the sector and turnover together with profitability. The fluctuations are a negative influence, as they reduce productivity growth and value creation over the long term. It is of great importance to create an environment that is more stable, more efficient and more economical for these companies for the future.

The challenges before the sector over the next few years are considerable. Among these is the enormous lack of housing that has formed in the residential housing market. When the housing market began recovering in the present boom in 2011, a considerable surplus demand for housing had formed due to

population increases and demographic aspects. Added to this is the growth of the tourism industry. The accommodation needs of tourists have in part been met with the growth of the peer-to-peer economy. The imbalance reached its peak last year when the population in Iceland increased by ten thousand but only 1,800 new apartments came on the market. There were, therefore, six new residents competing for each new apartment, while the number in 2016 was four. As a result, apartment prices in Iceland have risen in excess of wages making it ever more difficult for new apartment buyers to enter the market. The younger generation has borne the brunt of this trend.

The Federation of Icelandic Industries conducts a survey of the apartments under construction twice a year. The surveys of the Federation are the most reliable source of information on the conditions in the residential housing market each time. According to the Federation's autumn survey, there are around 5,000 apartments under construction at pre-

Ingolfur Bender, Chief Economist SI.

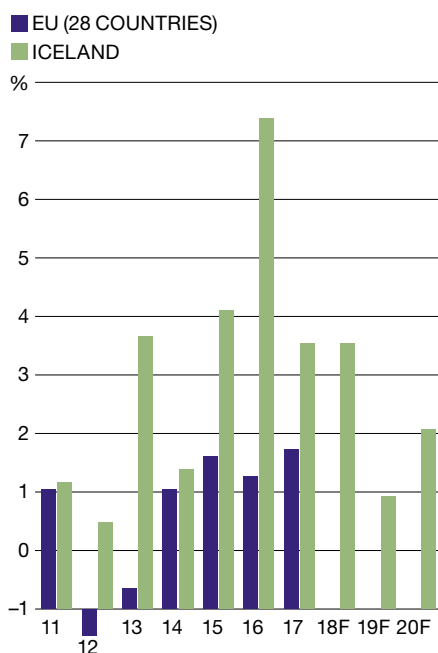
About FRV and SAMARK

► **FRV** (The Association of Consulting Engineers) joined the Federation of Icelandic Industries (SI) in 2013 and **SAMARK** in 2014. Both are independent branch organizations within SI, which is a part of the Confederation of Icelandic Enterprise (SA) in Iceland. **SAMARK** and **FRV** are a part of one of the three pillars of SI – the construction industry. **FRV** has 22 member companies and **SAMARK** has 24.

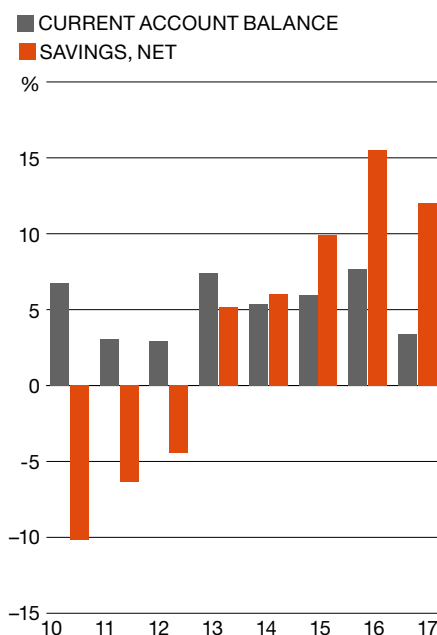
Eyrún Arnarsdóttir, manages the daily activities of both **SAMARK** and **FRV**.

Ingolfur Bender, Chief Economist SI

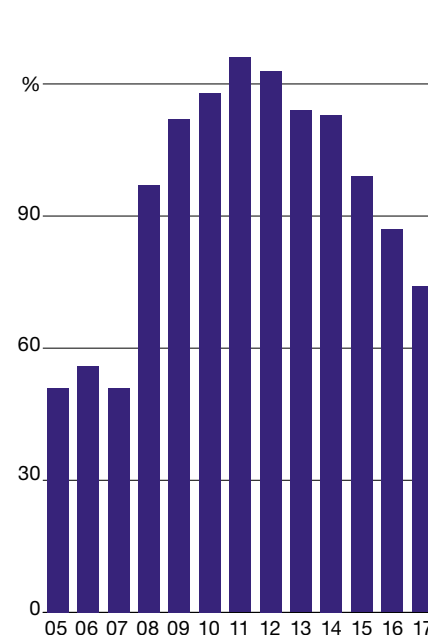
Gross domestic product, changes from previous year

Current account balance and national savings

General government debt

DE 20 STÖRSTA ISLÄNDSKA ARKITEKT- OCH TEKNIKKONSULTFÖRETAGEN

	2018	2017	Koncern	Verk- samhet	Bok- slut	Omsättning MISK	(föregående)	Medel- antal anställda	Balans- omslutning MISK	Koncernchef/VD
FRV	1	2	Efla hf.	MD	17	6674,2	5922,1	339	2486,8	Guðmundur Thorbjörnsson
FRV	2	1	Verkis hf.	MD	17	5771,0	5960,6	322	1791,8	Sveinn Ingi Ólafsson
FRV	3	3	Mannvit hf	MD	17	5762,3	5743,8	292	2695,3	Sigurður Sigurjónsson
FRV	4	4	VSÓ Ráðgjöf ehf.	MD	17	1332,0	1233,0	74	478,0	Grímur Már Jónasson
FRV	5	5	Lota Consulting	CE	17	999,0	829,0	57	362,0	Pétur Örn Magnússon
FRV	6	6	Ferill ehf., verkfræðistofa	CE,PM	17	842,7	702,7	33	402,2	Ásmundur Ingvarsson
SAMARK	7	7	Arkís ehf.	A, PM, Env	17	740,8	612,0	32	283,3	Þorvarður Lárus Björgvinsson
SAMARK	8	11	Tark Arkitektar (Tark - Teiknistofan ehf.)	A	17	597,9	440,2	30	261,3	Ivon Stefán Cíllia
FRV	9	10	Hnit hf.	PM, CE, Enr, E, Env	17	546,3	460,4	35	197,5	Harald B. Alfreðsson
SAMARK	10	8	THG Arkitektar	A, PM	17	539,0	513,1	34	267,0	Halldór Guðmundsson
FRV	11	12	Verkfræðistofa Suðurnesja ehf.	PM, CE, Enr, E, Env	17	412,8	392,9	21	149,8	Brynjólfur Guðmundsson
SAMARK	12	13	ASK arkitektar ehf.	A, PM	17	360,8	348,0	24	124,3	Páll Gunnlaugsson
SAMARK	13		Arkþing ehf	A	17	280,5	178,2	13	122,1	Hallur Kristmundsson
SAMARK	14		Landslag ehf	A	17	257,3	226,4	18	141,0	Finnur Kristinnsson
FRV	15		Strendingur ehf.	CE,PM	17	243,6	182,5	12	42,5	Sigurður Guðmundsson
SAMARK	16	14	VA arkitektar	A	17	232,0	176,6	20	96,0	Indro Indriði Candi
SAMARK	17		Batterið ehf.	A,CE,PM	17	216,9	177,6	15	55	Sigurdur Hardarson
SAMARK	18	15	Landmótun sf	A,Env	17	142,9	165,2	9	59,9	Áslaug Traustadóttir
SAMARK	19		ALARK arkitektar ehf	A	17	102,1	79,1	6	54,3	Jakob Línal
SAMARK	20		Uti og Inni s.f. architects	A	17	100,2	84,2	4	36,4	Baldur Ó. Svavarsson

Nyckeltal för de 20 största koncernerna

2017

(föregående)

Omsättning/anställd	18,82 MISK	18,32 MISK
Resultat efter finansiella poster/anställd	1,75 MISK	1,63 MISK
Balansomslutning/anställd	7,27 MISK	7,65 MISK

Omsättningen för de 20 största koncernerna var ca 26 154 MISK (24 132 MISK föregående år, 17 största) och medelantalet anställda 1 390 (1 317). Vinstmarginalen uppgick till 9,3 % (8,9 %), vilket motsvarar 1,75 MISK per anställd (1,63 MISK).

sent in the greater Reykjavík area that will be put on the market over the next two years. The construction market has recovered after the decline during 2010–2015, when an average of less than 1,000 apartments were being constructed each year. It has been estimated that an additional 30,000 apartments need to be constructed until 2040 in the Reykjavík area, so it is evident that the construction pace of new apartments needs to be sped up. This is the major challenge that lies before the sector in the near future.

Many other issues in the field of infrastructure are unresolved. The recent report prepared by Félag ráðgjafarverkfræðinga (FRV) (Association of Consulting Engineers) and Samtök iðnaðarins (SI) (Federation of Icelandic Industries) on the condition and future prospects of infrastructure in Iceland (State of the Nation), showed that the road system and other infrastructure are in poor condition. The conclusion of the report states that the accumulated maintenance needs in infrastructure amounts to a lit-

tle more than 15 % of GDP to bring it to an acceptable level and where normal maintenance is sufficient to keep its condition unchanged.

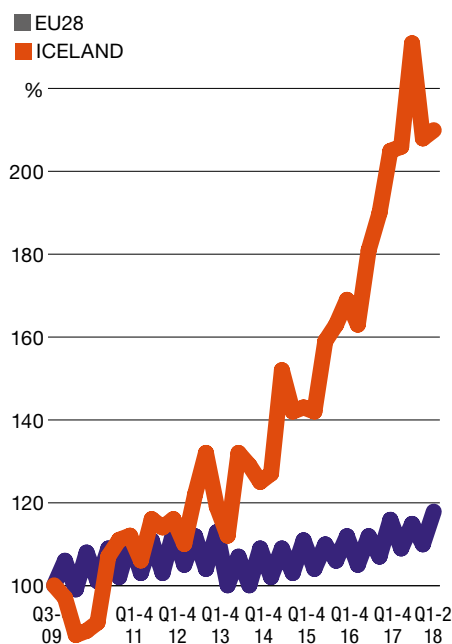
The competitiveness of the Icelandic workforce at risk

Wages in the Icelandic labour market have risen by almost 30 % from 2015 to 2018, which is a great deal more than in the other European countries. Labour costs, therefore, have increased significantly in national currency. If the cost is converted into EUR, the view is even darker, as the Icelandic króna has appreciated almost continually since 2013. The interplay of wages and exchange rate movements has lessened the competitiveness of the export industries to a significant degree.

Despite these wage increases, inflation has remained low, and the Icelandic

“ECONOMIC GROWTH [IN ICELAND] IN 2017 WAS AROUND 4%.”

Euro wage index – Professional, scientific and technical activities

nation has experienced a significant increase in purchasing power as of late. Inflation remained under the 2.5% inflation target of the Central Bank of Iceland from the beginning of 2014 to 2018, the longest period of price stability since inflation targets were established at the beginning of 2001. This can, for the most part, be attributed to the significantly improved terms of trade due in part to the exchange rate strengthening of the króna and the low commodity prices in the global marketplace. In other respects, increased competition in the domestic market has reigned in inflation, with the attendant increase in purchasing power for the public in Iceland.

Increased uncertainty on the labour market

Unemployment measured 2.8% in 2017, the lowest level since 2007. There has also been some tension in the labour market. Labour participation was also considerable, or approximately 83%, which is in tune with the earlier high

point in 2006. The labour needs of the economic growth in recent years has largely been met through the import of foreign labour. Foreign labour accounts for around half of the increase in the number of workers in the present economic boom.

There has been a significant increase in the number working in tourism and in construction and civil engineering in the present economic boom. The number of people working in characteristic sectors within the tourism industry has increased by up to 90% in this boom and 60% in construction and civil engineering. The increase in workforce needs, concurrently with this high economic growth, has for the most part been borne by the inflow of foreign citizens. The number of foreign citizens has more than doubled since 2011, while the increase in the number of Icelanders has been 5%.

Unemployment is currently on the rise and measured 3.6% in the second quarter of 2018. Increases in the number of total worked hours have slowed, and the inflow of foreign workers has levelled off. Much fewer companies feel that they experience a shortage of workers than before. It appears that the tension on the labour market and in the economy as a whole is lessening.

Wage agreements in the labour market for the majority of the workforce will expire before the end of the year 2018, and there is every indication of tough battles in the labour market in the near future. One of the largest unions has already made significant demands for those in the lower spectrum of the wage distribution. Unrest in the labour market, together with increased uncertainty regarding the growth of tourism, has led to depreciation of the króna, which has weakened considerably since the end of this summer.

Severe fluctuations are a problem

Turnover in the architecture and engineering sector has fluctuated much more than is commonly the case in the Icelandic economy, as their performance is for

the most part dependent on the domestic market in the construction industry and civil engineering and utilities operations, which usually fluctuate a great deal through the business cycle.

Sectors in the field of architecture and engineering have not been immune to the wage increases in recent years, and services sold in 2017 were around 45% more expensive in EUR in 2017 than in 2014. Looking further back, one can see that the wages in the sector category of professional, scientific and technical operations have risen significantly in excess of what has been the norm in Europe in general.

These increases have had a greater impact on production costs and competitiveness than is the norm in other sectors in the economy due to the high proportion of wage costs of the total costs. The proportion of wage costs of total costs has been around and more than 60% in the engineering and architecture sectors, while the average in the Icelandic economy is around 25%. The export of engineering services and architecture companies has, at the same time, fallen significantly as the competitiveness of the sector has come under attack. It is of great importance to the Federation of the Icelandic Industries to seek every avenue to ensure efficiency, economy and stability in the sector for the future.

INTERVIEW
TRYGGVI JÓNSSON
 CEO MANNVIT &
 CHAIRMAN OF FRV
 (ASSOCIATION OF
 CONSULTING
 ENGINEERS)

“THE STATE OF THE NATION REPORT WAS SUCCESSFUL WHEN POLITICIANS DISCUSSED INFRASTRUCTURE INVESTMENTS”

How have business models changed in the last ten years? (Do you agree they have changed?)

The engineering sector in Iceland has been experiencing a strong economy with high investment level over the last several years. It is estimated that growth will continue but at a slower pace. Investment in energy and industry will likely slow down but will continue in infrastructure and buildings in the foreseeable future.

Our home market has been strong, making it more attractive for the smaller and medium sized companies. The real exchange of the ISK has appreciated continuously since 2013, making it ever more difficult for larger companies in Iceland to be competitive and operate across the border. This change along with lower investment level in energy and industry has forced the larger companies to rely more on the

Tryggvi Jónsson, CEO Mannvit & Chairman of FRV

local market for infrastructure and buildings. That has made the local market very competitive.

We have seen a change in the market over the last several years where the line between the contractors and engineering firms is becoming more blurred. Moreover, the contractors have been entering the engineering market and the engineering firms have therefore been acting increasingly like a contractor,

especially in procurement, project management, construction management and project development.

What are the main challenges for your company today?

The largest uncertainty going forward here in Iceland is the labor market since most of the labor contracts will be re-negotiated this winter. The rapid increase in wages has been challenging for the engineering firms and will be even more challenging this winter. This uncertainty will affect the investment level this winter.

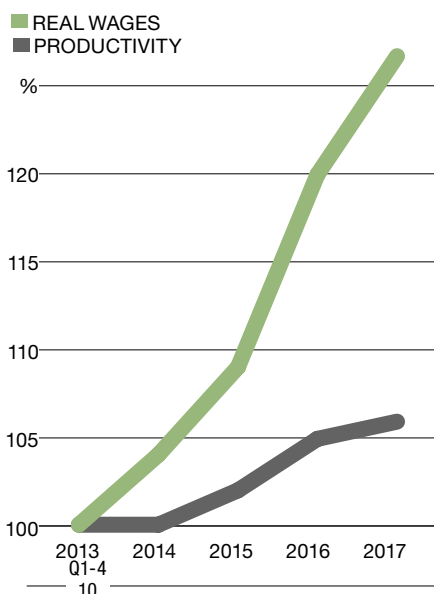
How has an increasingly international market place changed the industry or company?

We have seen an increased interest from international companies entering the Icelandic market with Orbicon and Norconsult setting up their offices here in Iceland in 2017. The increase in tourism has been the main driver for the rapid economic

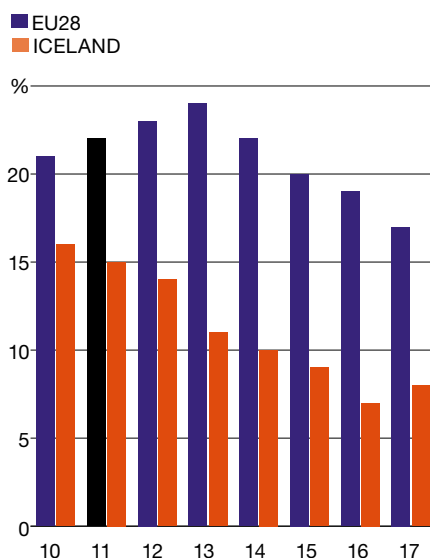
growth and our strong economy over the last several years. This has put an ever more pressure on the government to increase investment in infrastructure. We are already seeing this increase around the airports specially around our main international airport which will likely be the investment hot spot for the years to come.

Félag ráðgjafarverkfræðinga (Association of Consulting Engineers) and Samtök iðnaðarins (Federation of Icelandic Industries) published the first “State of the Nation” report in the fall of 2017, just before the parliament elections. It was a major success and was used by all parties when discussing the condition of our infrastructure and necessary investment. The findings in our report were very similar to reports in other countries. Our energy production and distribution is in good shape but will need expansion. The condition of our public buildings is not good, that is also the fact for our public roads. With a huge increase in tourism our infrastructure needs to be improved. The state budget does not account for this necessary improvement which makes it obvious that other means of financing is needed to improve our infrastructure.

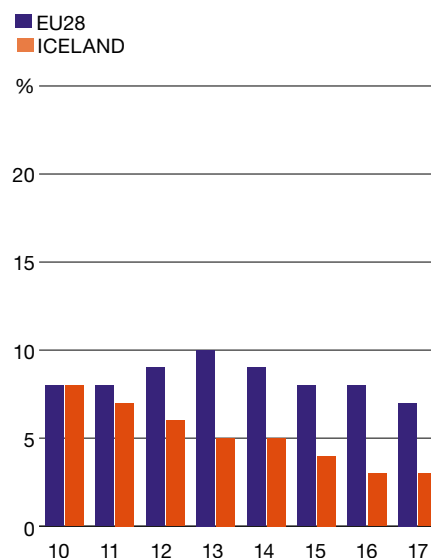
Wages and productivity

Unemployment rate, percentage of active population, less than 25 years old

Unemployment rate, percentage of active population, 25–74 years old

MARKET GROWTH STABILIZES IN FINLAND

Both domestic and export business turnover continued to increase in Finnish consulting business, but profitability stayed in low level. A shortage of professional staff is now considered the biggest obstacle to growth.

The turnover of consulting engineering companies (industrial, infrastructure and construction sectors) in Finland grew by 6 per cent in 2017 from 2016. Biggest increase took place in infrastructure sector, where invoicing grew by 30% from previous year. Industry sector's turnover grew by 15%, but building sector decreased almost 2 per cent.

Number of staff employed by member companies grew in 2017 from 17 000 to over 18 300 employees. The total turnover of Finnish operations of SKOL member companies increased to 1896 million EUR. The building sector invoiced 612 million EUR, the industrial sector 726 million EUR, the infrastructure sector 521 million EUR.

Bigger part of the growth came from domestic activity. Exports totaled 237 million EUR.

At the end of 2017 Ramboll Finland was again the largest consulting firm operat-

ing in Finland, followed by Sweco Finland (group), Neste Engineering Solutions, Etteplan, Pöyry Finland, Sitowise, Granlund, Elomatic, FCG and A-Insinöörit.

In January-July 2018, the turnover has continued to grow. Increase was up 5 per cent year-on-year.

Favorable development of order books has also continued between July and September in 2018 after a slight decline during the spring and early summer. However, new orders have already passed their peak. Most of the orders for the industry still come from Finland.

The consulting engineering companies that took part in the Federation of Finnish Technology Industries' comprehensive survey of order books reported that the monetary value of new orders between July and September was 12 per cent lower than in the preceding quarter, but 49 per cent higher than in the corresponding period in 2017.

At the end of September in 2018, the

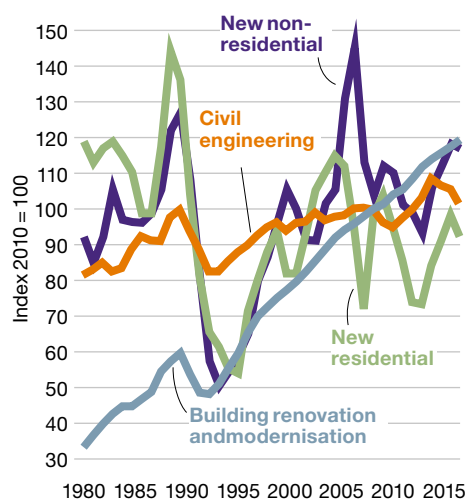
total value of order books was 11 per cent higher than at the end of June, and 32 per cent higher than in September 2017. Judging from order trends in recent months, the turnover of consulting engineering companies is expected to be higher during the rest of the year of 2018 than in the corresponding period in 2017.

The number of personnel in consulting engineering companies in Finland grew by more than 8 per cent between January and September 2018 from the 2017 average.

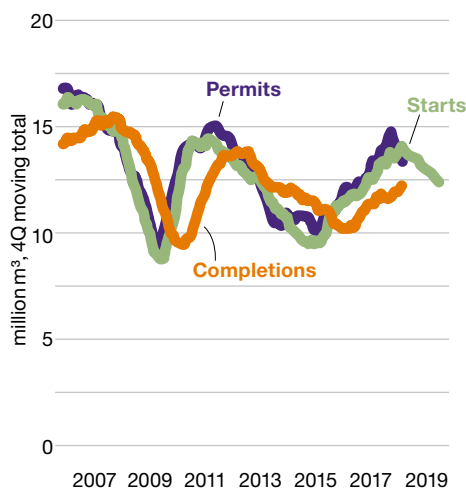
Construction growth rate to slow considerably next year in Finland

Finland's GDP grew by 3% in 2017. Supported by a higher employment, private consumption in home market has grown and the growth in world trade and economic expansion in most of Finland's main export markets have helped Finnish exports to recover.

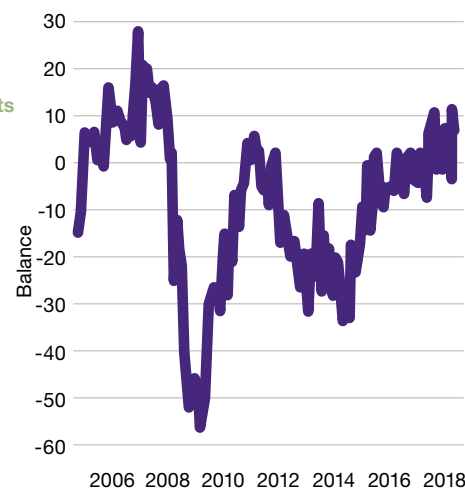
Construction volume in Finland 1980 – 2018

Building permits granted, construction projects started and completed for Residential Buildings in Finland 2006 – 2019

Confidence Indicator of Construction in Finland 2005 – 2018

Source: Macrobond/Confederation of Finnish Construction Industries RT

INTERVIEW
JYRKI
KEINÄNEN
CEO,
AINS GROUP

“THE BIGGEST CHANGE WE WILL SEE IS THE EMERGENCE OF TRUST”

What is the advantage of integrating more competences within the same organization?

To begin with, it's a strategic business decision whether the business has an ambition for growth or not. Today, the opportunities for growth are very limited when operating in one or few niche consultancy areas. With multifaceted competences and broad service portfolio scaling up is easier and the growth is faster. Adding competences to the same organization generates also a platform for people's professional growth, as well as for new ideas and solutions.

It is good to note that integrating competences is not only important from the company point of view but essential on the industry level also. The current challenge in the real-estate and construction sector is that parties are working in silos. By integrating the delivery chain starting

Jyrki Keinänen, CEO, AINS GROUP

from the client, users and designers to engineers, contractors and maintenance people, we can achieve a lot of value in time, money and quality, and especially in innovations.

How have business models changed in the last ten years? (Do you agree they have changed?)

In Finland, we have started to apply Integrated Project Delivery

(IPD) models, and the same methodology is also used in the project alliances. This is, in my view, the only real change, and its pace is very slow. The volume of the IPD projects carried out in Finland during the last ten years sums up to around 4 billion euros. That is not much from the volume of the total construction market, which is about 30 billion euros yearly.

In the project alliances, we use a model called Target Value Design (TVD), where we as designers and engineers sit down with the contractor and the client to set the targets that are based on the value the client wants us to produce. But in general, we are too often asked to price our work on hours spent, and not asked what kind of value we can add by these hours.

What changes in the industry do you expect we will see in the coming five years?

What I foresee is that the integrated contract models will become more common and the digitalization will increase. The sophisticated technical solutions, for example in the areas of AI, are there, but we are not using them. To make change happen there must be forerun-

ners. Here AINS Group is a willing volunteer: we want to give evidence to others how things can work better if we use different ways of working. As one example, some weeks back we received the Best Project of the World award for one of our projects, the Tampere Tunnel, where the alliance model was put to practice.

What impact will this have on the industry in years to come?

I'd say that among the forerunners the biggest change we will see is the emergence of trust. Currently we are missing opportunities because we don't trust each other's, and the traditional contracting models are supporting this. In the integrated world trust is the essence. If we can introduce mutual trust to the projects, we can see a lot of positive changes in the industry – in money, time, quality and innovations – for the benefit of all.

In 2018, economic growth is expected to slow down to 2.4 %. Driven by demand, exports are set to grow and Finland will no longer lose market shares. Net exports will continue to support growth. Growth in employment will pick up and is set to reach one per cent in 2018.

Wages will rise more rapidly in 2018 and 2019. Unit labour costs will continue to increase, albeit more slowly than in our competitors, and there will be a further improvement in the competitiveness of Finnish industries.

For the first time in many years, the public debt to GDP ratio declined in 2016. Rapid growth in Finland's GDP will cause the debt ratio to shrink, and it is expected to fall below 60 % in 2019. With slower economic growth and a continuous increase in age-related expenditure, there is a danger that the debt ratio will start growing again in the next decade.

Finnish economic growth will slow down to below two per cent in the future. In the next few years, the economy will be supported by foreign trade and domestic demand.

Finland's construction industries turnover increased by 8.4 % in 2017. Growth has continued briskly over the last three years. The full-year growth rate forecast for 2018 was recently revised upwards. The Ministry of Economics construction experts' group expects construction output as a whole to be up by 3–4 % this year.

Growth rate will slow considerably in 2019, particularly as a result of a decrease in housing construction. The forecast for construction growth in 2019 is in the range 1 % to –1 %.

The cubic metre volume of all building permits granted in the first six months of the year 2018 was down by 10 % from the same period last year. Permits granted for housing were down by

12 %. This turnaround in the permit figures signals a slow-down in construction. The forecast for housing starts this year is 42,000–44,000 units, and for 2019 a few thousand less than this.

Renovation and infrastructure construction will continue to grow, though at a slower rate. Growth in civil engineering works will be minor because the present Government's investment in key projects will end as the government term draws to a close. Construction work on healthcare and school buildings is expected to pick up again.

Although inflation is at very modest levels, investment costs in the construction sector are already rising at an annual rate of almost 5 %. Construction costs have also increased. In July–August this year, these were up by almost 3 % compared with the same period a year earlier.

According to figures from Statistics Finland, the unemployment rate in the construction sector has fell close to 6 %

“THE CONSULTING
ENGINEERING SECTOR
GREW BY 6% IN 2017.”

The Finnish Association of Consulting Firms SKOL in brief

SKOL is the employer's association for independent and private consulting companies in Finland. SKOL has 165 member companies in the fields of industrial, building and infrastructure design and consulting, as well as management consulting and training.

SKOL members employ over 18 300 professionals in Finland, and approximately 8 000 outside Finland. The companies represent about a half of total sector capacity in Finland.

SKOL promotes professional, independent, sustainable and ethical consulting engineering, which provides best value to the Clients. SKOL looks after the interests of member companies in Finland

and within EU, improves the operating environment of consulting engineering work in Finland and internationally, as well as builds up the brand and communicates the value of high quality consulting engineering.

THE MAIN TARGETS IN SKOL STRATEGY ARE:

- ▶ SKOL companies are value adding partners by the Clients, and this is indicated by increased investment on high quality design and consulting.
- ▶ Finland is a good operating environment for design and consulting business and SKOL continues to proactively improve the business environment.
- ▶ Design and consulting business attracts the best young professionals who want to create sustainable and competitive future.
- ▶ SKOL speeds up the international business of its members.
- ▶ SKOL is known and appreciated as an integral part of Technology Industry.

The activity areas and key actions in each area are listed below. More information about each topic is available at SKOL.

OPERATING ENVIRONMENT/POLICY

- ▶ Influencing new legislation and other regulation
- ▶ Seminars for clients and stakeholders
- ▶ 14 technical working groups meet regularly, about 200 active participants
- ▶ National consulting contracts
- ▶ Legal support to members
- ▶ Collective agreement (moderate salary

increases, 24 hours of additional annual working time continued)

- ▶ Cooperation with technical universities and institutes: curriculum, intake, industry coop.
- ▶ Forums with Transport authority e.g. rail forum, top management meeting
- ▶ Statistics, market reviews, cost follow-up, guidance on fringe benefits
- ▶ Ad hoc polls on topics of interest

ATTRACTION OF YOUNG PROFESSIONALS

- ▶ Young consultants' forum seminars and get-togethers
- ▶ Participation in infra sector LIKE project with the aim to attract young staff
- ▶ Participation in Built Environment Young Professionals training programme KIRA-Academy
- ▶ Student events like "CEO crossfire" with technical university students
- ▶ Young Consultant of the Year-award
- ▶ Scholarships to students
- ▶ Participation in MyTech-platform www.mytech.fi/suunnittelu-ja-konsultointi – video inter-views of young consulting professionals

PROCUREMENT

- ▶ Innovative procurement road show together with clients, municipalities and politicians
- ▶ New national procurement guidelines for consulting services together with major clients
- ▶ Practical tools for quality based tender evaluation
- ▶ Preparation of scope of work lists for various consulting services e.g. www.sopimuslo-make.net/lomakkeet/rt-10-10846-en
- ▶ Advising clients on good procurement practices

COMMUNICATION

- ▶ Branding member companies on quality, value for money, sustainability & responsibility
- ▶ Regular meetings with media, often together with board members
- ▶ Newsletters to clients and stakeholders
- ▶ Newsletters to members
- ▶ Storytelling workshops to board and spokesmen
- ▶ Articles on newspapers
- ▶ Strong communications and social media activity

Helena Soimakallio, Managing Director SKOL.

- ▶ New unified brand within all associations in Technology industries
- ▶ Export group/ forum for companies going international
- ▶ EFCA committees, GAM, FIDIC
- ▶ Lobbying at EU organisations on good procurement
- ▶ RINORD annual conference
- ▶ Nordic sector review
- ▶ Benchmark with other associations

PROJECT WORK

- ▶ Participation in Real Estate digitalization development project www.kiradigi.fi
- ▶ Integrated project delivery model development
- ▶ Activating the work of Lean Construction Institute Finland
- ▶ Building sector 3-year quality project together with construction industry and clients

Helena Soimakallio, Managing Director SKOL

Postal address: PO Box 10,
FIN-00131 Helsinki
Street address: Eteläranta 10, Helsinki
E-mail: skolry@techind.fi
Phone: +358-9-19231
www.skolry.fi

which is significantly lower than the general rate of unemployment. A shortage of skilled labour is now considered the biggest obstacle to growth.

SKOL has a new strategy

In 2017 Finland celebrated a centennial of independence. SKOL gave a birthday present to the nation in form of vision report "Future of mobility", which was prepared in a series of open workshops in different cities on Finland. The final re-

port was handed over to the minister of transportation in December 2017.

On the same year SKOL conducted a survey and a study about staff shortage. Results showed that industry would need at least 9 000 new professionals by the year 2025.

SKOL has continued to promote new guidelines of Public Procurement Act to the clients. The main incentive there is to courage clients to include quality criteria and innovative elements in their procure-

ment processes. A road-show with the title "Smart public procurement" was conducted in six cities together with the Ministry of Environment and client organizations.

In 2018 SKOL has prepared a new revised strategy and working plan for the years 2019–2021. It includes ambitious objectives and initiatives in communication, influencing, members services and networking.

DE 100 STÖRSTA FINSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

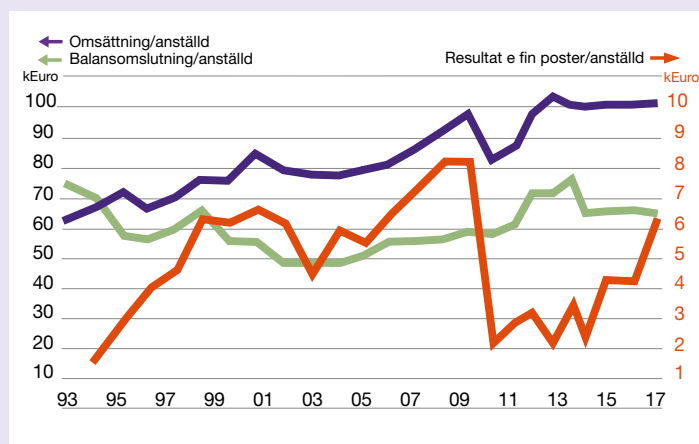
	2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MEUR	(föregående)	Antal anställda	Balansomslutning MEUR	Koncernchef/VD
SKOL	1	1	Pöyry Group	MD	17	522,9	529,6	4551	390,1	Martin Å Porta
SKOL	2	4	Etteplan Oy	I	17	215,8	183,9	2802	144,4	Juha Näkki
SKOL	3	2	Ramböll Finland	MD	17	206,0	200,6	2237	125,3	Kari Onniskä
SKOL	4	3	SWECO Finland	I,MD	17	196,5	188,7	2046		Markku Varis
SKOL	5	5	Neste Engineering Solutions	I	17	170,7	153,9	886	74,2	Heikki Pikkariainen
SKOL	6	11	Sitowise Oy (fd Sito & Wise Group)	MD	17	112,5	50,1	1253	105,8	Markus Väyrynen
SKOL	7	12	Citec Group *	I	17	95,0	48,3	1141	27,3	Johan Westermarck
SKOL	8	7	Granlund group	M	17	71,2	61,7	808	50,0	Pekka Metsi
SKOL	9	9	Elomatic Group Oy	I	17	64,5	54,7	869	53,4	Patrik Rautaheimo
SKOL	10	6	FCG Finnish Consulting Group	MD	17	62,6	79,0	743	51,4	Ari Kolehmainen
SKOL	11	10	A-Insinöörit Group	MD	17	59,4	54,2	636	30,0	Jyrki Keinänen
	12	8	Insta Automation Oy	I	17	58,3	60,0	387	23,9	Timo Lehtinen
SKOL	13	15	WSP Finland	MD	17	56,7	35,1	680	35,3	Kirsi Hautala
SKOL	14	14	Reijers Finland	I	17	48,3	39,5	586	9,8	Seppo Sorri
SKOL	15	20	Deltamarin Oy	I	17	31,3	23,2	232	25,7	Janne Uotila
	16	22	Protacon group Oy *	I, E, PM	17	31,0	21,0	286	17,5	Timo Akselin
SKOL	17	16	Vahnen Group Oy	CE	17	28,6	28,1	296	13,8	Risto Rätty
	18	30	Alte Oy (förvärvat TSS Group)	E	17	28,2	12,3	410	12,6	Juha Pekka Sillanpää
	19	17	Kiwa Inspecta Oy	I	17	28,1	25,9	312	41,6	Topi Saarenhovi
SKOL	20	19	Dekra Industrial Oy	CT	17	24,9	24,5	211	10,7	Matti Andersson
SKOL	21	18	ÅF Consult Oy	I	17	23,7	25,0	134	12,8	Jari Leskinen
	22	36	Mitta Oy	CE	17	23,3	21,5	268	15,2	Jari Lappi
	23	25	Insinööritoimisto Comatec Group	I, PM	17	20,5	19,3	278	15,4	Aulis Asikainen
	24	21	Econet Group Oy *	I,Env	17	19,7	21,7	60	11,1	Matti Leppäniemi
SKOL	25		Solwers Oy (fd Finnmap Infra + 3 bolag)	CE	17	16,2		142	14,9	Leif Sebbas
	26	27	RD Velho Oy	I	17	15,9	13,9	160	6,0	Mika Kiljala
SKOL	27	33	NIRAS Finland Oy	I	17	15,2	11,2	46	9,8	Tor Lundström
	28	24	Haahtela Oy *	I,PM	17	15,2	19,6	80	19,5	Yrjänä Haahtela
SKOL	29	23	Destia Engineering	CE	17	15,2	11,3	49	8,1	Arto Niemeläinen
SKOL	30	26	Optiplan Oy	MD	17	14,2	15,7	183	7,6	Pekka Kiuru
	31	28	Raksystems Oy	PM, CE, S	16	13,3	10,3	160	3,4	Marko Malmivaara
SKOL	32	31	Rakennuttajatoimisto HTJ Oy	PM	17	13,1	11,5	121	4,8	Janne Ketola
SKOL	33	32	Suomen Talokeskus Oy	MD	17	11,5	11,4	113	3,5	Jari Punkari
	34	34	Helin & Co Architects	A	16/17	11,0	11,0	47	4,0	Pekka Helin
SKOL	35	35	Indufor Oy	MD	17	10,9	10,7	33	3,1	Silja Siitonen
	36	38	Arkkittehtitoimisto JKMM Oy *	A	17	10,5	9,3	61	4,4	Jaaksi, Kurkela, Miettinen, Mäki-Jyllilä (partners)
SKOL	37	51	KBR Ecoplanning Oy (fd Chematur)	MD	17	9,6	5,8	11	6,1	Timo Kuusisto
SKOL	38		Eurofins Nab Labs Oy	Env	17	9,5		131	52,0	Jari Hietala
SKOL	39	40	AX-Suunnittelu Oy	M	17	8,3	8,9	86		Urpo Koivula
SKOL	40	42	CTS Engtec Oy	I	17	8,2	8,5	89	3,7	Antti Lukka
	41	43	Arkkittehtitoimisto SARC Oy	A	16/17	8,1	8,3	51	6,2	Sariotta Narjus
	42	45	Pes-Arkkittehdit Oy (Pekka Salminen)	A	17	7,7	7,5	71	4,9	Jarkko Salminen
	43	47	Arkkittehdit Soini & Horto Oy	A	17	7,3	7,0	46	2,0	Santtu Rothsten
SKOL	44	44	Rapal Oy	PM	17	7,3	7,6	67	7,0	Tuomas Kaarlehto
	45	46	Insinööritoimisto Enmac Oy	I	16	7,2	7,2	71	3,0	Juha Ritala
	46	54	Oy Omnitele AB	PM(tele)	17	6,9	5,5	51	3,8	Ville Santeri Laakso
	47	52	Esju Oy	I	17	6,8	5,6	60	5,4	Matti Kainuharju
	48	49	Golder Associates Oy	Env	16	6,4	6,4	52	2,9	Kari-Matti Malmivaara
	49	55	L Arkkittehdit Oy (Arkkittehtitoimisto Larkas & Laine Oy)	A	17	5,9	5,1	49	2,6	Robert Trapp
	50	53	Indepro Oy	PM, CE	17	5,4	5,5	38	6,1	Matti Kruus
SKOL	51	58	Ideastructure Oy	CE	17	5,4	4,3	51	3,1	Jyrki Jalli
SKOL	52	57	Hepacon Oy	M	17/18	4,9	4,4	61	2,1	Otto Jokinen
	53	82	Asitek Oy	E	17	4,5	2,8	21	2,0	Rauno Mäkelä
SKOL	54	60	Aihio Arkkittehdit Oy	A	17	4,4	4,1	50	3,5	Timo Meronen
SKOL	55	59	Geotek Oy	Env	17	4,3	4,1	45	2,7	Aino Sihvola
	56	56	Cadpool Oy	MD	17	4,3	4,9	69	1,7	Upi Vartiainen
SKOL	57		Gaia Consulting Oy	M	17	4,3		46	1,7	Ulla Heinonen
	58	50	Architecture Office Sigge Ltd/ Viiva arkkittehtuuri (Arkkittehtitoimisto Sigge Oy)	A	16/17	4,3	6,2	44	4,2	Pekka Mäki
SKOL	59	64	Insinööritoimisto Leo Maaskola Oy	M	17	4,1	3,6	40	2,0	Kari Seitaniemi
	60	72	Arkkittehtitoimisto Lukkaroinen Oy	A	17	3,8	3,1	47	1,4	Mikko Lukkaroinen
SKOL	61	68	Roadscanners Oy	CT	17	3,8	3,4	30	2,0	Timo Saarenketo
	62	66	Arkkittehtitoimisto Ala Oy	A	17	3,7	3,5	53	1,6	Juho Emil Grönholm
	63	65	Uki Arkkittehdit Oy	A	17	3,6	3,6	43	2,7	Mikko Heikkinen
	64	75	Linja Arkkittehdit	A	17	3,6	3,1	39	1,3	Ville Petteri Niskasaari
SKOL	65	70	Akukon Oy	MD	17	3,5	3,3	32	1,3	Ari Lepoluoto
SKOL	66	93	Plaana Oy	CE	17	3,4	2,3	33	2,9	Pekka Mosorin
	67	73	Arkkittehtuuri- ja suunnittelu B & M Oy	A	17	3,4	3,1	29	1,3	Jussi Murole
	68	63	Re-Suunnittelu Oy - Re-Engineering Ltd	A, CE, PM	17	3,3	3,7	30	1,8	Matti Juhani Takkinen

SKOL = Medlem i SKOL. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. - = uppgift saknas. PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggnings teknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industri teknik, MD = Multi Disciplin.

	2018	2017	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MEUR	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MEUR	Koncernchef/VD
SKOL	69	61	Parviainen Arkkitehdit Oy	A	17	3,3	3,9	40	1,4	Mikko Lahikainen
SKOL	70	96	Sipti Oy (inkl Sipti Infra)	CE	17/18	3,3	2,3	29	2,3	Harri Vehmas & Teemu Rahikainen
	71	71	Insinööritoimisto Pontek Oy	CE	16/17	3,3	3,1	27	2,7	Pertti Määttä
	72	81	Carement Oy	CE	17/18	3,2	2,9	37	1,2	Jouni Aukusti Juurikka
SKOL	73	78	Insinööritoimisto Lauri Mehto Oy	CE	17	3,2	2,9	29	2,1	Simo-Pekka Valtonen
SKOL	74	80	Insinööritoimisto Äyräväinen Oy	M	17	3,1	2,9	35	1,4	Mikko Äyräväinen
	75	76	AW2 - Architecture Workshop Finland Oy *	A	16/17	3,1	3,0	29	1,7	Anssi Yrjö Mikael Anttila
	76	85	Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskanen Oy	A	17	3,0	2,7	30	2,9	Juha Saarijärvi
	77	163	YSP-Consulting Engineers Oy	E	17	3,0	0,9	29	4,0	Juha Pykäläinen
	78	69	Cederqvist & Jäntti Arkkitehdit Oy	A	17	3,0	3,3	26	1,3	Tom Cederqvist
	79	77	LINK design and development Oy	I	17	2,9	2,9	38	1,1	Jaakko Anttila
SKOL	80		Green Building Partners Oy	Env,Enr	17	2,8		21	3,6	Keijo Leppävuori
SKOL	81	62	Insinööritoimisto Pohjatekniikka Oy	CE	17	2,8	3,8	33	0,2	Seppo Rämö
	82	108	Saraco D&M Oy	PM	17	2,8	2,0	20	1,1	Jukka Posti
	83	83	Insinööritoimisto Savolainen Oy	CE	16	2,7	2,7	29	1,4	Antero Savolainen
SKOL	84	104	Arkkitehtitoimisto Tähti-Set Oy	A	17	2,7	2,1	27	2,0	Toni Väisänen
SKOL	85	106	Insinööritoimisto Srt Oy	CE	17/18	2,7	2,3	20	2,4	Pauli Oksman
SKOL	86	97	Entop Oy	I	17	2,7	2,3	35	2,2	Kimmo Määttänen
SKOL	87	79	Hifab Oy	I	17	2,6	2,9	12	1,6	Vesa Kurkela
SKOL	88	107	Geopalvelu Oy	CE	16/17	2,6	2,0	44	1,4	Toivo Ali-Runkka
SKOL	89	89	Insinööritoimisto Tauno Nissinen Oy	E	17	2,6	2,5	28	1,9	Antti Danska
	90	90	BST-Arkkitehdit Oy	A	17	2,6	2,4	30	1,7	Paul Sergej von Bagh
	91	87	Arkkitehtitoimisto Hannu Jaakkola Oy (Jaakkola Architects)	A	17/18	2,6	2,6	21	2,5	Hannu Jaakkola
	92	98	Arkkitehdit NRT Oy (Nurmela,Raimoranta,Tasa)	A	17	2,6	2,2	30	2,8	Teemu Tuomi
	93	113	Gullstén - Inkinen Design & Architecture (Sisustusarkkitehdit Gullstén & Inkinen Oy)	A	17	2,5	1,9	25	3,0	Jari Inkinen
	94	74	Schauman Arkkitehdit Oy	A	17	2,5	3,1	30	2,8	Janne Untamo Helin
	95	88	Verstas Arkkitehdit Oy	A	17	2,4	2,5	24	1,4	Ilkka Salminen
	96	84	Geounion Oy	CE	17	2,4	2,7	31	1,7	Matti Mäntysalo
	97	184	Arkkitehtitoimisto Jukka Turtiainen	A	17/18	2,4		17	1,1	Jukka Turtiainen
	98	92	Insinööritoimisto Jormakka Oy	Enr,Env	16	2,4	2,4	20	3,1	Jussi Jormakka
SKOL	99	91	Yhtyneet Insinöörit Oy	E	17	2,4	2,4	26	1,3	Juha Kiviniemi
	100	99	Exact AIP-Mittaus Oy	CE	17	2,3	2,2	29	0,5	Jan-Erik Björni

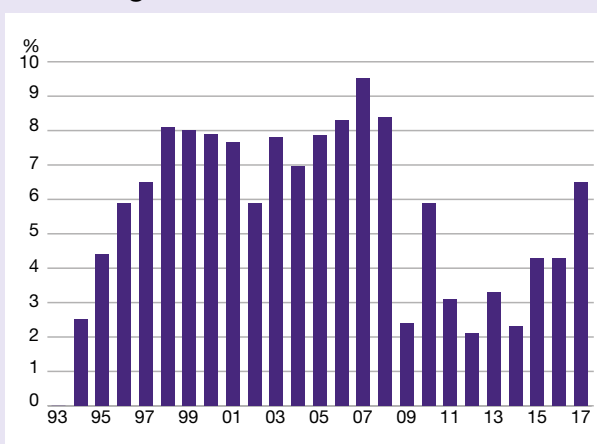
De 30 största finska koncernerna

Generellt gäller att det är svårt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellan stora och mindre. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagets omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31-100 i förteckningen ovan minskade omsättningen år 2017 med 1 % till 336 MEUR (340 MEUR 2016). Antalet anställda ökade med 2 % till 3 072 (3 011). Omsättningen per anställd minskade till 101 KEUR (113 KEUR). Resultatet före skatt ökade till 12,7 KEUR/anställd (11,3). Räknat som vinstmarginal blir det 11,6 % (10,0 %). Genomsnittlig balans per anställd var 76,9 KEUR (63,2).

Vinstmarginal

Nyckeltal för de 30 största koncernerna (exkl. Pöyry)

	2017	(exkl. Pöyry)	föregående	(exkl. Pöyry)
Omsättning/anställd:	101 KEUR	(97 KEUR)	100 KEUR	(101 KEUR)
Resultat efter finansiella poster/anställda	6,5 KEUR	(7,5 KEUR)	4,1 KEUR	(6,4 KEUR)
Balansomslutning/anställd	65,8 KEUR	(60,1 KEUR)	67,1 KEUR	(63,0 KEUR)

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 10 % under 2017, till 2291 MEUR (2 077 MEUR 2016). Medelantalet anställda ökade med 9 % till 22 722 (20 870). Omsättningen per anställd var 101 KEUR (100 KEUR). Resultatet före skatt var 6,5 KEUR/anställd (4,1 KEUR). Vinstmarginalen för de 30 största företagen ökade till 6,5 % (4,2 %). Genomsnittlig balans per anställd var ca 65,8 KEUR (67,1 KEUR).

DEN INTERNATIONELLA
MARKNADEN

**”VINST-
MARGINALEN
FÖR EUROPAS
200 STÖRSTA
KONCERNER
VAR 4,8 % 2017.**

Arnhem Centraal är den största tågstationen i Arnhem, Nederländerna. Arkitekt: UNStudio

INTERNATIONELL UTVECKLING

Branschen i Europa stärktes under 2017 men lönsamheten bland de 200 största koncernerna i Europa försvagades jämfört med 2016. Underlaget avseende omsättning och lönsamhet är dock inte komplett. Vinstmarginalen (EBT) för de 200 största företagen i Europa var 4,8% under 2017, mot 5,3% under 2016. Den var dock högre än 2015-års notering på 4,3%.

De 200 största teknikonsult- och arkitektföretagen i Europa sysselsatte 576 230 medarbetare under 2017. Det motsvarar en tillväxt på 10% jämfört med de 200 största företagen under 2016 (524 138). De tio största koncernerna hade tillsammans 200 287 anställda, mot 182 718 året innan. Så branschen fortsätter att växa och konsolideringen fortsätter att driva på trenden med allt större företagskonstellationer. Vinstmarginalen (EBT) minskade alltså till 4,8% under 2017, från 5,3% året innan.

Medianvinstmarginalen minskade till 5,3% från 6,1% under 2016. Rörelsemarginalen (EBITDA) minskade till 6,1% under 2017 från 6,5% året innan. Omsättningen per anställd var 118 kEUR under 2017 mot 121 kEUR året innan. Balansen per anställd minskade till 85 kEUR under 2017, från 90 kEUR 2016.

Det ska dock påpekas att underlaget inte är fullständigt. För vissa företag finns varken tillförlitliga siffror över om-

sättning eller vinster. Beräkningarna är genomförda med de företag vars siffror funnits tillgängliga.

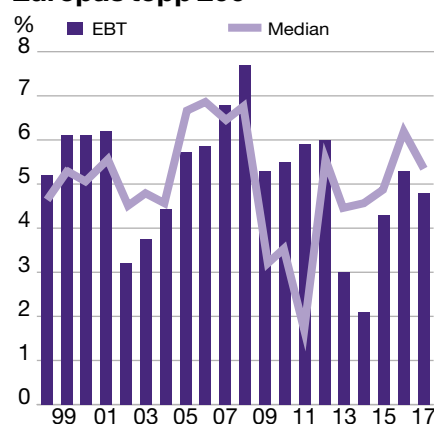
Branschens utveckling

I undersökningar genomförda av EFCA (den europeiska branschorganisationen för teknikonsulter) bland dess branschorganisationer under 2018 har det blivit tydligt att den långa återhämtningen efter finanskrisen 2008 nu mynnat ut i en stabil sektor, på europeisk nivå. Med ett par undantag rapporterade alla länders medlemsorganisationer i den senaste rapporten om en stabil eller god marknad i oktober 2018.¹ Samtidigt rapporterades om en rörelsemarginal (EBITDA) på 7,9% för 2017 mot 7,1% under 2016. Alltså högre lönsamhetssiffror än som framkommer från de 200 största företagen i Europa. Det är dock svårt att jämföra siffrorna.

Utvecklingen under innevarande år har varit fortsatt positiv och ordervolymer har stärkts runt om i Europa. 12 av 20 medlemsorganisationer trodde att ordervolymer skulle förbättras under den kommande sexmånadersperioden. Endast två medlemsorganisationer trodde på en försämring. Sex länder trodde på en förbättrad rörelsemarginal för 2018, jämfört med 2017, och endast ett land (Norge) trodde på en försämring. När det kommer till förväntningarna på lönsamheten för 2019 så trodde endast två länder på en förbättring. Lika många trodde på en försvagad lönsamhet. Resterande medlemsorganisationer trodde alltså på en oförändrad lönsamhet.

När boksluten för 2018 stängs är det sannolikt att vinstmarginalen och rörelsemarginalen har förstärkts jämfört med de siffror som de 200 största företagen redovisade för 2017. Fler länder har uppnått fulla orderböcker och god beläggning under året. Marknaderna i norra Europa har börjat plana ut medan de i Centraleuropa stabiliserats och de i södra och östra Europa fortsätter att återhämta sig. När man tittar på vilka utmaningar företagen i olika delar av kontinenten möter beskriver de liknande problem. Den största utmaningen är, sedan EFCA-undersökningarna inleddes, låga arvoden. Brist på personal ökar som utmaning samtidigt som brist på uppdrag

Resultatutveckling Europas topp 200

Världens 10 största koncerner

2018	2017	Koncern	Land	Bokslut	Medelantal anställda	Medelantal anställda (Föregående)	Omsättning MEUR
1	1	AECOM	USA	17/18	87000	87000	17865,2
2	2	Jacobs Engineering	USA	17/18	80800	66800	13281,9
3	3	SNC-Lavalin Group	Canada	17	52448	53000	6249,1
4	4	WSP Group	Canada	17	42000	36000	4741,3
5	5	Altran Technologies	France	17	33665	29106	2282,2
6	7	Alten Group	France	17	28000	24000	1975,4
7	6	Arcadis Group	Netherlands	17	27327	27080	3218,9
8	8	Worley Parsons Engineering Ltd	Australia	17/18	26050	22800	3275,7
9	9	Stantec Inc.	Canada	17	22000	22000	3510,5
10	10	Cardno Ltd	Australia	17/18	20000	20000	2665,4

För de europeiska företagen presenteras medelantalet anställda per år, för de nordamerikanska är det totala antalet anställda som presenteras. Siffrorna är därför inte helt jämförbara, men de ger en uppfattning om hur de europeiska koncernerna står sig i ett globalt perspektiv.

EN JÄMFÖRELSE MED NÅGRA INTERNATIONELLA BÖRSNOTERADE TEKNIKKONSULTFÖRETAG. JÄMFÖRANDE NYCKELTAL PER SENASTE BOKSLUT

Företag	Land	Börsvärde 18-11-30 Mkr	Boksluts datum	Börsvärde senaste bokslut	Om- sättning Mkr	Medel- antal anställda	Om- sättning/ anställd	Netto- vinst Mkr	Vinst/ anställd Kkr	Netto- margi- nal %	Börsvärde/ anställd Kkr	P/e	P/s
Semcon AB	SE	880,3	171231	864,0	1762,4	1992	885	72,5	36,4	4,1%	434	11,92	0,49
ÅF AB	SE	14126,8	171231	13987,7	12658,0	9292	1362	742,0	79,9	5,9%	1505	18,85	1,11
SWECO AB	SE	23646,2	171231	21656,9	16531,0	14530	1138	1221,0	84,0	7,4%	1490	17,74	1,31
Rejlerkoncernen AB	SE	1230,0	171231	1026,5	2470,1	1921	1286	11,7	6,1	0,5%	534	87,73	0,42
Eurocon Consulting AB	SE	260,6	171231	303,4	236,5	244	969	21,5	88,0	9,1%	1243	14,13	1,28
Hifab Group AB	SE	154,5	171231	184,3	444,1	310	1433	13,0	42,1	2,9%	595	14,14	0,42
HiQ	SE	3065,9	171231	3621,4	1787,6	1449	1234	165,3	114,1	9,2%	2499	21,91	2,03
Projektagemang	SE	800,5	171231	0,0	1170,7	988	1185	37,3	37,8	3,2%			
Pöyry Group Oy	FIN	4288,4	171231	2965,1	5354,0	4637	1155	40,0	8,6	0,7%	639,4	74,17	0,55
Etteplan OY	FIN	2074,2	171231	1972,8	2201,6	2802	786	117,6	42,0	5,3%	704,1	16,78	0,90
Multiconsult AS	NOR	1933,7	171231	2135,8	3600,7	2851	1263	85,1	29,9	2,4%	749,1	25,09	0,59
Costain Group Plc	UK	4540,5	171231	5724,6	19525,5	4008	4872	378,0	94,3	1,9%	1428,3	15,14	0,29
WYG PLC	UK	376,9	180331	294,8	1772,2	1641	1080	-58,1	-35,4	-3,3%	179,6		0,17
RPS Group	UK	3913,8	171231	6874,5	7312,1	5340	1369	-193,3	-36,2	-2,6%	1287,4		0,94
Aukett Swanke Group plc	UK	23,0	180930	42,7	213,3	246	867	-3,7	-15,1	-1,7%	173,7		0,20
Ricardo plc	UK	4455,4	180630	5940,5	4406,0	2852	1545	218,0	76,4	4,9%	2082,9	27,25	1,35
Arcadis	NL	9864,8	171231	16893,3	32996,5	27327	1207	725,8	26,6	2,2%	618,2	23,28	0,51
Fugro	NL	8913,2	171231	10780,4	15349,6	10044	1528	-1691,1	-168,4	-11,0%	1073,3		0,70
Bertrandt AG	D	7675,6	170930	8811,4	10171,8	12970	784	449,7	34,7	4,4%	679,4	19,59	0,87
EDAG Engineering	CH	3888,9	171231	3251,8	6341,5	8404	755	126,7	15,1	2,0%	386,9	25,66	0,51
Alten Group	FR	27474,6	171231	23802,2	20249,9	28000	723	1507,2	53,8	7,4%	850,1	15,79	1,18
Altran Technologies	FR	23093,1	171231	36595,9	23394,6	33665	695	1431,5	42,5	6,1%	1087,1	25,56	1,56
Assystem S.A.	FR	4421,0	171231	4649,4	4051,2	4832	838	131,2	27,2	3,2%	962,2	35,43	1,15
S II A.A.	FR	4353,7	180331	4919,8	5749,7	7566	760	264,6	35,0	4,6%	650,3	18,60	0,86
Sogclair S.A.	FR	508,5	171231	1348,8	1510,2	1445	1045	56,5	39,1	3,7%	933,5	23,88	0,89
AKKA Technologies S.A.	FR	11188,3	171231	9333,7	13678,7	15515	882	402,3	25,9	2,9%	601,6	23,20	0,68
Soditech S.A.	FR	21,4	171231	25,4	54,9	71	774	2,7	37,5	4,9%	358,1	9,54	0,46
INYP SA	ES	1403,4	171231	1529,7	282,3	206	1370	0,1	0,5	0,0%	7425,8		5,42
Ansaldo STS	IT	26057,8	171231	24704,7	13951,2	4228	3300	666,1	157,5	4,8%	5843,1	37,09	1,77
SNITT EUROPA							1095		33,15	3,0%	930		1,02
Tetra Tech, inc.	US	29107,1	180930	32611,8	25570,8	17000	1504	1180,8	69,5	4,6%	1918,3	3,20	1,28
Hill International, Inc	US	1567,3	171231	2612,2	4173,1	2856	1461	-59,3	-20,8	-1,4%	914,6		0,63
AECOM Technologies, Inc.	US	43552,6	180930	44229,8	173875,5	87000	1999	1177,3	13,5	0,7%	508,4	4,35	0,25
Jacobs Engineering	US	80568,6	180930	93855,7	129268,1	80800	1600	1403,0	17,4	1,1%	1161,6	7,75	0,73
SNC-Lavalin, Inc.	CAN	58726,5	171231	66993,6	61227,5	52448	1167	2556,5	48,7	4,2%	1277,3	3,92	1,09
Stantec, Inc.	CAN	24149,8	171231	26819,6	34395,5	22000	1563	649,1	29,5	1,9%	1219,1	6,17	0,78
WSP Global	CAN	45160,0	171231	41356,4	46454,4	42000	1106	1427,3	34,0	3,1%	984,7	28,97	0,89
SNITT NORDAMERIKA							1562		27,41	1,8%	930		0,81
Cardno Ltd	AU	3186,3	180630	3923,8	7227,2	20000	361	-90,9	-4,5	-1,3%	196,2		0,54
Worley Parsons	AU	39441,6	180630	52230,3	31270,4	26050	1200	403,4	15,5	1,3%	2005,0	19,97	1,67

Källa: DowJonesFactiva

Valutakurserna i tabellen ovan motsvarar genomsnittliga valutakurserna under januari–oktober 2018

I tabellen över de börsnoterade företagen redovisas siffror enligt senaste årsredovisningen, eventuella förvärv efter detta ingår alltså ej.

1 NOK = 1,0701 SEK 1 CAD = 6,6916 SEK 1 USD = 8,6267 SEK
1 AUD = 6,4848 SEK 1 EUR = 10,2509 SEK 1 GBP = 11,5974 SEK

”RÖRELSE-MARGINALEN FÖR DE 200 STÖRSTA KONCERNERNA VAR 6,1 %

avtar som utmaning, båda indikatorerna visar på en stabil bransch.

Europas största koncerner

Det är fortsatt Altran, Alten och Arcadis i topp när det kommer till de största koncernerna i Europa. Konsolideringen av branschen fortsätter, men det har kanske inte skett lika många stora affärer i år som tidigare år. De nordamerikanska grupperna fortsätter att ta andelar i Europa. I övrigt är det franska, brittiska och tyska koncerner bland de största grupperna i Europa. De nordiska företagen är välrepresenterade bland Europas största koncerner. 42 av de 200 största är svenska, finska, norska, danska eller isländska. Störst bland de nordiska koncernerna är, som vanligt, Sweco (9:a), Ramboll (14:e), ÅF (19:e) och COWI (22:a).

Världens största

Listan över (väst-) världens tio största teknik konsulter är i princip oförändrad. Den leds som vanligt av Aecom, men Jacobs Engineering närmar sig. Därefter följer de två kanadensiska jättarna WSP och SNC-Lavalin. Franska Altran Technologies är femte största teknik konsulten.

Branschens utveckling

Konsolideringen inom sektorn lär fortsätta under kommande år, då globaliseringen tilltar och förenklas av digitalisering. Interna system och processer utvecklas parallellt vilket möjliggör ett mer effektivt resursutnyttjande. Företagen kommer därmed kunna ta sig an och lösa alltmer komplexa uppgifter. Lokal- och regional närvaro lär vara viktigt även framöver, men resurser kan användas globalt. Fördelarna med konsolidering blir då allt tydligare. Kapaciteten att lösa problem förbättras i takt med globalisering, konsolidering och digitalisering. Världen har många problem att lösa, så det saknas inte utmaningar för företagen i branschen!

DAVID CRAMÉR
MARKNADSANALYTIKER,
SVENSKA TEKNIK
& DESIGNFÖRETAGEN
DAVID.CRAMER@STD.SE

INTERVJU
KAJ MÖLLER
VD SWECO
INTERNATIONAL

”KOMPLEXITET OCH KAPACITET KAN GÖRA ATT BEHOVET AV DEN PROBLEMLÖSANDE INGENJÖREN OKAR”

Vilka generella trender ser du i teknik konsultbranschen idag, på ett internationellt plan?

Vi ser flera trender på den internationella marknaden. Kunskap om hållbarhet är eftertraktat på samtliga marknader, såväl inom stadsplaneringsuppdrag i Asiens tigerekonomier och industriprojekt i Europa som infrastrukturprojekt i utvecklingsländer. Svensk kompetens med att realisera hållbara energi-, transport- eller industrilösningar får stor internationell uppmärksamhet. Många internationella teknik konsulter kan visualisera smarta och hållbara idéer, men att realisera lösningar för reducerat vattenanvändande, höjd avfallsåtervinning eller minskade CO₂ emissioner är det få länder som klarar av att leverera på.

Vi ser även att innovativ och grön upphandling börjar komma starkare. Världsbanken uppdaterade nyligen sina upphandlingspolicies och adderade bland annat nya urvalskriterier kring innovation och hållbarhet. Flera globala offentliga aktörer följer säkerligen efter.

Konkurrensen inom traditionella teknik tjänster ökar, framförallt i Norden, då fler sydeuropeiska företag börjar etablera sig här. Indien har börjat sin etablering och Kina är på ingång.

Globaliseringen och konsolideringen har pågått under många år i branschen. Blir branschen likriktad internationellt, dvs får man samma leverans i Norden, Europa, Nordamerika, Afrika eller Asien?

Vår ambition är att inte bidra till någon likriktning i branschen. Inom Swecos exportverksamhet pratar vi mycket om våra nationella unika kompetensområden – vilka de är, vad vi skall göra för att förädla de befintliga områdena och vilka är morgondagens områden. Sweco bedriver idag verksamhet i 14 europeiska hemmamarknader och de flesta av dessa länder representerar landsunika kompetensområden, som vi hela tiden försöker slipa ännu vassare för att erbjuda våra kunder det absolut bästa. Som exempel, Sweco i Sverige genomför framgångsrikt hållbar stadsplanering i hela världen, Sweco i Nederländerna roner exportframgångar inom översvämningshantering, och Sweco i Norge är framgångsrika inom vattenkraft. Norra Europa är en eftertraktad marknad, inte enbart för att marknaden är god, utan för att vi realiserar många bra idéer här.

Kaj Möller, vd Sweco International

Utmaningarna för branschen i Norden är främst kompetensbrist och svag prisutveckling. Ser det likadant ut på andra håll?

Bilden ser olika ut i världen. I södra Europa finns ingen koppling mellan resursbrist och låga prisnivåer. Där råder en svag efterfrågan och då sjunker priserna. I många delar av de växande asiatiska marknaderna är innovationsnivån låg och många konkurrerar med samma erbjudande, med prisbilden därefter. I Norden ser jag det snarare som resursbrist än kompetensbrist. Det handlar om att lyckas knyta kompetensen till kunskapsstrukturer av arkitekt- och teknik konsultorganisationer, för att främja kreativitet i lösningarna. Nu ser vi fler upphandlingar där utvärderingskriterierna uppmärksammar expertis från de egna leden, arbetsmetoder och system som håller ihop teamen och samordnad kapacitet som kan vara flexibla och tex hantera stora volymsvängningar i uppdragen, vilket vi välkomnar.

Vilka unika värden erbjuder svenska/nordiska konsulter när de arbetar internationellt (om något)?

Sverige har ett otroligt starkt varumärke globalt inom hållbarhet. Den handlar inte bara om hållbara tekniska lösningar inom offentliga

EUROPAS 50 STÖRSTA ARKITEKTGRUPPER

sektorn, utan även hållbara industriprocesser, hållbar markanvändning, hållbart resurs- och råvaruansvändande och hållbart återställande. Ett konsekvent genomförande som bär med sig hållbarhetstänkandet genom hela projektgenomförandet är den starkaste delen i det svenska varumärket för arkitekt- och teknikonsulter. Den svenska regeringen har satt upp ambitionen om att Sverige skall bli världens första fossilfria ekonomi av de utvecklade länderna till 2040 och för att nå målet kommer det att skapas fantastiska innovationer runt transporter, energi och industriproduktion. Detta ger stora exportmöjligheter för svenska teknikonsulter framöver.

Värderingar och metoder runt anti-korruption är ett annat område där svenska experter sätter ett tydligt fotavtryck när vi genomför internationella uppdrag. Svenska konsulter arbetar ofta i svåra CSR-miljöer och uppfattas som pålitliga, trovärdiga och som har kontroll på den etiska kompassen.

Hur ser branschen ut om tio år? Tänk företagsstruktur och -storlek samt affärsmodeller.

Konsolideringen kommer att fortsätta och bli ännu mer internationellt. Våra kunder kommer ställa högre krav på både hållbarhetsmål, innovationsgrad och kapacitet. Stora offentliga investeringar ligger runt hörnet för att Sverige skall vidareutveckla vår höga servicegrad och för att kunna klara av omställningen till ett fossilfritt samhälle. Det kommer att kräva kapacitetsökning i branschen, något som dels kommer att lösas med effektivisering och mer internationella partnerskap.

Digitaliseringen är en viktig faktor och påverkar våra kunder såväl som vårt sätt att arbeta i våra uppdrag. Molnlösningar, BIM och AR är redan snart mer regel än undantag.

Beträffande affärsmodellen för konsultföretagande, så kan komplexitet och kapacitet göra att behovet av den problemlösande ingenjören ökar. Vi ser redan idag att vi behöver vara mer rådgivare till våra kunder. Därmed bör löpande räkning som ersättningsform vara kvar så länge insatsen och svårighetsgraden är svår att definiera.

2018	2017	Koncern	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR
1	1	Foster & Partners Ltd	England	17/18	1423	1480	
2	2	AEDAS Architects Group *	England	17/18	1400	1400	279,3
3	7	SWECO Arkitekter (inkl Årstederna Ark)	Sweden	17	1096	629	137,4
4	3	BDP Building Design Partnership	England	17	954	903	100,1
5	8	Broadway Malyan Ltd	England	17	821	612	76,4
6	4	Rambøll Architects & Urban Planning *	Denmark	17	800	835	
7	6	ATP Architects Engineers	Austria	17	700	650	75,8
8	5	White Arkitekter AB	Sweden	17	680	682	89,6
9	9	Tengbomgruppen	Sweden	17	677	603	68,8
10	12	Gmp Architekten von Gerkan, Marg und Partner *	Germany	17	606	500	
11	10	AIA Life Designers*	France	16	600	600	
12	11	IDOM (Architecture)	Spain	17	545	510	55,0
13	15	Grimshaw Architects LLP	England	17/18	539	435	80,9
14	14	Benoy Limited (Architects)	England	17	489	461	56,7
15	21	LINK Arkitektur AS	Norway	17	486	372	51,0
16	13	Arkitema (COWI)	Denmark	17	477	466	52,5
17	19	HPP Architects	Germany	17	420	377	39,3
18	16	Herzog & de Meuron Architekten AG *	Switzerland	17	400	380	
19	17	Burckhardt+Partner AG *	Switzerland	17	360	380	
20	20	Sheppard Robson *	England	16/17	352	374	22,0
21	22	Chapman Taylor LLP	England	16/17	350	350	40,9
22	23	HENN Architekten	Germany	17	350	341	35,9
23	43	RKW Architekten & Co, KG *	Germany	17	350	220	
24		Norconsult Arkitektur (inkl Monarken) *	Norway	17	346	265	44,1
25	18	Zaha Hadid Architects	England	16/17	345	379	52,8
26	28	Arup associates, architects *	England	17	337	301	
27	24	Barton Willmore Group	England	16/17	336	329	
28	26	INBO Architects/Consultants *	Netherlands	17	330	308	
29	25	Stride Treglown Group PLC	England	17	319	321	25,2
30	35	Pascall+Watson	England	17	317	271	44,5
31	33	Heinle, Wischer und Partner *	Germany	17	310	280	36,2
32	27	Purcell Architects	England	17	302	302	24,3
33	29	Allies and Morrison Architects Ltd *	England	17	300	300	
34	39	O.M.A. Office for Metropolitan Architecture *	Netherlands	17	300	247	
35	32	PRP Architects Ltd *	England	17	292	292	
36	31	Arkitektfirmaet C.F. Møller	Denmark	17	286	297	40,8
37		ÅF (SandellSandberg, Konzept Sthlm, Gottlieb Paludan) *	Sweden	17	278	109	38,9
38	34	Henning Larsen Architects	Denmark	17/18	278	275	38,9
39	40	Wilmotte & Associés *	France	17	270	240	
40	42	Tyréns (inkl Pyramiden & AQ arkitekter) *	Sweden	17	250	230	
41	44	Valode & Pistre *	France	17	250	220	
42	37	Aukett Swanke Group plc	England	17	246	267	21,0
43	36	Scott Brownrigg Architects	England	17/18	241	246	24,2
44	48	MVRDV *	Netherlands	17	240	199	
45	51	Snøhetta Group *	Norway	17	240	180	21,4
46	38	IBI Group Europe *	England	17	230	254	22,6
47	41	PE Arkitektur, inkl Temagruppen & Novamark	Sweden	17	229	237	28,8
48	30	BIG / Bjarke Ingels Group *	Denmark	17	216	300	44,6
49	47	UNStudio (Van Berkel En Bos) *	Netherlands	17	210	200	
50	46	Rogers Stirk Harbour & Partners	England	16/17	209	204	37,4

DE 200 STÖRSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
1	1	Altran Technologies	I	France	17	33 665	29 106	2282,2	Dominique Cerutti
2	3	Alten Group	I	France	17	28 000	24 000	1975,4	Simon Azoulay
3	2	Arcadis Group	MD	Netherlands	17	27 327	27 080	3218,9	Greg Steele
4	5	Jacobs Engineering Europe (inkl SKM) *	Env,Enr	UK	17	19 000	15 500	2795,2	Robert S. Duff
5	6	WSP Europe (siffror för EMEA)	MD	UK	17	16 500	15 000	1478,4	Magnus Meyer
6	4	AECOM Europe *	MD	UK	17	15 900	16 110	2008,0	Lara Poloni
7	7	Mott MacDonald Group	MD	UK	17	15 531	14 926	1767,1	Keith Howells (ordf) Mike Haigh (vd)
8	9	AKKA Technologies S.A	I	France	17	15 515	13 252	1334,4	Maurice Ricci
9	8	SWECO AB (6 förvärv under 2018) *	MD	Sweden	17	14 849	14 832	1796,7	Åsa Bergman
10		Assystem Technologies (ny grupp med R&D fokus)	MD	France	17	14 000		1000,0	Olivier Aldrin
11	11	ARUP Group	MD	UK	17/18	13 841	12 806	1784,7	Gregory Hodgkinson (ordf)
12	18	Egis Group	MD	France	17	13 600	8 300	1050,0	Nicholas Jachiet
13	10	Bertrand AG	I	Germany	16/17	12 970	12 912	992,3	Dietmar Bichler
14	12	Rambøll Gruppen A/S	MD	Denmark	17	12 590	12 497	1451,3	Jens-Peter Saul, koncernchef. Ib Enevoldsen, vd Danmark
15	14	SNC-Lavalin Europe (förvärvat Atkins) *	MD	UK	17	11 900	11 500	1300,0	
16	16	Segula Technologies Engineering Group *	I	France	17	11 000	10 000		Franck Ghrenassia
17	15	Fugro N.V	CE	Netherlands	17	10 044	10 530	1497,4	Mark R. F Heine
18	20	Formel D GmbH *	I	Germany	17	10 000	7 000	300,0	Jürgen Haackmann
19	17	ÅF (7 förvärv under 2018) *	I,E,M,Enr	Sweden	17	9 646	8 672	1355,0	Jonas Wiström
20	19	EDAG Group	I	Germany	17	8 404	8 270	716,7	Cosimo de Carlo
21	21	SII S.A	I	France	17/18	7 566	6 775	560,9	P. Demay, E. Matteucci, J-P. Chevé
22	23	COWI Group	MD	Denmark	17	7 104	6 475	883,0	Lars-Peter Søbye
23	22	IAV Group	I	Germany	16	6 700	6 700	734,0	Kurt Blumenröder
24	26	SYSTRA Group *	MD	France	17	6 200	5 705	600,0	Pierre Verzat
25	25	Royal HaskoningDHV	MD	Netherlands	17	5 830	5 902	584,9	Erik Oostwegel
26	56	Mace Group (consultancy)	PM	UK	17	5 726	1 987	2249,6	Mark Reynolds
27	24	M+W Group GmbH *	CE/PM	Germany	17	5 569	6 144	2574,7	Wolfgang Büchele
28	28	RPS Group Plc	Env	UK	17	5 340	5 099	719,5	John Matheson Douglas
29	31	Turner & Townsend Group	PM, QS	UK	17/18	5 209	4 674	626,4	Vincent Clancy
30	29	Artelia Group	PM	France	17	4 900	4 900	485,0	Benoît Clocheret
31	13	Assystem Group S.A	MD	France	17	4 832	12 422	395,2	Dominique Louis
32	30	Kiwa Group (Inspecta)	CT	Netherlands	17	4 762	4 694	529,0	Paul Hesselink
33	27	Pöyry Group	MD	Finland	17	4 551	5 387	522,9	Martin Å Porta
34	35	AYESA	MD	Spain	17	4 519	4 065	270,0	José Luis Manzananares Japón
35	32	Tractebel Engineering	MD	Belgium	17	4 500	4 400	605,0	Olivier Biancarelli
36	36	Ansaldo STS		Italy	17	4 228	3 951	1361,0	Andrew Barr
37	33	TPF Group	MD	Belgium	17	4 200	4 200	237,2	Thomas Spitaels
38	34	Sogeti High Tech *	I	France	17	4 145	4 145		Walter Cappilati
39		Costain Group (Europe)	I	UK	17	4 008		1921,3	Andrew Wyllie
40	95	Hiq Consulting (Agap2)	I	France	17	4 000	863	300,0	Franck Deschodt
41	37	RINA Group (D'Appolonia)	CT/I	Italy	17	3 700	3 738	437,0	Ugo Salerno
42		Stantec Europe *		UK	17	3 500		575,0	
43	44	Sigma Group	I	Sweden	17	3 317	2 785	364,5	Dan Olofsson
44	39	Norconsult AS	MD	Norway	17	3 300	3 250	503,5	Per Kristian Jacobsen
45	55	Drees & Sommer-Gruppe *	PM	Germany	17	3 200	2 000	380,1	Hans Sommer (ordf)
46	40	Tebodin, Consultants & Engineers *	MD	Netherlands	17	3 200	3 196		Niels van Rhenen
47	41	Antea Group	MD	Netherlands	17	3 160	3 057	404,0	Rob van Dongen
48	42	Capita Real Estate and Infrastructure *	MD	UK	17	3 018	3 018	211,5	Dave Spencer
49	45	Ricardo Plc	I	UK	17/18	2 852	2 728	433,5	Dave Shemmans
50	50	Multiconsult	MD	Norway	17	2 851	2 344	362,0	Christian Nørgaard Madsen
51	48	Etteplan Oy	I	Finland	17	2 802	2 407	215,8	Juha Näkki
52	54	SETEC Group (Setec TPI)	MD	France	17	2 600	2 100	277,0	Michel Kahan

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
53	49	Ineco, Ingeniería y Economía del Transporte SA *	CE	Spain	17	2 531	2 401	229,6	Jesús Silva
54	52	PM Group (Project Management Group) *	PM, MD	Ireland	17	2 500	2 200		David Murphy
55	43	IDOM Group	MD	Spain	17	2 499	2 980	324,1	Luis Rodriguez
56	46	TYPSA Group	MD	Spain	17	2 450	2 454	216,0	Pablo Bueno Tomás
57	51	Iberdrola Ingeniería Y Construcción *	CE, Env, PM	Spain	17	2 300	2 300	128,8	Fernando Bocharán Merino
58	47	Sener Group	MD	Spain	17	2 256	2 411	766,8	Jorge Sendagorta Gomendio
59	53	NIRAS-Gruppen A/S	MD	Denmark	17	2 206	2 152	292,3	Carsten Toft Boesen
60	63	Tyréns AB	CE, PM	Sweden	17	2 142	1 785	229,6	Johan Dozzi
61	62	RLE International Gruppe GmbH *	I, PM	Germany	17	2 100	1 800	175,0	Ralf Laufenberg
62	57	Semcon AB (förvärvade HAAS Publikationen) *	I	Sweden	17	2 032	1 956	192,0	Markus Granlund
63	58	ILF Consulting Engineers	MD	Germany/Austria		2 000	1 943		Klaus Lässer
64	91	Dorsch Gruppe *	MD	Germany	17	2 000	913		Olaf Hoffmann
65	59	Rejlerkoncernen AB	E, I, CE	Sweden	17	1 952	1 939	260,1	Viktor Svensson
66	60	Gleeds *	PM	UK	17	1 800	1 910		Richard Steer
67	70	Combitech AB (förvärvat Tikab) *	I	Sweden	17	1 730	1 502	225,6	Hans Torin
68	64	Buro Happold	MD	UK	16/17	1 719	1 719	196,2	Roger Nickells
69	68	WYG Plc	MD	UK	17/18	1 641	1 568	174,4	Douglas McCormick
70	73	Yüksel Proje Uluslararası AS *	CE	Turkey	17	1 481	1 400		Celal Akin (ordf)
71	69	Fichtner Group	Enr, MD	Germany	17	1 479	1 538	246,0	Georg Fichtner
72	75	HIQ International AB	I	Sweden	17	1 449	1 361	185,6	Lars Stugemo
73	76	Sogecclair SA	I	France	17	1 445	1 338	147,3	Phillippe Robardey
74	71	Foster & Partners Ltd	A	UK	17/18	1 425	1 284	279,3	Norman Foster, Matthew Streets
75	72	AEDAS Architects Group *	A	UK	17/18	1 400	1 400		Keith Griffiths
76	74	Obermeyer Planen+Beraten GmbH *	MD	Germany	17	1 400	1 400		Karsten Derks, Matthias Braun, Steffen Kretz
77	81	Italconsult S.p.A *	PM	Italy	17	1 350	1 200	115,0	Antonio Bevilacqua
78	77	Proger SpA *	MD	Italy	17	1 300	1 300		Umberto Sgambati
79	78	EMAY International Engineering & Consultancy *	CE, A	Turkey	17	1 300	1 300		Mehmet Kaba
80	132	Sitowise Oy (fd Sito & Wise Group)	CE, Env, PM	Finland	17	1 253	525	112,5	Markus Väyrynen
81	82	Sweett Group/Currie & Brown	PM	UK	16/17	1 239	1 176	116,4	Douglas McCormick
82	80	Waterman Group plc (CTI Engineering, Japan)	MD	UK	16/17	1 223	1 223	100,1	Nick Taylor
83	84	SLR Group (SLR Management)	Env	UK	16/17	1 184	1 138	147,9	Neil Penhall
84	83	Safège Consulting Engineers	Env, S, CE	France	17	1 150	1 150	110,4	Annelise Avril
85	86	MCA Groupe *	I	France	17	1 150	1 100	85,0	Pierre Ebenstein
86	89	Asplan Viak koncernen	MD	Norway	17	1 143	984	125,5	Øyvind Mork
87	146	Citec Group	I, Env	Finland	17	1 142	445	95,0	Johan Westermarck
88	85	Movares Group BV	CE, E	Netherlands	17	1 140	1 100	114,4	Frits Immers
89	67	RSK Group	Env	UK	16/17	1 131	1 047	13,6	Alan Ryder
90	87	Tauw Group bv	MD	Netherlands	17	1 101	1 037	117,9	Annemieke Nijhof
91	97	Projektagemang (5 förvärv i Sverige, 2018)*	PM	Sweden	17	1 064	843	130,1	Ped Hedeback
92	93	FERCHAU Aviation *	I	Germany	17	1 000	900	79,0	Harald Felten
93	144	Worley Parsons (Europe)	I	UK	17	1 000	460	1426,1	Alan Gordon
94	88	Gruener Ltd. (Gruener-Gruppe AG)	MD	Switzerland	17	998	1 019		Flavio Casanova
95	96	Ekium Group *	MD	France	17	980	850	98,0	Philippe Lanoir
96	94	AREP Groupe	MD	France	17	977	900	112,8	Thierry Chantriaux
97	61	EPTISA	MD	Spain	17	968	1 051	101,3	Luis Villarroya Alonso
98	90	Witteveen+Bos Consulting Engineers	MD	Netherlands	17	957	952	130,8	Sluis Leeuw, van der Biezen
99	92	BDP Building Design Partnership	A	UK	17	954	903	100,1	John McManus
100	98	Amstein + Walthert AG *	E, M	Switzerland	17	900	820		Christian Appert
101	99	Neste Engineering Solutions	I	Finland	17	886	802	170,7	Heikki Pikkarainen
102	101	Elomatic Group Oy	I, MD	Finland	17	869	777	64,5	Patrik Rautaheimo

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

DE 200 STORSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
103	118	Broadway Malyan Ltd *	A	UK	17	821	612	76,4	Gary Whittle
104	103	Golder Associates Europe *	Env,CE, PM,Enr	UK	17	816	751	108,4	Anna-Lena Öberg-Högsta
105	112	Granlund group	E,M	Finland	17	808	666	71,2	Pekka Metsi
106	100	Hoare Lea & Partners *	E,M,Enr	UK	17	793	800	90,2	Brian Clargo (Partner) mfl.
107	108	Cundall Johnston & Partners LLP	CE,S,Env	UK	17	746	695		David Dryden
108	111	FCG Finnish Consulting Group	MD	Finland	17	743	673	62,6	Ari Kolehmainen
109	123	Gauß Gruppe *	MD	Germany	17	730	600	72,0	Gerhard H. Gauß
110	113	ATP Architects Engineers	A,CE,E,M	Austria	17	700	650	75,8	Christoph M. Achammer
111	135	ABMI-groupe S.A *	I	France	17	700	500	50,0	Philippe Chatron
112	106	Peter Brett Associates (Stantec) *	MD	UK	17	700	700		Paul Reilly
113	107	GOPA-Consultants Group *	PM,I,Env	Germany	17	700	700		Berthold Averweg
114	117	CSD Group	Env, PM, CE, S, E	Switzerland	17	700	624		Jean-Pascal Gendre
115	129	MOE A/S	MD	Denmark	17	693	554	78,9	Christian Listov-Saabye
116	110	GHESA Ingeniería y Tecnología	CE,Env,Enr	Spain	17	682	682	78,7	Javier Perea
117	109	White Arkitekter AB	A,PM, Env	Sweden	17	680	682	95,4	Alexandra Hagen
118	119	Tengbomgruppen (förvärvat Werket arkitekter)	A	Sweden	17	680	603	73,3	Johanna Frelin
119	116	INROS LACKNER	MD	Germany	17	662	628	52,8	Uwe Lemcke
120	104	ÚJV Řez, a. s.	Enr,I	Czech Republ.	17	643	750	61,9	Karel Křížek
121	102	IV-Groep b.v.	MD	Netherlands	17	642	761	81,4	Rob van de Waal
122	114	Emch + Berger Gruppe *	MD	Switzerland	17	640	630		Martin Scherer
123	152	A-Insinöör Group	S, CE, PM	Finland	17	636	427	59,4	Jyrki Keinänen
124	115	BG Bonnard & Gardel Groupe SA (BG Consulting Engineers)	MD	Switzerland	17	633	628		Pierre Epars
125	133	CDM Smith Europe GmbH *	CE, Env	Germany	17	620	513	65,0	Andreas Roth
126	120	Vössing Ingenieure	MD	Germany	17	611	601	53,7	Rudolf Vienenkötter, Heiko Borchardt
127	126	HPC AG	Env,PM,CE	Germany	17	607	574	62,0	Josef Klein-Reesink, Andreas Kopton
128	136	Gmp Architekten von Gerkan, Marg und Partner *	A	Germany	17	606	585		Meinhard von Gerkan, Volkwin Marg
129	122	AIA Life Designers*	CE,A	France	16	600	600		Christian Bougeard
130	124	Basler & Hofmann AG *	MD	Switzerland	17	600	600		Dominik Courtin & Jürg Büchler
131	141	Ridge And Partners Llp	CE,A	UK	17	600	469		Adrian O'Hickey
132	154	Acciona Ingeniería Sa *	I	Spain	17	600	425		Pedro Martínez
133	125	Orbicon A/S	MD	Denmark	17	592	579	66,0	Per Christensen
134	149	Grimshaw Architects Llp	A	UK	17/18	539	435	80,9	Jolyon Brewis
135	140	JBA Group Limited	CE, Env	UK	16/17	534	469	36,3	
136	131	Krebs und Kiefer Beratende Ingenieure	CE,S, PM	Germany	16	532	532	47,6	Jan Akkermann
137	130	Pell Frischmann Group	MD	UK	17	531	538	37,1	Sudho Prabhu
138	128	PCG-Profabril Consulplano Group	MD	Portugal	17	527	554	45,5	Ilidio de Ayala Seródio
139	121	Prointec S.A	MD	Spain	17	508	518	35,1	Jordi Dagá Sancho
140	134	Knightec AB	I	Sweden	16/17	503	474	50,4	Dimitris Gioulekas
141	127	Deerns Groep BV	E, M, PM, I	Netherlands	17	500	554	50,0	Jan Karel Mak
142	137	Fairhurst *	MD	Scotland	17	500	500		Robert McCracken
143	223	EBP Ernst Basler & Partner Ltd *	MD	Switzerland	17	500	239		Daniel Schläpfer
144	143	Benoy Limited (Architects)	A	UK	17	489	461	56,7	Tom Cartledge
145	138	Wardell Armstrong LLP *	MD	UK	18	480	480		Keith Mitchell
146	150	Structorgruppen	CE,PM	Sweden	17	450	433	75,5	Fladvad, Hulthén, Texte
147	139	Clafis Engineering *	I	Netherlands	28	450	480		Lambert Jonker
148	148	Rapp Gruppe *	MD	Switzerland	17	450	440		Bernhard Berger
149	159	Steer Davies Gleave Ltd	CE	UK	17/18	437	400	56,6	Hugh Jones
150	151	Assmann Beraten + Planen GmbH *	MD	Germany	17	429	429	31,5	Peter Warnecke, Martin Fecke
151	145	Pick Everard Ltd *	MD	UK	17	425	450	61,6	Duncan Green
152	163	HPP Hentrich-Petschnigg & Partner (HPP Architects)	A	Germany	17	420	377	39,3	Joachim H. Faust, Gerhard G. Feldmeyer
153	155	Bengt Dahlgren AB	M,Enr	Sweden	17	419	414	55,3	ingen koncernchef
154	158	Hill International Europe *	CE,PM	UK	17	400	400	43,9	

2018	2017	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
155	79	Müller-BBM Holding GmbH *	MD	Germany	17	400			Bittner, Grotz, Hantschk, Ropertz, Schierer & Schröder
156	156	Amberg Group *	CE,S,PM	Switzerland	17	400	400		Felix Amberg
157	183	Aveco de Bondt BV *	CE	Netherlands	17	400	310		Gerald Paalman
158	160	Herzog & de Meuron Architekten AG *	A	Switzerland	17	400	380		Pierre de Meuron, Jacques Herzog
159	165	Holinger Group	CE	Switzerland	17	396	373		Peter Rudin
160	170	Curtins Group	CE,PM	UK	17	389	351		Rob Melling
161	168	Insta Automation Oy	I	Finland	17	387	358	58,3	Timo Lehtinen
162	147	PBR Planungsbüro Rohling AG *	MD	Germany	17	385	440	39,5	Heinrich Eustrup
163	178	BAC Engineering Consultancy Group	MD	Spain	17	370	325	22,5	Joan Franco Poblet
164	176	Bjerkning AB	CE,M	Sweden	17	367	332	49,2	Anders Wärefors
165	161	Burckhardt+Partner AG *	A	Switzerland	17	360	380		Philipp Bruhlmeier
166	169	ABT Holding BV	MD	Netherlands	16	357	357	42,8	Gerard Doos, Rudi Roijackers
167	164	Sheppard Robson *	A	UK	16/17	352	374	22,0	Andrew German
168	171	Chapman Taylor LLP	A	UK	16/17	350	350	40,9	Chris Lanksbury
169	175	HENN Architekten *	A	Germany	17	350	341	35,9	Gunter Henn (CEO), Martin Henn, Stefan Sinning, Frank Hoffmeister
170	182	Lievense (fd Bartels Engineering) *	CE,S,PM	Netherlands	17	350	311		Taco Klevering, Pieter van Boom
171	206	HaCon *	I,CE	Germany	17	350	270		Michael Frankenber
172	234	RKW Architektur + *	A	Germany	17	350	220		Wojtek Grabianowski
173	162	Zaha Hadid Architects	A	UK	16/17	345	379	52,8	Zaha Hadid, Patrik Schumacher
174	203	Planungsgruppe M+M AG , PGMM *	E,M,PM, Enr	Germany	17	345	275	36,0	Hermann Ott
175	186	Efla hf	MD	Iceland	17	339	303	55,5	Guðmundur Þorbjörnsson
176	177	Barton Willmore Group	A,PM	UK	16/17	336	329		Stephen Toole
177	184	INBO Architects/Consultants *	A,PM	Netherlands	17	330	308		Aaron Bogers
178	167	Verkís hf	MD	Iceland	17	322	364	48,0	Sveinn Ingi Ólafsson
179	179	Stride Treglown Group PLC	A	UK	17	319	321	25,2	David Hunter
180	198	IPROconsult GmbH *	CE, Env, A	Germany	2017	319	282		Lutz Junge
181	205	Pascall+Watson	A	UK	17	317	271	44,5	Steve West
182	195	SALFO & Associates SA		Greece	17	313	292	22,9	Ioannis Foteinos
183	180	Hifab Group (förvärvat Byggkultur Mittkonsult) *	PM	Sweden	17	312	320	46,3	Patrik Schelin
184	200	Heinle, Wischer und Partner	A,PM	Germany	17	310	280	36,2	T. Behnke, H. Chef-Hendriks, A. Gyalokay, T. Heinle, M. Kill, J. Krauß, C. Pelzeter, E. Schultz
185	181	GPO Group (GPO Ingeniería, S.A.)	MD	Spain	17	303	320	20,0	Xavier Montobbio
186	187	Purcell Architects *	A	UK	16	302	302	24,3	Mark Goldspink
187	190	Allies & Morrison Architects Ltd *	A	UK	17	300	300		Bob Allies
188	193	O.M.A. Office for Metropolitan Architecture *	A	Netherlands	17	300	295		Rem Koolhaas
189	185	Vahanen Group Oy	CE	Finland	17	296	306	28,6	Risto Rätty
190	197	Mannvit hf.	MD	Iceland	17	292	282	47,9	Sigurður Sigurjónsson
191	194	PRP Architects Ltd *	A	UK	17	292	292		Neil Griffiths
192	202	Henning Larsen Architects	A	Denmark	17/18	288	275	37,6	Mette Kynne Frandsen
193	192	Arkitektfirmaet C.F.Møller	A	Denmark	17	286	297	40,9	Klaus Toustrup
194	238	Protacon koncernen Oy	I,E,PM	Finland	17	286	219	31,0	Timo Akselin
195	166	DOLSAR Engineering Inc. Co.	PM, CE, Env, E, M, MD	Turkey	17	286	371	14,4	H. İrfan Aker
196	250	Eurocon Consulting (förvärvat KLT Konsult) *	I	Sweden	17	285	204	28,8	Peter Johansson
197	199	Steinbacher-Consult GmbH *	CE, PM	Germany	17	280	280		Stefan Steinbacher
198	201	IUB Engineering AG *	CE,PM	Switzerland	17	280	280		Urs Müller
199	216	Iproplan Planungsges. MbH *	MD	Germany	17	280	250		Jörg Thiele
200		O'Connor Sutton Cronin	MD	Ireland	17	280			Tony Horan

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

VÅRA MEDLEMMAR SKAPAR ETT BÄTTRE SAMHÄLLE

– INNOVATIV DESIGN FÖR SMARTA SAMHÄLLEN

Svenska Teknik&Designföretagen, STD-företagen, arbetar för medlemsföretagens bästa i syfte att stärka deras konkurrenskraft och långsiktiga lönsamhet. Med 765 medlemsföretag, som tillsammans har ca 37 000 anställda, representerar STD-företagen nära två tredjedelar av branschens resurser

STD-företagen vill främja hög kvalitet, en sund utveckling, en god lönsamhet och moderna arbetsvillkor i medlemsföretagen.

STD-företagen ingår i Almega, som är den organisation som samlar tjänsteföretagen i Sverige. Almega är den största förbundsgruppen inom Svenskt Näringsliv. STD-företagen är även medlem i den internationella (FIDIC) teknikkonsultorganisationen samt den europeiska arkitektorganisationen (ACE).

Arkitekt-, teknikkonsult- och industrikonsultföretagen
Svensk, nordisk och internationell kartläggning

I SAMARBETE MED

Foreningen af Rådgivende Ingeniører, Danmark

Rådgivende Ingeniørers Forening, Norge

Arkitektbedriftene, Norge

Felag ráðgjafarverkfræðinga, Island

Samtök arkitektastofa, SAMARK, Island

Suunnittelu- ja konsultointiyritykset SKOL ry, Finland

Svenska Teknik &
Designföretagen

● almega

INNOVATIV DESIGN FÖR SMARTA SAMHÄLLEN

www.std.se